

Allochtonen in Nederland
2000

Centraal Bureau voor de Statistiek

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
1999-2000	= 1999 tot en met 2000
1999/2000	= het gemiddelde over de jaren 1999 tot en met 2000
1999/'00 ¹⁾	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 1999 en eindigend in 2000
1989/'90–1999/'00 ¹⁾	= boekjaar enz., 1989/'90 tot en met 1999/'00 ¹⁾

¹⁾ 1999/'00 betreft het boekjaar 1999/2000.

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.
Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Drs. R.L. Vellekoop
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek - Facilitair Beheer

Inlichtingen

Tel. (045) 570 70 70
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2000.
Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik toegestaan.

Prijzen zijn excl. administratie- en verzendkosten.
Prijs: f 29,50 (€ 13,39)
Kengetal: B-52/2000
ISSN 1383-7311

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	8
Artikelen	
1. De nieuwe gastarbeider: manager uit de VS of informaticus uit India	9
2. Allochtonen en hun verhuisgedrag	15
3. Examenresultaten middelbare scholieren	20
4. Allochtonen op de arbeidsmarkt	25
5. Arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren minder gunstig	30
6. Relatief veel allochtonen in de bijstand	33
7. Inkomenspositie van allochtone huishoudens	38
8. Meninge n over buitenlanders: toestroom, integratie en beleid	50
9. Allochtonen en hun woonsituatie	61
10. Kindertal van allochtone vrouwen daalt	68
Tabellen	
A. Bevolking	75
B. Asielzoekers	80
C. Arbeid	81
D. Onderwijs	83
E. Inkomen	88
F. Algemene bijstand	95
G. Wonen	98
Begrippen	101
Voor meer informatie	112

Voorwoord

Voor u ligt de zesde uitgave van de in 1995 gestarte CBS-publicatie *Allochtonen in Nederland*.

Allochtonen in Nederland is bedoeld voor iedereen die beroepshalve of anderszins geïnteresseerd is in de leefsituatie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. In deze jaarlijks verschijnende publicatie wordt bijzondere aandacht geschonken aan de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden van de Nederlandse overheid. De editie 2000 schenkt daarnaast extra aandacht aan de positie van allochtone jongeren en van allochtonen van de tweede generatie.

De publicatie is samengesteld op verzoek van en mede gefinancierd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De Directeur-Generaal van de Statistiek,

ir. drs. R.B.J.C. van Noort

Voorburg/Heerlen, november 2000

Inleiding

Het CBS heeft tot taak om te voorzien in de behoefte aan statistische informatie van de Nederlandse samenleving, met name de overheid, de onderzoekswereld en het bedrijfsleven. Om deze monitorfunctie te vervullen stelt het CBS op continue basis statistieken samen over maatschappelijke thema's als demografie, wonen, gezondheid, onderwijs, arbeid, inkomen en bestedingen, vrije tijd, maatschappelijke participatie, rechtsbescherming en veiligheid, e.d. Kortom: over alle aspecten van de leefsituatie van de Nederlandse bevolking.

Uit deze schat aan gegevens put het CBS bij het samenstellen van de publicatie *Allochtonen in Nederland*. Het CBS gebruikt hierbij zoveel mogelijk de standaarddefinitie voor allochtonen, die is gebaseerd op het geboorteland van een persoon en van diens ouders. Door deze standaarddefinitie kan de gebruiker van de informatie beschikken over consistente en vergelijkbare gegevens over allochtonen voor elk van de maatschappelijke thema's.

Behalve over enquêtes op steekproefbasis, beschikt het CBS steeds vaker over registraties, zoals bijv. van de belastingdienst of de Algemene Bijstand. Door koppeling van registraties en steekproefonderzoeken aan de Gemeentelijke Basisadministraties, kunnen deze worden verrijkt met gegevens over de herkomst. Hierdoor kunnen meer, of meer gedetailleerde gegevens naar herkomst worden gepubliceerd dan voorheen mogelijk was. Het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) waarin op micro-niveau gegevens uit registraties en bevolkingsenquêtes gekoppeld worden, is nog volop in ontwikkeling. Op termijn zal hierdoor de statistische informatie van het CBS over allochtonen nog in kwaliteit en kwantiteit toenemen.

Allochtonen in Nederland geeft jaarlijks een algemeen beeld van de positie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Bijzondere aandacht wordt geschonken aan de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden van de Nederlandse overheid. Uit het in deze publicatie samengebrachte materiaal kan geconcludeerd worden dat allochtonen van westerse herkomst, met uitzondering van degenen die afkomstig zijn uit voormalig Joegoslavië, nauwelijks onderdoen voor autochtone Nederlanders in onderwijsprestaties, arbeidsparticipatie, inkomen en huisvestingssituatie. Niet-westerse allochtonen hebben op deze terreinen echter een forse achterstand. Positief is dat de niet-westerse allochtonen van de tweede generatie er een stuk beter voorstaan dan die van de eerste generatie, al hebben ook zij een achterstand ten opzichte van de autochtone bevolking.

1. De nieuwe gastarbeider: manager uit de VS of informaticus uit India

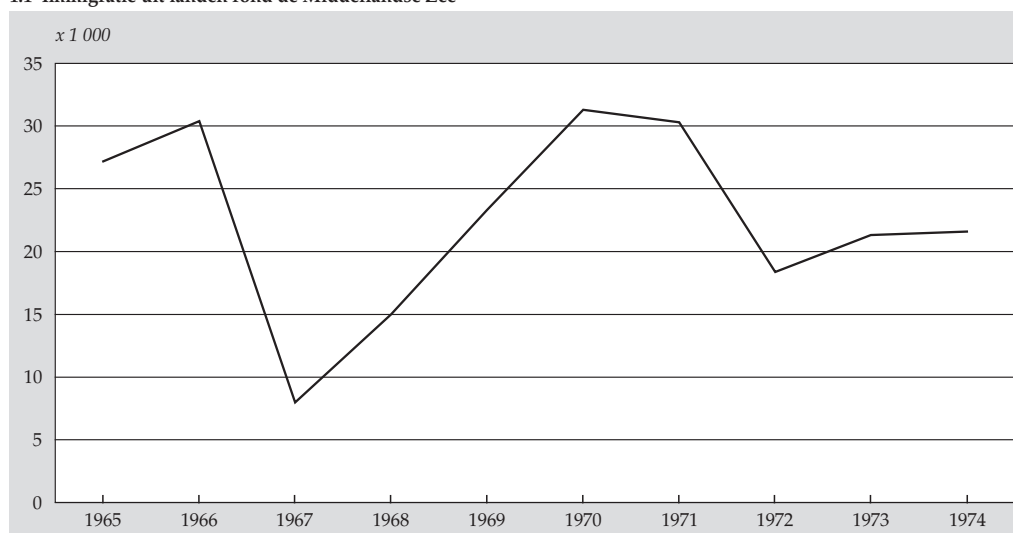
H. Nicolaas en A.H. Sprangers

In de tweede helft van de jaren zestig kwamen duizenden immigranten uit Turkije, Marokko en andere landen rond de Middellandse Zee naar Nederland om hun brood te verdienen, meestal als laag- of ongeschoolde arbeider in de industrie. In de jaren negentig heeft de arbeidsmigratie¹⁾ een duidelijk ander karakter. Arbeidsmigranten komen tegenwoordig vooral uit West-Europese en andere welvarende landen, zoals Japan en de Verenigde Staten. Bij arbeidsmigratie van buiten de Europese Unie gaat het in toenemende mate om hooggequalificeerd personeel, zoals managers, technici en informatici. Om tekorten op te vangen mogen asielzoekers onder bepaalde voorwaarden als seizoenarbeider aan de slag in de land- en tuinbouw.

Arbeidsmigratie in het verleden

Arbeidsmigratie is geen nieuw verschijnsel. Al in de middeleeuwen kwamen kooplieden en handwerkslieden voor kortere of langere tijd naar Nederland. Vóór de invoering van de dienstplicht, in de Franse tijd, bestond het leger voor een belangrijk deel uit buitenlandse huurlingen. Vanaf de zeventiende eeuw tot laat in de negentiende eeuw kwamen jaarlijks trekarbeiders voor seizoensgebonden werk vanuit omringende landen naar de Nederlandse kust. Tot het einde van de 19e eeuw

1.1 Immigratie uit landen rond de Middellandse Zee

kwamen seizoenarbeiders uit Westfalen voor oogstwerkzaamheden naar Nederland. In de eerste helft van de 20e eeuw kwamen arbeidsmigranten ondermeer uit Duitsland, Polen, Italië en Slovenië om in de mijnbouw te werken. Na de Eerste Wereldoorlog kwamen veel vrouwen vanuit het sterk verarmde Duitsland naar Nederland om in de huishouding te gaan werken.

Vanaf het eind van de jaren vijftig tot het begin van de jaren zeventig kwam een verhoudingsgewijs grote stroom arbeidsmigranten uit landen rond de Middellandse Zee naar Nederland. Aanvankelijk kwamen vooral Spanjaarden en Italianen, later Turken en Marokkanen.

Gastarbeid in de jaren zestig

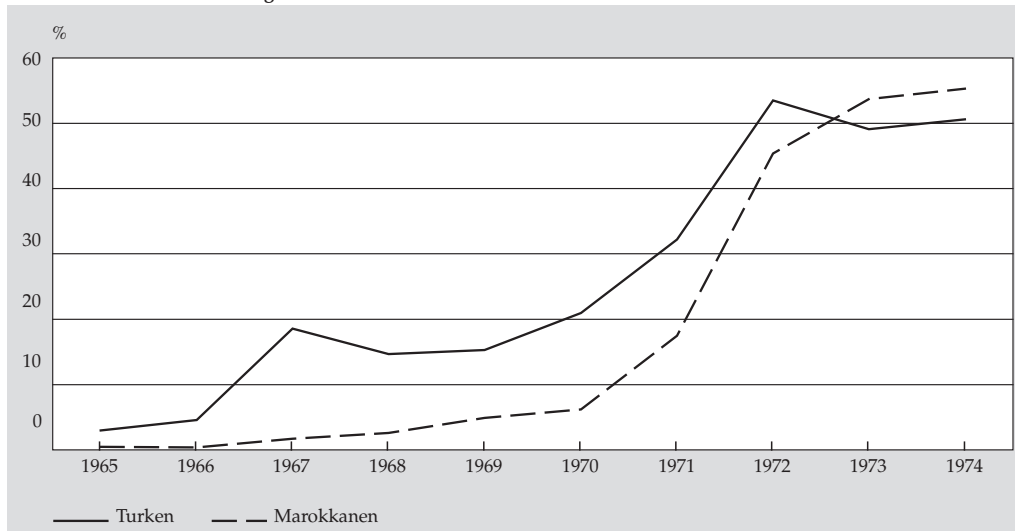
Vanaf het einde van de jaren vijftig was er schaarste op de Nederlandse arbeidsmarkt. In verband met het tekort aan lager geschoold personeel begonnen Nederlandse bedrijven buitenlandse werknemers aan te trekken uit landen rond de Middellandse Zee. De migratie vanuit de zogenaamde wervingslanden – Spanje, Portugal, Italië, Griekenland, Joegoslavië, Marokko, Tunesië en Turkije – werd hierdoor in de jaren zestig en vroege jaren zeventig een factor van betekenis. Het aandeel van de Mediterrane landen in het totale vestigingsoverschot bedroeg in de tweede helft van de jaren zestig bijna driekwart. Negen op de tien immigranten uit landen rond de Middellandse Zee in de jaren zestig waren mannen. Het ging overwegend om arbeiders in de industrie. Van de 5,3 duizend Turkse mannen die in 1965 immigreerden, bijvoorbeeld, waren er 4,9 duizend arbeiders in fabrieken en werkplaatsen.

Spanjaarden en Italianen vertrokken meestal weer, Turken en Marokkanen bleven

Aanvankelijk ging het bij de immigratie uit wervingslanden voor een belangrijk deel om Spanjaarden en Italianen. In 1965 immigreerden ruim 11 duizend Spanjaarden. De immigratie van Spanjaarden en Italianen werd al snel gevolgd door een omvangrijke retournigratie. Zeven op de tien Spanjaarden die aan het eind van de jaren zestig immigreerden was tien jaar later weer vertrokken. In het recessiejaar 1967 vertrokken bijna drie maal zoveel Spanjaarden als er immigreerden. In het geval van de Italianen was het aandeel retournigranten met zes op de tien iets lager.

De migratie van Turken en Marokkanen vertoont een volledig ander patroon. Bij deze groepen werd de fase van arbeidsmigratie gevolgd door één van gezinshereniging en gezinsvorming. Het percentage vrouwen nam bij de Turken vanaf het eind van de jaren zestig toe. Deze toename weerspiegelt het op gang komen van de gezinshereniging. Bij de Marokkanen kwam de gezinshereniging iets later op gang dan bij de Turken, maar in het begin van de jaren zeventig lag hij al op het niveau van de Turken. De retournigratie van Turken en Marokkanen was, met uitzondering van de beginfase, relatief beperkt.

1.2 Aandeel vrouwen in immigratie

Sinds de wervingsstop voor buitenlandse werknemers uit landen rond de Middellandse Zee in 1973 werd ingesteld, is legale arbeidsmigratie vanuit bijvoorbeeld Turkije en Marokko nauwelijks meer mogelijk. De immigratie van Turken en Marokkanen nam in de jaren na 1973 echter verder toe. Dit kwam voor een belangrijk deel door het op gang komen van de gezinshereniging uit deze landen. Voor een onbekend deel kan het daarnaast om illegale arbeidsmigratie zijn gegaan. In 1975 werd een 'eenmalige regularisatie' toegepast. Van deze mogelijkheid om een legale verblijfsstatus te verkrijgen werd door bijna 15 duizend personen gebruik gemaakt. Het ging voor ongeveer de helft om Turken en Marokkanen.

Restrictief beleid

In 1973 werd een wervingsstop voor buitenlandse werknemers uit landen rond de Middellandse Zee ingesteld. Aanleiding was de economische recessie als gevolg van de oliecrisis. Het Nederlandse beleid ten aanzien van arbeidsmigratie is sindsdien restrictief gebleven. Vrije arbeidsmigratie is wel toegestaan aan burgers van de landen van de Europese Unie. Sinds 1994 is dit vrije verkeer van personen uitgebreid tot de landen van de Europese Vrijhandels Associatie (EVA), met uitzondering van Zwitserland. Deze landen (Noorwegen, IJsland en Liechtenstein) vormen sindsdien tezamen met de landen van de Europese Unie de zogenoemde 'Europese Economische Ruimte' (EER).

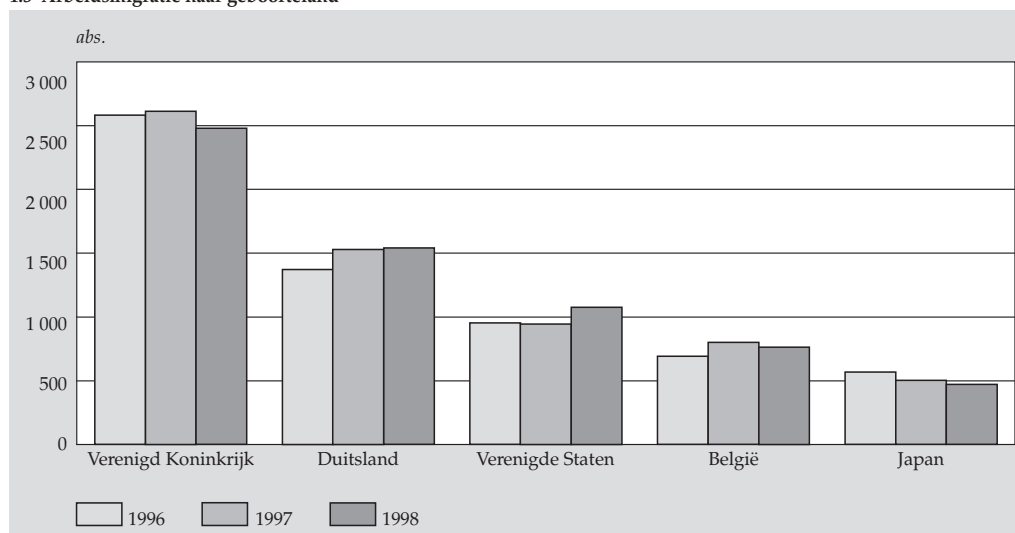
In het algemeen is arbeidsmigratie van buiten de Europese Economische Ruimte (EER) alleen toegestaan als binnen de EER geen passend arbeidsaanbod aanwezig is. Voor werknemers van buiten de EER heeft de werkgever een tewerkstellingsvergunning nodig. Een werkgever mag pas personeel van buiten de EER werven als

werving binnen Nederland of uit een ander land van de Europese Economische Ruimte niet mogelijk is.

Eind jaren negentig: veel arbeidsmigranten uit welvarende landen

In 1998 immigrerden bijna 9 duizend Europeanen voor werk naar Nederland. Met 2,5 duizend is het Verenigd Koninkrijk de grootste leverancier van arbeidsmigranten uit de Europese Unie. De arbeidsmigratie uit het Verenigd Koninkrijk was daarmee zelfs groter dan die uit Duitsland en België tezamen. Uit de andere landen van de Europese Unie kwamen bijna 4 duizend arbeidsmigranten.

1.3 Arbeidsmigratie naar geboorteland

Bijna de helft van alle niet-Nederlandse immigranten uit andere landen van de Europese Unie komt naar Nederland om te werken. Anderen komen naar Nederland in verband met gezinshereniging, gezinsvorming of studie. Van de nieuwkomers met de Britse nationaliteit is een meerderheid van zes op de tien arbeidsmigrant. Voor immigranten uit België is dit vier op de tien. Immigranten met de Duitse nationaliteit komen verhoudingsgewijs minder vaak als arbeidsmigrant. Ongeveer een op de drie Duitse immigranten komt naar Nederland om te werken.

Het aantal arbeidsmigranten van buiten de Europese Unie bedroeg in 1998 ca. 6,5 duizend. Hiervan waren er ruim duizend afkomstig uit de Verenigde Staten en bijna 500 uit Japan. Er komen nog maar weinig arbeidsmigranten uit Turkije en Marokko. In 1998 immigrerden bijna 250 Turkse en 200 Marokkaanse immigranten om in Nederland te komen werken.

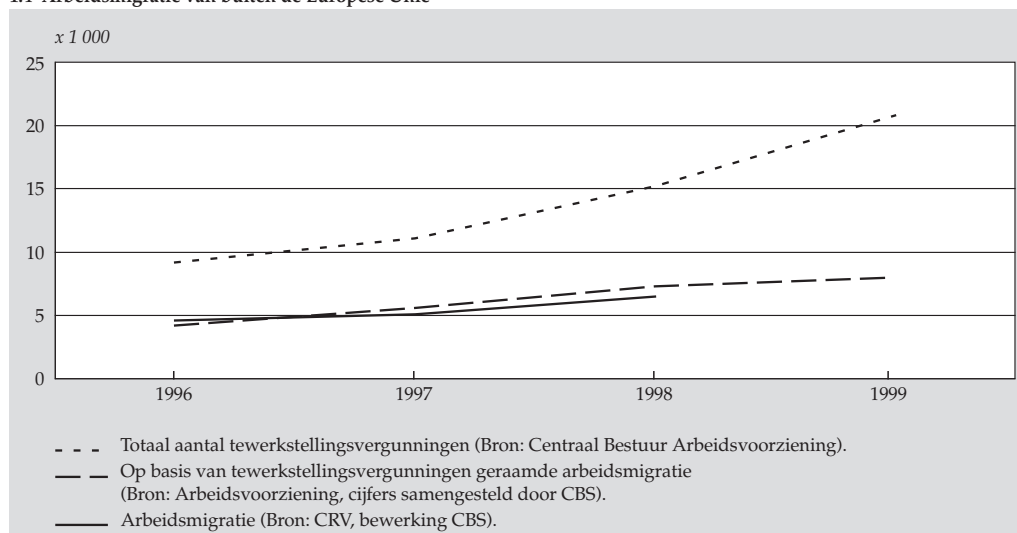
Volgens de cijfers die zijn gebaseerd op het Centraal Register Vreemdelingen is het aantal arbeidsmigranten van buiten de EU tussen 1996 en 1998 met meer dan veertig procent gestegen. De sterke stijging van het totale aantal afgegeven tewerkstellingsvergunningen volgens de Arbeidsvoorziening hangt voor een deel samen met de stijging van het aantal aan asielzoekers afgegeven tewerkstellingsvergunningen. Het is niet zo dat in alle gevallen waar een tewerkstellingsvergunning wordt verleend er ook sprake is van arbeidsmigratie. Soms gaat het bijvoorbeeld om mensen die al langer in Nederland verblijven (zoals asielzoekers), of om verlengingen van eerder afgegeven vergunningen.

Alternatieve ramingen op basis van tewerkstellingsvergunningen laten een nog sterkere stijging van de arbeidsmigratie zien, namelijk van bijna 75 procent. De toename van het aantal arbeidsmigranten hangt samen met de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt. Bij één op de drie arbeidsmigranten van buiten de Europese Unie is sprake van overplaatsing in concernverband.

Arbeidsmigratie uit niet-westerse landen stijgt het meest

De arbeidsmigratie uit andere landen van de Europese Unie is tussen 1996 en 1998 met zeven procent gestegen. Het aantal arbeidsmigranten van buiten de Unie is sterker gestegen. Dit komt echter niet doordat de migratie van werknemers uit 'traditionele arbeidsmigratielanden', zoals de Verenigde Staten en Japan, sterk is toegenomen. Het aantal Japanners die naar Nederland komen om hier hun brood te verdienen is in deze periode zelfs iets gedaald. De toename van het aantal arbeidsmigranten tussen 1996 en 1998 is vooral toe te schrijven aan de migratie uit diverse niet-westerse landen. Uit India en Zuid-Afrika bijvoorbeeld kwamen in 1998 enkele honderden arbeidsmigranten. Uit Oost-Europa, in het bijzonder de voormalige

1.4 Arbeidsmigratie van buiten de Europese Unie

Sovjet Unie en Polen, immigrerden in 1998 meer dan duizend mensen om in Nederland te werken. Dit is een verdubbeling ten opzichte van 1996.

De nieuwe gastarbeiders: managers en informatici

In tegenstelling tot de jaren zestig behoorden in de jaren negentig veel arbeidsmigranten tot het middelbaar en hoger personeel, zoals technici, managers en wetenschappelijk personeel. Uit gegevens van de Arbeidsvoorziening blijkt dat uit de Verenigde Staten naar verhouding veel technici, IT-ers en leidinggevenden naar Nederland komen. Ook vanuit Japan immigreren relatief veel leidinggevenden en technici. Opvallend is de toename van het aantal tewerkstellingsvergunningen voor Indiase en Zuid-Afrikaanse IT-ers. In verband met het tekort aan arbeidskrachten in deze sector proberen werkgevers mensen in het buitenland te werven. Omdat echter ook in de andere EU-landen een tekort is aan IT-ers, worden nu dus ook in derdewereldlanden informatici geworven. Het is overigens niet exact aan te geven in hoeverre deze buitenlandse werknemers lang genoeg in Nederland blijven om als immigrant te worden beschouwd.

Asielzoekers tijdelijk aan de slag in de land- en tuinbouw

In 1999 zijn meer dan 4 duizend tewerkstellingsvergunningen verleend aan mensen die asiel hebben aangevraagd maar ofwel nog niet weten of ze mogen blijven ofwel in het bezit zijn van een voorlopige vergunning tot verblijf (vvtv). In het laatste geval gaat het om die vvtv-ers die nog geen twee jaar in Nederland zijn. In het derde jaar van het verblijf in Nederland is geen tewerkstellingsvergunning meer nodig. In 1998 zijn er 1600 tewerkstellingsvergunningen verleend aan asielzoekers. Deze asielzoekers zijn doorgaans als seizoenarbeider werkzaam in de land- en tuinbouw. In 1999 zijn 1 500 tewerkstellingsvergunningen verleend aan asielzoekers afkomstig uit Irak. Het aantal aan Afghanen afgegeven tewerkstellingsvergunningen bedroeg in dat jaar 650.

Op dit moment mogen asielzoekers twaalf weken per jaar werken in seizoensgebonden sectoren zoals de landbouw. Hoewel het hier strikt genomen niet om arbeidsmigranten gaat – men is hier immers als asielzoeker gekomen en niet voor werk – is er ook nu, evenals in de jaren zestig, sprake van behoefte aan laaggeschoolde arbeid waarin wordt voorzien door immigranten van buiten de Europese Unie.

Met dank aan de heren J.J. van Miert en A. Quirijnen van de Immigratie en Naturalisatiedienst van het ministerie van Justitie voor de informatie uit het CRV en de heer A.M.J. Schmitz van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie voor de geleverde informatie over aantallen tewerkstellingsvergunningen. De verantwoordelijkheid voor de uitgevoerde berekeningen ligt bij het CBS.

Noot in de tekst

- ¹⁾ Zie de begrippenlijst voor informatie over de bronnen en de wijze van ramen van de cijfers over arbeidsmigratie.

2. Allochtonen en hun verhuisgedrag

L.T. van Huis en J.J.M. Nicolaas

Allochtonen verhuizen meer dan autochtonen. Binnen de groep allochtonen blijken asielzoekers vaker te verhuizen dan andere allochtonen. Asielzoekers worden na statusverlening op basis van een wettelijk vastgelegde systematiek uitgeplaatst naar gemeenten naar rato van het inwonertal. Dat betekent dat 40 procent in de grote gemeenten terecht komt. Toch wonen ze meer gespreid over Nederland dan overige allochtonen. Andere groepen allochtonen wonen met name in de vier grote gemeenten.

In 1998 vonden ruim 1,7 miljoen verhuizingen binnen Nederland plaats. Het aantal verhuizingen door allochtonen bedroeg een kwart van het totale aantal binnenlandse verhuizingen. De relatieve mobiliteit van allochtonen, dat wil zeggen het jaarlijks aantal verhuizingen per 1 000 inwoners van de desbetreffende groep, is ruim anderhalf keer zo groot als die van autochtonen. Binnen de groep allochtonen zijn personen afkomstig uit landen waar veel asielzoekers¹⁾ vandaan komen, zoals Afghanistan, Irak en Somalië, het meest mobiel.

Staat 2.1
Verhuizingen binnen Nederland van autochtonen en allochtonen

	1995	1996	1997	1998
	<i>x 1 000</i>			
Totaal	1 717	1 714	1 740	1 774
w.v.				
autochtonen	1 330	1 310	1 314	1 336
allochtonen	387	404	426	438
w.v. met geboorteland ¹⁾				
Turkije	41	46	49	51
Marokko	36	39	43	43
Suriname	60	60	60	59
Nederlandse Antillen / Aruba	23	23	25	27
Voormalig Joegoslavië	11	12	12	11
Irak	4	6	9	10
Iran	5	5	5	6
Afghanistan	1	3	5	6
Somalië	8	9	10	10
Overige landen	199	202	209	214

¹⁾ Het land waar de persoon is geboren, tenzij dit Nederland is. In dat geval is gerubriceerd naar het geboorteland van de moeder, tenzij dit ook Nederland is. In dat geval is gerubriceerd naar het geboorteland van de vader.

Woongemeente en verhuisgedrag

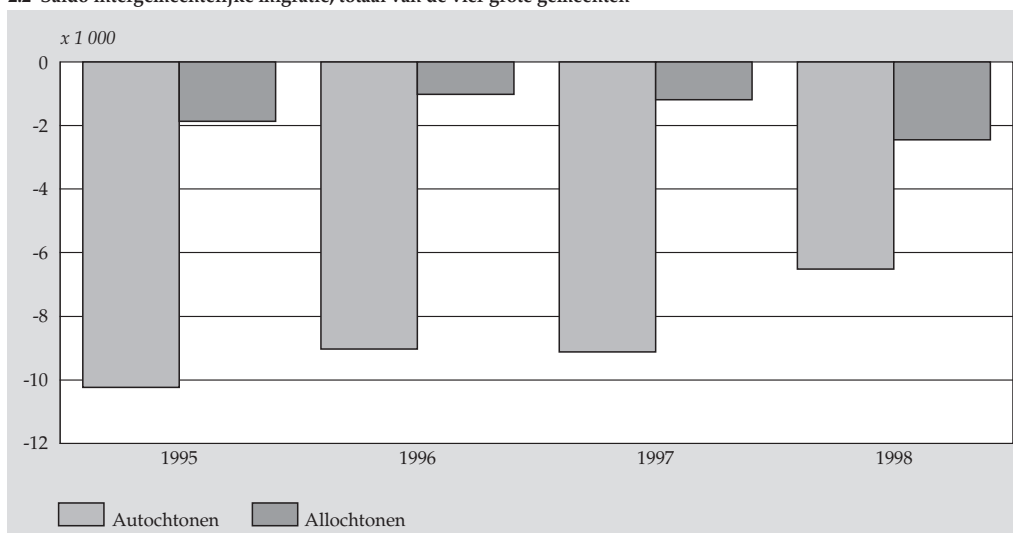
Er bestaat een duidelijke relatie tussen de omvang van de woongemeente van verhuizende personen en hun verhuisgedrag. Zo verhuizen Turken en Marokkanen voor ruim 80 procent binnen hun woongemeente: dit zijn over het algemeen steden met meer dan 100 duizend inwoners, waar het aandeel binnengemeentelijke verhuizingen hoger is dan gemiddeld. Allochtonen uit asielzoekerslanden verhuizen juist meer dan gemiddeld tussen gemeenten. Veel mensen uit deze landen stromen, als hun asielverzoek is ingewilligd, vanuit een opvangcentrum door naar een andere gemeente.

Concentratie of spreiding?

Veel asielzoekers gaan, als ze in Nederland aankomen, in eerste instantie naar een asielzoekerscentrum. Vandaaruit worden ze, als ze een status krijgen, uitgeplaatst naar woningen in een gemeente. Dit beleid is er op gericht om de verantwoordelijkheid voor eerste huisvesting van statushouders evenredig over de gemeenten te verdelen. Elke gemeente heeft tot taak heeft een bepaald aandeel statushouders te huisvesten, naar rato van het inwonertal van die gemeente. Een deel van de asielzoekers schrijft zich in het bevolkingsregister in als ze nog in een centrum verblijven. Op dat moment worden ze als immigrant geteld. De eerste 'verhuizing' van deze groep asielzoekers vanuit het centrum naar een woning zal dus veelal plaatsvinden in het kader van dit uitplaatsingsbeleid.

Een ander deel van de asielzoekers schrijft zich pas in het bevolkingsregister in als ze vanuit het centrum naar een andere gemeente verhuizen. Zij worden pas op dat moment als immigrant geteld. Van deze asielzoekers, die zich in eerste instantie niet

2.2 Saldo intergemeentelijke migratie, totaal van de vier grote gemeenten

inschrijven in een gemeente met een asielzoekerscentrum, verhuist meer dan de helft binnen vier jaar binnen dezelfde gemeente of naar een andere gemeente in Nederland. Degenen die naar een andere gemeente verhuizen gaan vaker naar een grote dan naar een kleine gemeente, waardoor de spreiding geringer is dan in eerste instantie door het beleid werd beoogd. Personen uit de asielzoekerslanden Afghanistan, Irak, Iran en Somalië bijvoorbeeld, verhuizen meer dan andere allochtonen naar COROP-gebieden²⁾ met een hoger aandeel van de desbetreffende groep. Bij Surinamers daarentegen is er zelfs sprake van een lichte spreiding. Ondanks deze ontwikkeling wonen asielzoekers nog steeds meer gespreid over Nederland dan andere allochtonen. Zo woont 15 procent van alle Afghanen en Irakezen in één van de vier grote gemeenten, tegen de helft van de Marokkanen en bijna 60 procent van de Surinamers.

Almere populair

In de migratie met de rest van Nederland kent elk van de vier grote gemeenten een vertrekoverschot. Dat betekent dat er meer mensen naar een andere gemeente gaan dan er vanuit de rest van Nederland naar een van de vier grote gemeenten komen. Deze negatieve overschotten uit de binnenlandse migratie komen voor een steeds groter deel op het conto van allochtonen. Zo kwam in 1995 nog 15 procent van het negatieve overschot uit de intergemeentelijke migratie voor rekening van de allochtonen, in 1998 was dat aandeel gestegen tot meer dan een kwart. Deze trend is met name in Amsterdam duidelijk zichtbaar. Per saldo vertrokken er in 1998 zelfs veel meer allochtonen dan autochtonen uit Amsterdam naar andere gemeenten in Nederland. Zo vertrokken er ruim 2 duizend allochtonen vanuit Amsterdam naar Almere, een stad die altijd al populair is geweest bij Amsterdammers. Onder de groep allochtonen zijn het vooral Surinamers die naar Almere verhuizen. In 1998 vertrokken er 1,1 duizend Surinamers vanuit Amsterdam naar Almere. Onder hen bevonden zich relatief veel jongeren en alleenstaande moeders met kinderen.

Asielzoekers mobieler dan andere allochtonen

Uit een onderzoek, waarbij personen die zich in 1995 of 1996 in Nederland als immigrant hebben ingeschreven zijn gevolgd in de tijd, blijkt dat het verhuispatroon van asielzoekers afwijkt van dat van overige allochtonen en van autochtonen. Van de immigranten die zich in 1995 of 1996 in Nederland hebben ingeschreven kan iets meer dan 35 procent tot de asielzoekers worden gerekend, 45 procent tot de overige allochtonen en bijna 20 procent tot de autochtonen. Een groot deel van de asielzoekers wordt in eerste instantie in een kleine gemeente ingeschreven, waar over het algemeen de asielzoekerscentra zijn gevestigd. Overige allochtonen immigreren in verhouding tot de andere twee onderscheiden groepen het vaakst naar een grote gemeente, terwijl een meerderheid van de autochtonen zich juist laat inschrijven in een kleinere gemeente.

Ongeveer de helft van de ruim 200 duizend personen die in 1995 of 1996 in Nederland als immigrant zijn ingeschreven is in de periode 1995–1998 één of meerdere

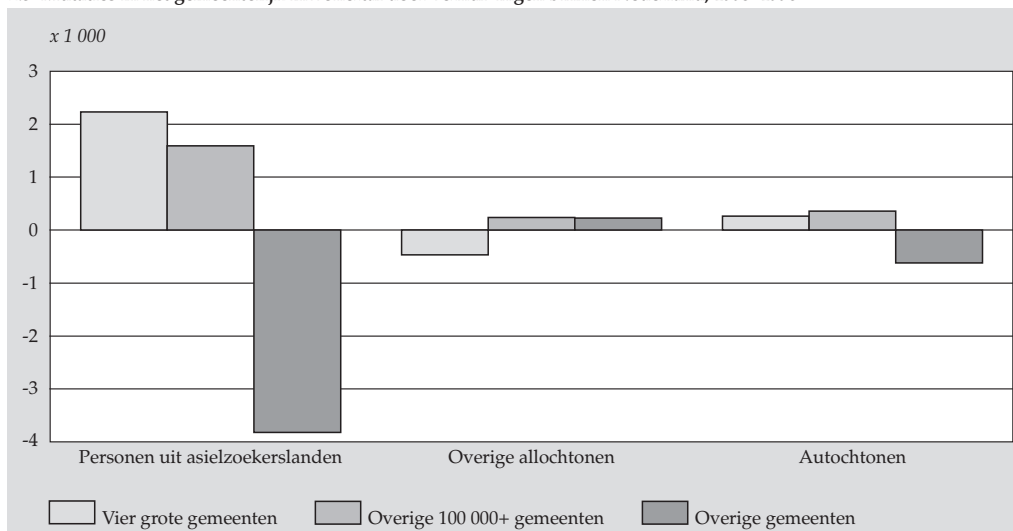
keren binnen Nederland verhuisd. Als de verhuizingen van de asielzoekers die zich in een gemeente met een asielzoekerscentrum hebben laten inschrijven buiten beschouwing worden gelaten – voor deze groep is in ieder geval de eerste verhuizing het resultaat van het spreidingsbeleid – dan blijkt dat asielzoekers die zich in overige gemeenten hebben ingeschreven mobieler zijn geweest dan overige allochtonen. Ruim 55 procent van deze groep asielzoekers is in de jaren 1995–1998 verhuisd, tegenover nog geen 45 procent van de overige allochtonen.

Trek naar de grote stad

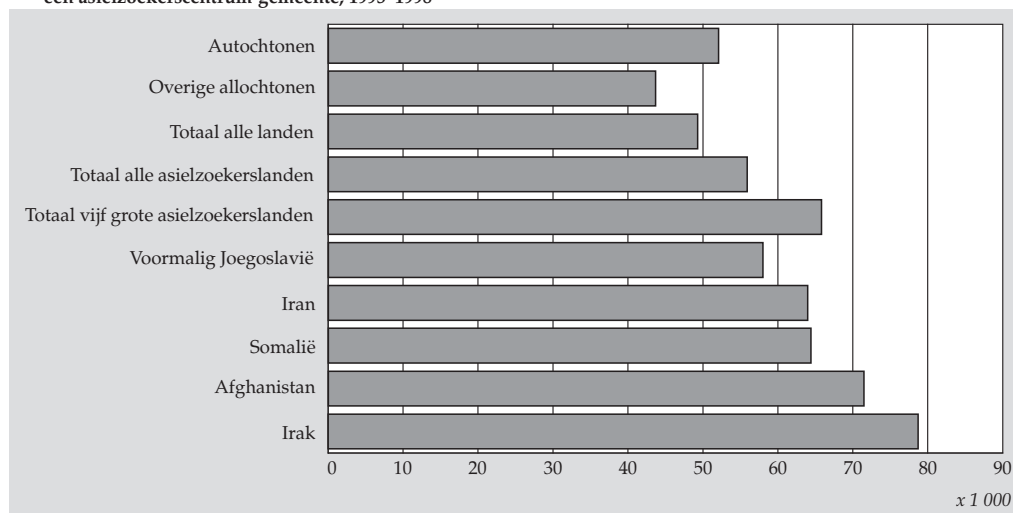
Bekijken we alle verhuizingen binnen Nederland in de periode 1995–1998 van personen die zich in 1995 of 1996 als immigrant hebben ingeschreven naar gemeentegrootte, dan blijkt dat deze mensen per saldo zijn verhuisd vanuit kleinere gemeenten naar grote gemeenten. De vier grote gemeenten en de overige gemeenten met 100 duizend of meer inwoners kregen er in deze periode door verhuizingen binnen Nederland respectievelijk 2,0 duizend en 2,2 duizend personen bij, terwijl per saldo 4,2 duizend personen de kleinere gemeenten verlieten.

Er is een duidelijk verschil in verhuispatroon tussen de drie onderscheiden groepen. Per saldo verlaten asielzoekers de kleinere gemeenten en trekken ze naar de grote gemeenten, in het bijzonder de vier grote gemeenten. Dit geldt niet alleen voor asielzoekers die in eerste instantie naar een centrum gaan, maar ook voor die groep asielzoekers die zich niet hebben ingeschreven in een gemeente met een asielzoekerscentrum. Met name Afghanen verhuizen vaak naar een van de vier grote gemeenten. Iraniërs en Joegoslaven daarentegen verspreiden zich vanuit de kleinere gemeenten redelijk gelijkmatig over de rest van Nederland. Overige allochtonen trekken juist weg vanuit de vier grote gemeenten naar de overige gemeenten.

2.3 Mutaties in het gemeentelijk inwonertal door verhuizingen binnen Nederland, 1995–1998

2.4 Verhuizingen van personen die zich in 1995 of 1996 als immigrant hebben ingeschreven in een andere gemeente dan een asielzoekerscentrum-gemeente, 1995-1998

Noten in de tekst

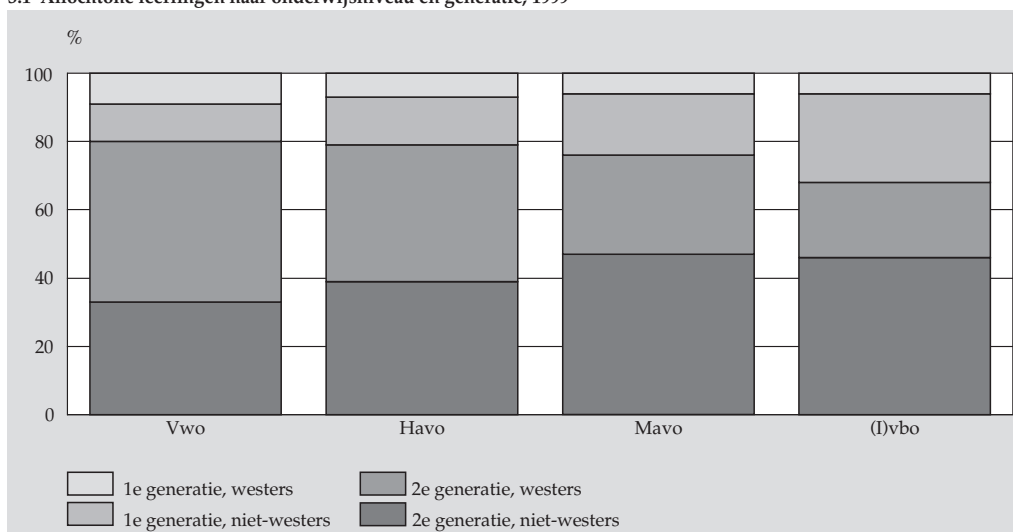
- 1) Tot de *asielzoekers* zijn alle personen gerekend uit landen vanwaar in 1995 en 1996 hoofdzakelijk asielmigratie heeft plaatsgevonden. De qua aantallen asielzoekers belangrijkste landen in deze groep zijn Afghanistan, Irak, Iran, voormalig Joegoslavië en Somalië.
- 2) Nederland is verdeeld in 40 *COROP-gebieden*. De COROP-indeling is een regionaal niveau tussen gemeenten en provincies in.

3. Examenresultaten middelbare scholieren

D.E.W. Takkenberg

In 1999 deden 176 duizend leerlingen examen in het voortgezet onderwijs. (Niet-westerse) allochtone leerlingen doorlopen relatief vaak de lagere schoolsoorten vbo en mavo¹⁾. Ook de examenresultaten verschillen aanzienlijk naar herkomst. Op alle niveaus zijn de examenresultaten van allochtone leerlingen minder goed dan die van autochtone leerlingen. De tweede generatie allochtonen heeft echter betere schoolprestaties dan de eerste.

3.1 Allochtone leerlingen naar onderwijsniveau en generatie, 1999

Niet-westerse allochtonen volgen meestal onderwijs op lager niveau

Niet-westerse allochtone leerlingen zijn sterk oververtegenwoordigd op de lagere onderwijsniveaus mavo en vbo. Hoe hoger het onderwijsniveau is, des te groter is het verschil tussen het aantal eerste en het aantal tweede generatie allochtone leerlingen. Op het vbo staan er tegenover elke niet-westerse leerling van de eerste generatie twee van de tweede generatie. Op het vwo is de verhouding één staat tot drie. Naar verhouding volgt de tweede generatie dus vaker onderwijs op havo- en vwo-niveau dan de eerste.

Grote verschillen naar herkomst bij eindexamenresultaten

Het aantal geslaagden in 1999 komt uit op 162 duizend. Dat zijn er drie duizend minder dan een jaar eerder. Van de vier onderwijsniveaus vertoont alleen de havo in 1999 meer geslaagden dan in 1998. De slagingspercentages veranderen de laatste jaren niet veel. Voor het vbo en het mavo zijn zij steeds het hoogst: ruim boven de 90 procent. Dat komt doordat op deze schoolsoorten examen gedaan kan worden op verschillende niveaus. Zwakkere leerlingen kunnen daardoor kiezen voor een relatief eenvoudig examen. Het vwo heeft sinds 1997 een slagingspercentage van 89 procent. De slagingspercentages van de havo zijn de laatste jaren steeds het laagst. Vergelijken met 1998 is er echter sprake van een stijging van 83 naar 86 procent.

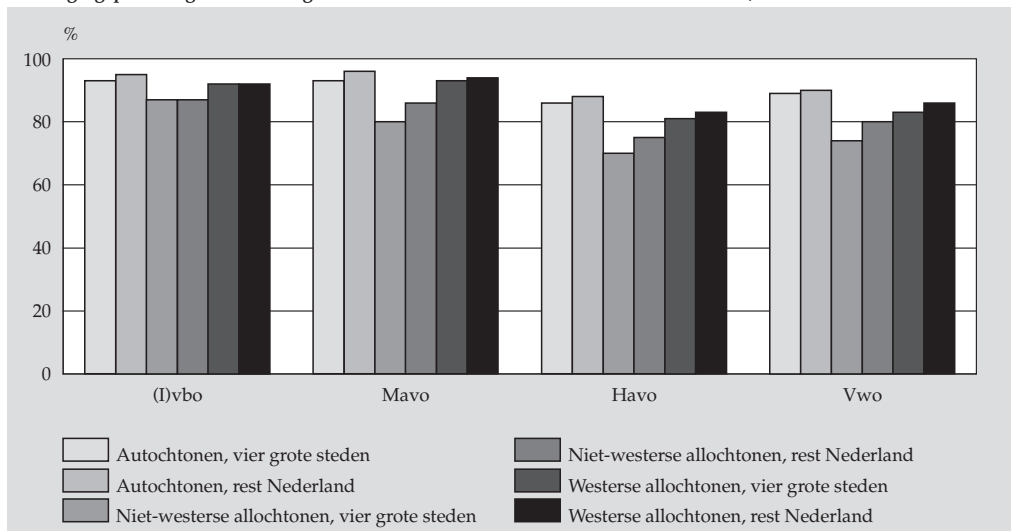
Staat 3.2
Slagingspercentages naar herkomst en generatie, 1999

	(I)vbo		Mavo		Havo		Vwo	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Autochtonen	95	95	95	96	85	88	90	90
Niet-westerse allochtonen	87	87	83	84	68	73	76	78
w.o.								
Marokkanen	86	86	86	85	68	76	70	73
Turken	85	83	75	76	58	64	67	71
Surinamers	90	90	84	85	67	72	76	72
Antillianen/Arubanen	88	89	92	91	77	78	85	90
w.o.								
eerste generatie	87	86	83	84	67	71	75	72
tweede generatie	87	87	84	84	68	74	77	79
Westerse allochtonen	93	92	93	94	80	83	86	86

Bron: Inspectie van het Onderwijs; CBS; IB-groep.

De examenresultaten van allochtone leerlingen – en dan vooral die van niet-westerse – zijn op alle onderwijsniveaus slechter dan die van autochtone leerlingen. Vooruitgang in de slagingspercentages van niet-westerse allochtone leerlingen werd geboekt op het havo en het vwo. Voor het havo geldt dat met name voor leerlingen van Marokkaanse, Turkse en Surinaamse herkomst; voor het vwo voor Marokkaanse, Turkse en Antilliaans/Arubaanse jongeren. De tweede generatie niet-westerse allochtonen heeft op het havo en vwo betere examenresultaten dan de eerste. Bij het vbo en mavo zijn de examenresultaten van de eerste en de tweede generatie ongeveer gelijk.

3.3 Slagingspercentages in de vier grote steden en de rest van Nederland naar herkomst, 1999

Voor alle onderscheiden etnische groepen zijn de slagingspercentages op de scholen in de vier grote gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht in de regel lager dan die op de andere scholen. Dat geldt vooral voor de niet-westerse allochtonen en de schoolsoorten mavo, havo en vwo. Vergeleken met 1998 gaan de examenresultaten in de vier grote gemeenten er echter meer op vooruit dan die in de kleinere gemeenten.

Staat 3.4
Gemiddelde cijfers naar onderwijsniveau en herkomst

	Autochtonen		Niet-westerse allochtonen		Westerse allochtonen	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999
	<i>abs.</i>					
Mavo						
Schoolonderzoek (SO)	6,5	6,5	6,4	6,4	6,5	6,5
Centraal examen (CE)	6,4	6,4	5,9	5,9	6,3	6,3
SO minus CE	0,2	0,2	0,5	0,5	0,2	0,2
Havo						
Schoolonderzoek (SO)	6,4	6,4	6,2	6,2	6,3	6,3
Centraal examen (CE)	6,2	6,4	5,8	5,9	6,2	6,3
SO minus CE	0,1	0,0	0,4	0,3	0,2	0,1
Vwo						
Schoolonderzoek (SO)	6,7	6,7	6,5	6,5	6,6	6,6
Centraal examen (CE)	6,5	6,5	6,1	6,1	6,4	6,4
SO minus CE	0,2	0,2	0,4	0,4	0,2	0,2

Bron: Inspectie van het Onderwijs; CBS; IB-groep.

Examencijfers

Leerlingen behalen bij het schoolonderzoek gemiddeld betere cijfers dan bij het centraal examen. Bij de niet-westerse allochtone leerlingen is dit verschil het grootst: gemiddeld 0,3 tot 0,5 punt tegenover 0,0 tot 0,2 punt bij de overige groepen leerlingen. Dit hoeft niet te betekenen dat er sprake is van bevoordeling door leraren. Het is ook goed voorstelbaar dat er bij het schoolonderzoek een grotere vertrouwdheid is van de leerling met de gehanteerde terminologie en de wijze van vraagstelling door de leraar, en dat een mogelijke taalachterstand van de niet-westerse allochtone leerlingen zich juist bij het centraal schriftelijk examen manifesteert.

Staat 3.5

Vakken van geslaagde examenkandidaten naar onderwijsniveau en herkomst, 1999

	Autochtonen	Westerse allochtonen	Niet-westerse allochtonen
	%		
Mavo			
Aardrijkskunde	37	39	46
Biologie	48	41	37
Duits	55	59	52
Economie	66	64	69
Engels	98	99	99
Frans	18	24	34
Geschiedenis	25	31	35
Natuurkunde	38	33	27
Scheikunde	33	28	28
Wiskunde	82	79	75
Havo			
Aardrijkskunde	29	30	29
Biologie	41	36	32
Duits	37	42	36
Economie	54	54	59
Engels	98	98	99
Frans	22	31	34
Geschiedenis	30	36	35
Handelswet. en recht	31	28	37
Natuurkunde	28	23	25
Scheikunde	27	22	24
Wiskunde A	66	66	62
Wiskunde B	25	20	24
Vwo			
Aardrijkskunde	35	32	35
Biologie	44	43	40
Duits	43	45	38
Economie 1	55	50	56
Economie 2	33	27	35
Engels	99	99	99
Frans	33	41	39
Geschiedenis	47	52	49
Natuurkunde	47	45	46
Scheikunde	40	37	38
Wiskunde A	70	67	68
Wiskunde B	42	42	42

Bron: Inspectie van het Onderwijs; CBS; IB-groep.

Allochtone leerlingen kiezen andere vakken dan autochtone

Zowel op het mavo, het havo als het vwo deden de geslaagde allochtone leerlingen in vergelijking met autochtone leerlingen minder vaak examen in B-vakken als wiskunde, natuurkunde, scheikunde en biologie. Dit geldt voor leerlingen van westerse en niet-westerse herkomst. Op het vwo is het verschil in keuze voor B-vakken tussen niet-westerse allochtone en autochtone leerlingen het kleinst. Vergeleken met autochtone leerlingen hebben de geslaagde allochtone leerlingen een grotere voorkeur voor geschiedenis en Frans. Het laatste vak heeft onder autochtone leerlingen een opvallend lage populariteit. Niet-westerse allochtonen kiezen vaker voor economie dan zowel autochtone als westerse allochtone leerlingen.

Noot in de tekst

¹⁾ Dit is exclusief een kleine zesduizend leerlingen landbouwonderwijs.

4. Allochtonen op de arbeidsmarkt

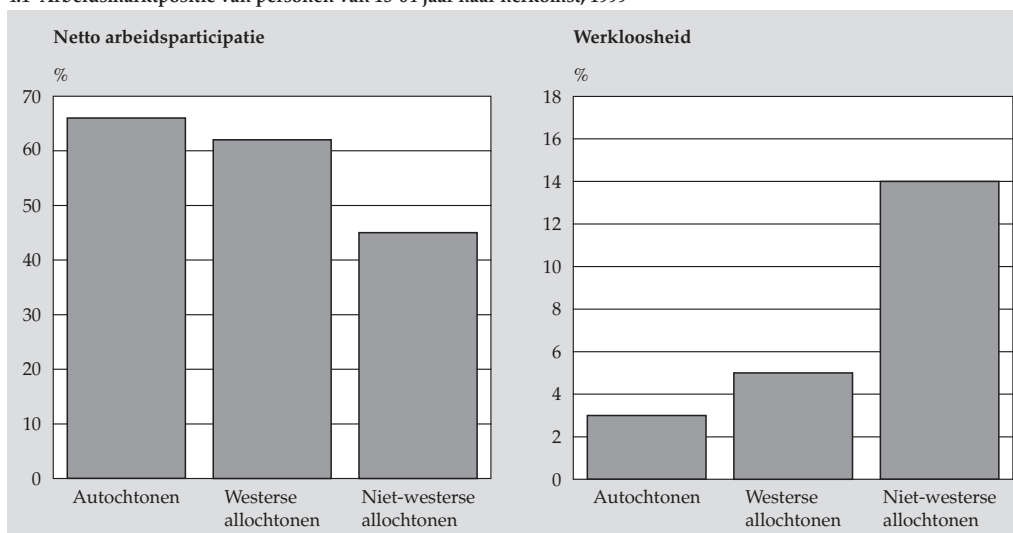
B.A.A. van Gils

In 1999 steeg de arbeidsdeelname van allochtonen opnieuw, maar de achterstand ten opzichte van autochtonen bleef even groot. De werkloosheid onder allochtonen uit niet-westerse landen is vier maal zo hoog als die onder de autochtone bevolking. Bij de niet-westerse allochtonen is de werkloosheid onder Surinamers laag terwijl Turken en Marokkanen te kampen hebben met een hoge werkloosheid. Jongeren, zowel van allochtone als van autochtone herkomst, zijn vaker werkloos dan 25-64-jarigen. Het verschil in werkloosheid tussen allochtonen en autochtonen is onder jongeren echter wel kleiner dan onder personen van 25 jaar of ouder.

Ongunstige positie van niet-westerse allochtonen op de arbeidsmarkt

In 1999 telde de Nederlandse bevolking iets minder dan 11 miljoen mensen van 15-64 jaar, waarvan er bijna twee miljoen tot de allochtonen behoorden. Van deze allochtonen komt 52 procent uit een westers land en 48 procent uit een niet-westers land. Autochtonen en westerse allochtonen hebben een betere arbeidsmarktpositie dan niet-westerse allochtonen. Van de autochtonen hebben twee van de drie mensen werk voor ten minste twaalf uur per week. Van de westerse allochtonen is ook een ruime meerderheid werkzaam, namelijk 62 procent, terwijl van de niet-westerse allochtonen slechts 45 procent een baan heeft. Deze relatief ongunstige positie op de arbeidsmarkt van de niet-westerse allochtonen uit zich ook in het werkloosheidspercentage. De werkloosheid onder niet-westerse allochtonen bedraagt 14 procent en is daarmee ruim vier maal zo hoog als die onder autochtonen.

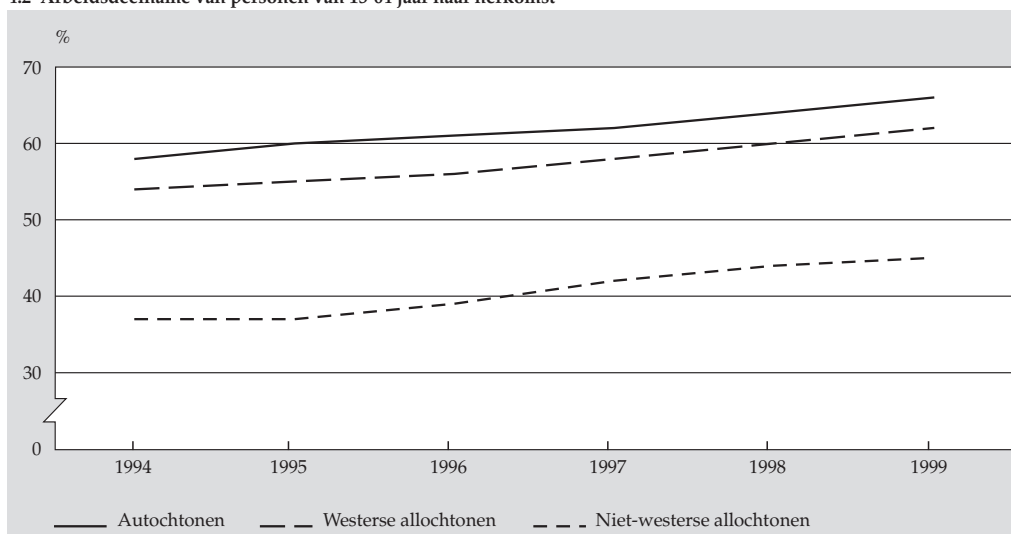
4.1 Arbeidsmarktpositie van personen van 15-64 jaar naar herkomst, 1999

Arbeidsdeelname van allochtonen en autochtonen gestegen

In de periode 1994–1999 nam de netto arbeidsparticipatie onder zowel allochtonen als autochtonen van 15-64 jaar toe met 8 procentpunten. Ook allochtonen profiteerden dus van de sterke groei van de werkgelegenheid. Tegelijkertijd daalde de werkloosheid. Onder zowel autochtonen, als onder westerse en niet-westerse allochtonen halveerde de werkloosheid. De werkloosheid onder niet-westerse allochtonen bleef de gehele periode vier maal zo hoog als die onder autochtonen.

4.2 Arbeidsdeelname van personen van 15-64 jaar naar herkomst

Staat 4.3
Arbeidsdeelname naar herkomst en leeftijd, 1999

	15-24 jaar	25-64 jaar	Totaal
	%		
Autochtonen	46	73	66
Westerse allochtonen	39	71	62
Niet-westerse allochtonen	31	49	45
w.o.			
Turken	35	41	40
Marokkanen	29	37	37
Surinamers	37	63	58
Antillianen/Arubanen	.	62	53

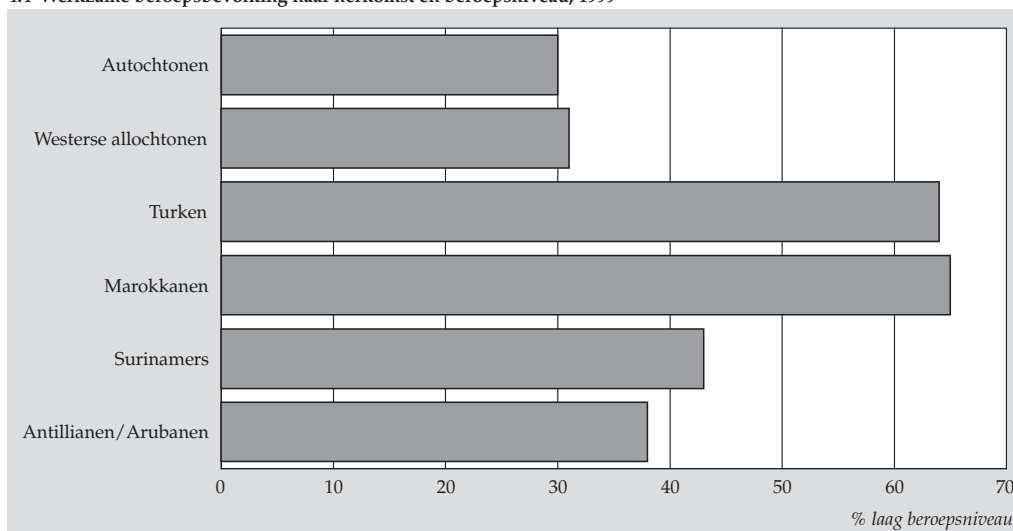
Bron: Enquête beroepsbevolking.

Arbeidsmarktpositie Surinamers gunstiger dan die van Turken en Marokkanen

Niet-westerse allochtonen vertonen onderling grote verschillen in hun positie op de arbeidsmarkt. Surinamers hebben vaker een baan en zijn minder vaak werkloos dan de overige allochtonen uit niet-westerse landen. In 1999 hadden bijna zes van de tien Surinamers een baan, van de Marokkanen vier van de tien. Bovendien zijn Marokkanen twee keer zo vaak werkloos als Surinamers.

Onder de niet-westerse jongeren van 15-24 jaar zijn de verschillen kleiner. Maar ook onder deze jongeren hebben Surinamers vaker een baan dan Turken en Marokkanen.

4.4 Werkzame beroepsbevolking naar herkomst en beroepsniveau, 1999

Turken en Marokkanen vooral in lagere beroepen werkzaam

Niet alleen is onder de Turken en Marokkanen de arbeidsparticipatie laag, maar de functies die zij bekleden zijn daarbij ook vaker van een laag niveau. Ruim zes van de tien Turken en Marokkanen hadden een baan op laag niveau. Onder de westerse allochtonen en de autochtonen hadden drie van de tien een laag beroepsniveau. Banen met een laag beroepsniveau zijn banen waarvoor een opleiding op mavo-, vbo-niveau of lager het meest geëigend is.

In 1999 was van de niet-westerse allochtonen 15 procent werkzaam in een hoger beroep. Dit is laag vergeleken met autochtonen en westerse allochtonen. Van de autochtonen heeft 29 procent een hoger beroep, terwijl dit onder westerse allochtonen zelfs 33 procent is. Een hoger beroep is een beroep op hbo-niveau of hoger.

Verschillen in arbeidsduur gering

Van de werkzame beroepsbevolking hebben ongeveer zeven van de tien mensen een baan van minimaal 35 uur per week. De verschillen tussen autochtonen en allochtonen zijn gering. Alleen Turken hebben iets vaker een werkweek van 35 uur of meer.

Staat 4.5
Wekelijkse arbeidsduur van werkzame beroepsbevolking naar herkomst, 1999

	12-19 uur	20-34 uur	35 uur of meer
	<i>% van betreffende herkomstgroep</i>		
Autochtonen	8	23	69
Westerse allochtonen	7	22	71
Niet-westerse allochtonen	7	20	72
w.o.			
Turken	8	15	77
Marokkanen	.	21	71
Surinamers	7	24	69
Antillianen/Arubanen	.	23	69

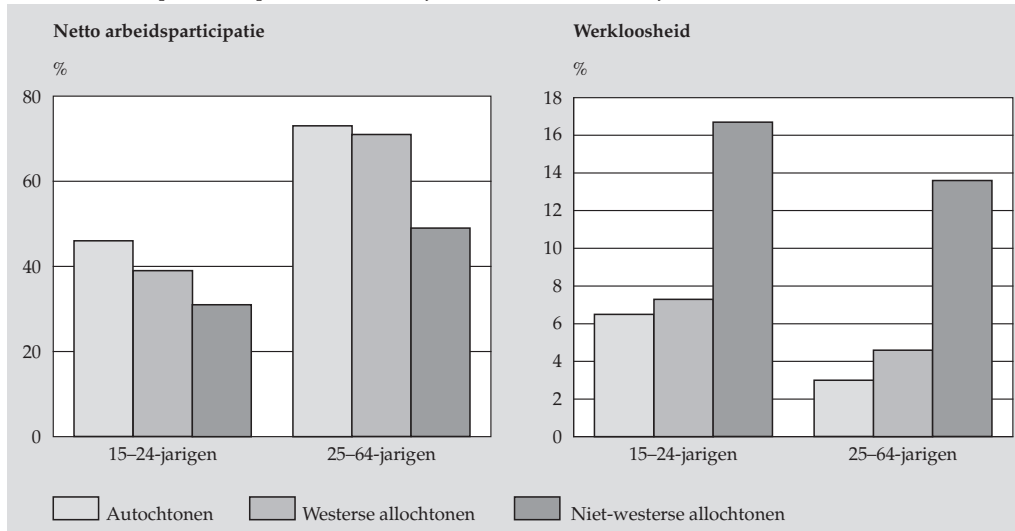
Bron: Enquête beroepsbevolking.

Werkloosheidsverschillen bij jongeren minder groot

Van de beroepsbevolking was in 1999 één van de acht mensen jonger dan 25 jaar. Dit komt overeen met 887 duizend personen. Onder deze jongeren is het aandeel werklozen groter dan onder de beroepsbevolking in de leeftijd vanaf 25 jaar. Dit geldt zowel voor autochtonen als voor allochtonen. De hogere werkloosheid onder jongeren hangt samen met de instroom op de arbeidsmarkt. Schoolverlaters hebben veelal enige tijd nodig om een baan te vinden. In 1999 was onder niet-westerse jongeren de werkloosheid tweeëneenhalf maal zo hoog als die onder autochtone jongeren. Onder de bevolking van 25 jaar of ouder was dit ruim vier maal. Het verschil tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen is dus bij jongeren kleiner dan bij personen van 25 jaar of ouder.

De arbeidsdeelname onder jongeren van 15-24 jaar is met 46 procent het hoogst onder autochtonen. In 1999 behoorde van de westerse allochtone jongeren 39 procent tot de werkzame beroepsbevolking en van de niet-westerse jongeren 31 procent. Omdat veel jongeren nog onderwijs volgen, zijn hun participatiecijfers lager dan die van 25-64-jarigen.

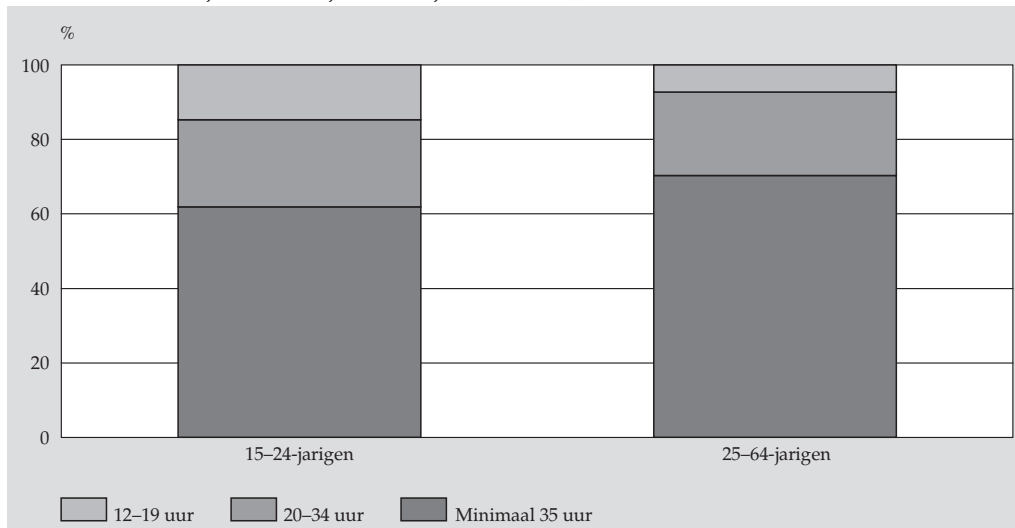
4.6 Arbeidsmarktpositie van personen van 15-64 jaar naar herkomst en leeftijd, 1999

Jongeren vaker een korte werkweek

Allochtonen werken per week ongeveer even lang als autochtonen. Jongeren hebben echter vaker een korte werkweek dan werkenden van 25-64 jaar. Onder de jongeren werkte 15 procent 12-19 uur, terwijl slechts 5 procent van de 25-64-jarigen een werkweek van 12-19 uur had. De bevolking van boven de 25 jaar werkte daarentegen vaker 35 uur of meer dan de werkzame jeugd. Dit komt doordat jongeren naast hun werk vaak een opleiding volgen.

4.7 Personen van 15-64 jaar naar leeftijd en wekelijkse arbeidsduur, 1999

5. Arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren minder gunstig

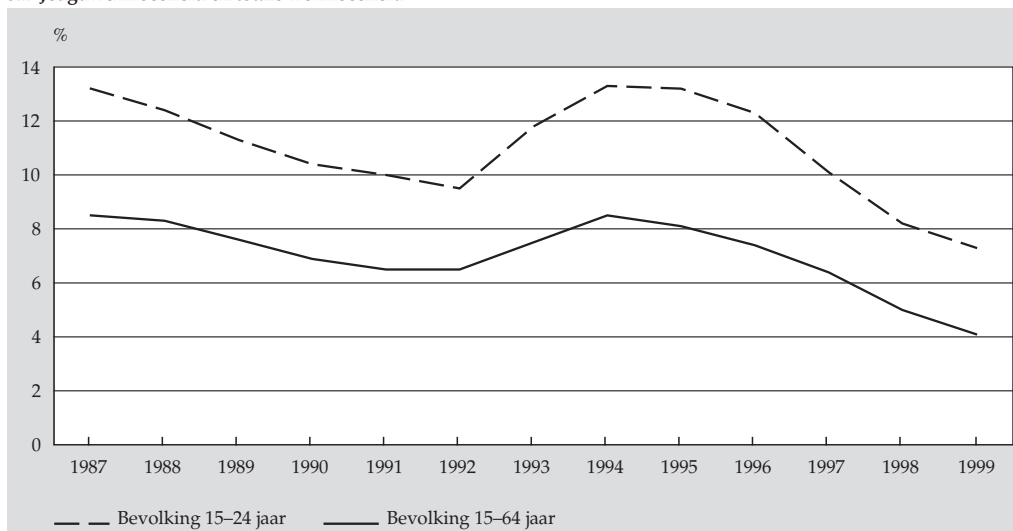
H. Lautenbach

De gunstige arbeidsmarkt heeft de werkloosheid de laatste jaren flink doen dalen, maar niet iedereen heeft hiervan in gelijke mate geprofiteerd. Het percentage werkloze jongeren ligt nog steeds boven het gemiddelde voor de totale bevolking. Allochtone jongeren doen het slechter op de arbeidsmarkt dan autochtone jongeren. Ze zijn gemiddeld lager opgeleid en hebben ruim twee maal zo vaak geen diploma gehaald. Mede daardoor zijn ze vaker en langer werkloos.

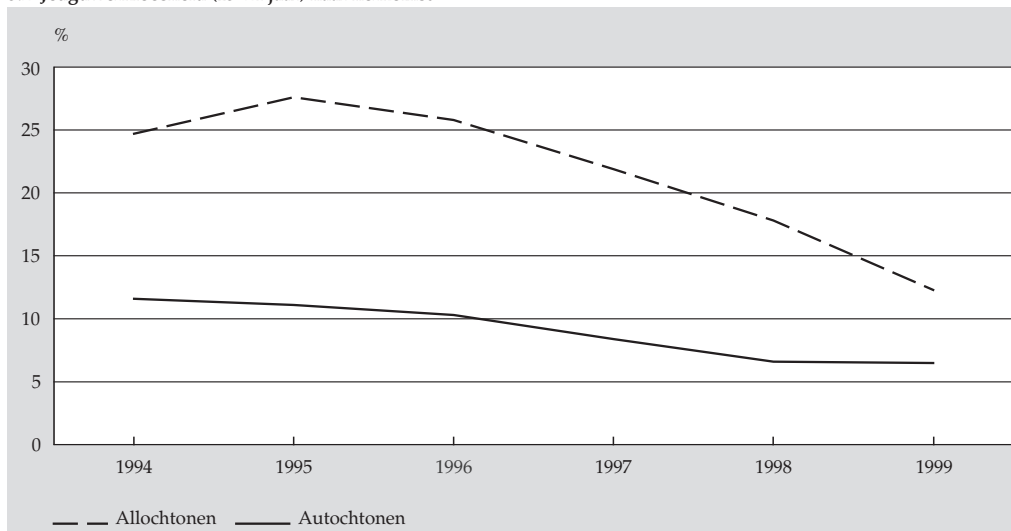
Minder werkloosheid

Het aantal jongeren van 15–24 jaar op de arbeidsmarkt is de afgelopen jaren geleidelijk afgenomen. Enerzijds zijn er door de afname van het aantal geboorten minder jongeren. Anderzijds zitten jongeren tegenwoordig langer op school dan vroeger en betreden ze op latere leeftijd de arbeidsmarkt. Het aantal jongeren in de beroepsbevolking is hierdoor gedaald van 1,1 miljoen in 1990 tot bijna 900 duizend in 1999. Dat is bijna de helft van alle jongeren in 1999. Met 7 procent lag de jeugdwerkloosheid ruim boven het gemiddelde van 4 procent in de totale beroepsbevolking.

5.1 Jeugdwerkloosheid en totale werkloosheid

5.2 Jeugdwerkloosheid (15-24 jaar) naar herkomst

Gunstige ontwikkeling arbeidsmarkt

Vanaf 1995 herstelde de arbeidsmarkt zich, sindsdien daalt de werkloosheid. In de afgelopen vijf jaar is de werkloosheid onder autochtone jongeren geleidelijk afgenomen. De daling van de werkloosheid onder allochtone jongeren zette een jaar later in. Ook zij profiteerden dus van de gunstige arbeidsmarkt. De werkloosheid onder allochtone jongeren is de laatste paar jaar sneller gedaald dan onder autochtone jongeren. Van 1998 tot 1999 is er zelfs een daling te zien van 18 naar 12 procent. Hiermee bleef de werkloosheid wel twee keer zo hoog als onder hun autochtone leeftijdsgenoten.

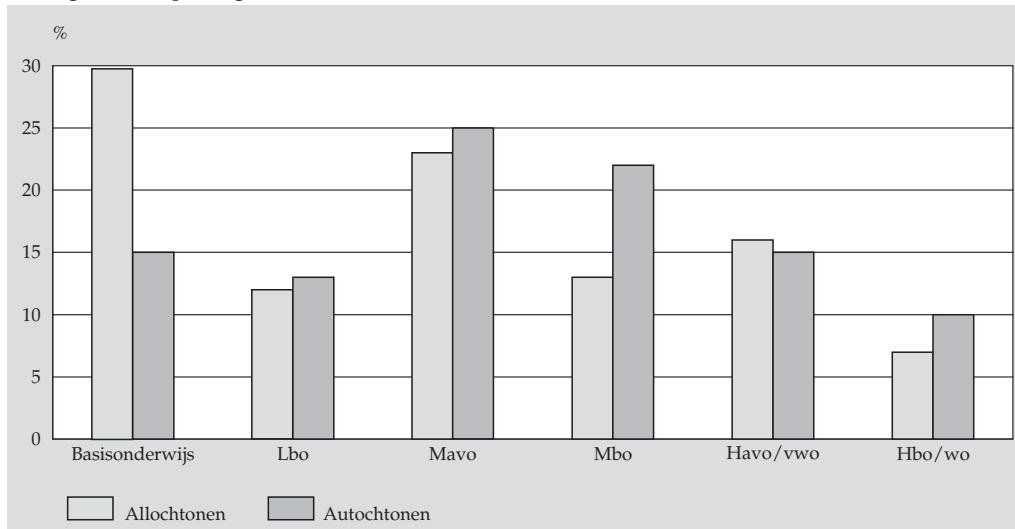
Lager opgeleid

Drie van de tien allochtone jongeren hebben alleen het basisonderwijs afgerond. Daarmee zijn er twee keer zoveel ongeschoolde jongeren van allochtone als van Nederlandse herkomst. Autochtone jongeren ronden vaker een mavo- of mbo-opleiding af en ook volgen zij vaker een opleiding op hoger niveau. Het gemiddelde opleidingsniveau van allochtone jongeren is dus beduidend lager.

Met diploma meer kans op werk

Voor mensen zonder diploma is het moeilijker om betaald werk te vinden. Dit geldt nog sterker voor jongeren. En binnen de groep jongeren zonder diploma is de werkloosheid onder allochtonen weer hoger dan onder autochtonen. Ruim één op de vier ongediplomeerde allochtone jongeren van 15-24 jaar is werkloos. De werkloosheid onder allochtone jongeren zonder diploma is daarmee bijna twee zo hoog als onder autochtone jongeren die geen vervolgopleiding hebben afgerond.

5.3 Jongeren naar opleiding en herkomst, 1999

Voor jongeren die een diploma hebben behaald, verbeteren de kansen op de arbeidsmarkt aanzienlijk. Onder hen is de werkloosheid minstens de helft lager dan onder de ongeschoolden. De werkloosheid onder geschoolde allochtone jongeren is met 12 procent echter nog steeds twee maal zo hoog als die van autochtone jongeren met een diploma.

Allochtone jongeren vaker langdurig werkloos

Werklozen kunnen zich inschrijven bij het arbeidsbureau. Ongeveer de helft van de 15-24-jarige werklozen in 1999 heeft dat gedaan. De niet-geregistreerde jeugdige werklozen zijn voor een deel schoolverlater, wat betekent dat zij sinds ze het onderwijs hebben verlaten minder dan één jaar werkloos zijn. Tegenover de 15 procent allochtone schoolverlaters die zich op de arbeidsmarkt melden, staat 23 procent van de autochtone. Bovendien hebben allochtonen meer tijd nodig om een baan te vinden. In 1998 zochten allochtone schoolverlaters gemiddeld bijna negen maanden naar een vaste baan. Autochtone schoolverlaters hadden daar ruim twee maanden minder voor nodig.

Van de bij het arbeidsbureau ingeschreven allochtone jongeren die geen schoolverlater zijn, zijn er ruim drie op de tien langer dan een jaar werkloos. Onder de autochtone werkloze jongeren zitten er twee op de tien langer dan een jaar onvrijwillig zonder werk.

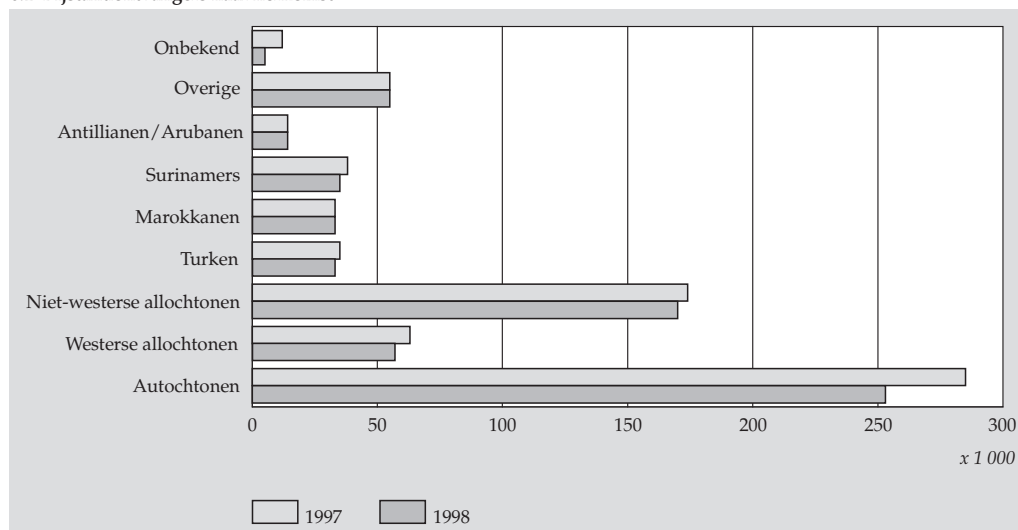
6. Relatief veel allochtonen in de bijstand

A.K. Amse en B. Schaafsma-Harteveld

Eind 1998 zijn er 485 duizend bijstandontvangers, 50 duizend minder dan in 1997. De bijstandafhankelijkheid onder niet-westerse allochtonen is vijf keer zo hoog als gemiddeld. Over de hele linie neemt de bijstandafhankelijkheid af, maar de afname is het hoogst onder de autochtone bevolking.

Onder de tweede generatie allochtonen is het percentage bijstandontvangers een stuk lager dan onder de eerste, vooral bij die van niet-westerse herkomst.

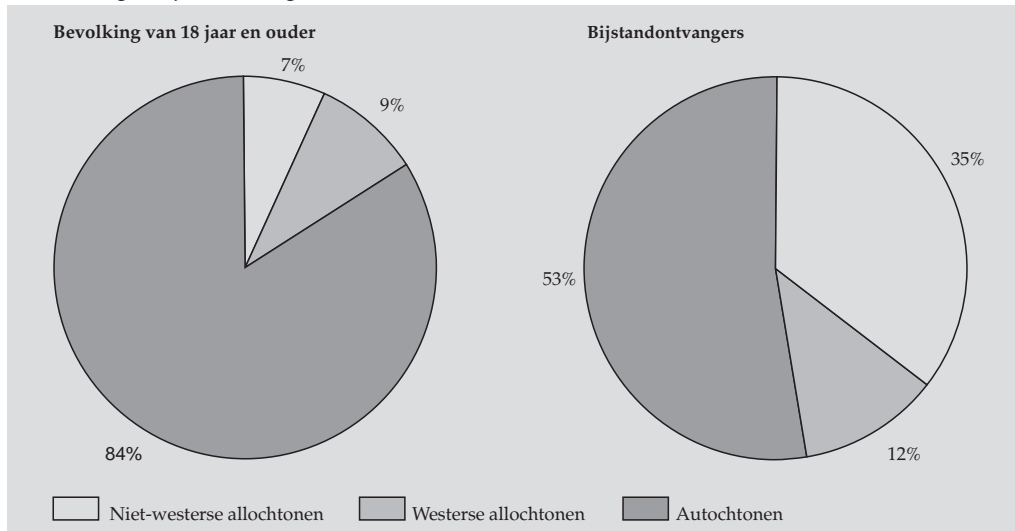
6.1 Bijstandontvangers naar herkomst

In 1998 50 duizend bijstandontvangers minder

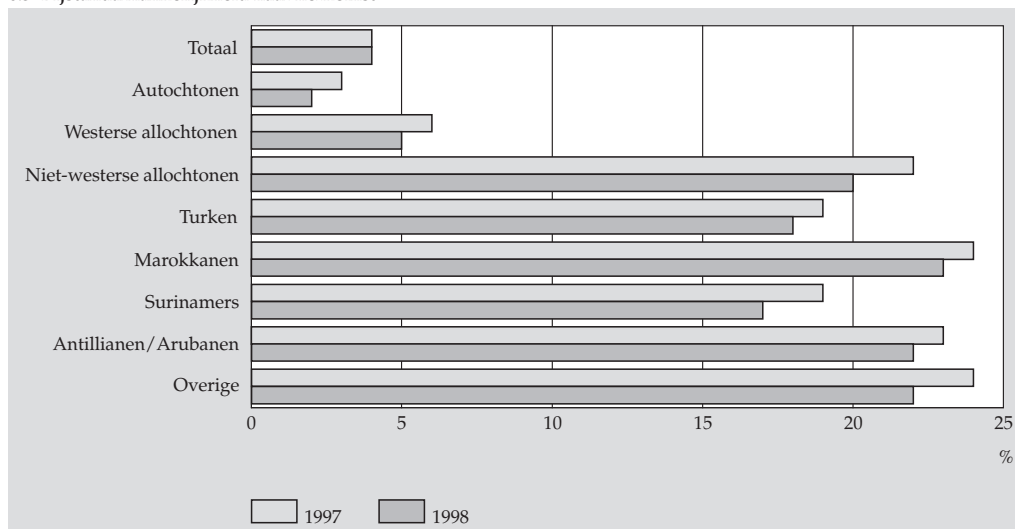
Door de voorspoedige ontwikkeling van de Nederlandse economie zijn er in 1998 50 duizend bijstandontvangers minder dan in 1997, namelijk 485 duizend. De afname is echter niet gelijk voor alle herkomstgroeperingen. Er zaten in 1998 11 procent minder autochtonen in de bijstand, 10 procent minder westerse allochtonen en 2 procent minder niet-westerse allochtonen. Binnen de groep niet-westerse allochtonen zijn er verschillen per herkomstland. De omvang van de Turkse en Antillicaans/Arubaanse bijstandpopulatie bleef gelijk, terwijl hij bij de Marokkanen en Surinamers met respectievelijk 6 en 8 procent afnam.

6.2 Bevolking en bijstandontvangers naar herkomst, 1998

Doordat het aantal bijstandontvangers onder niet-westerse allochtonen veel minder afnam dan onder autochtonen en westerse allochtonen, steeg het aandeel van de niet-westerse allochtonen in de bijstandpopulatie van 33 naar 35 procent, terwijl dat van de autochtonen daalde van 55 naar 53 procent. De relatieve omvang van de groep westerse allochtonen bleef gelijk. De oververtegenwoordiging van niet-westerse allochtonen in de bijstand is in 1998 dus nog iets toegenomen.

6.3 Bijstandafhankelijkheid naar herkomst

Bijstandafhankelijkheid onder niet-westerse allochtonen vijf keer zo hoog als gemiddeld

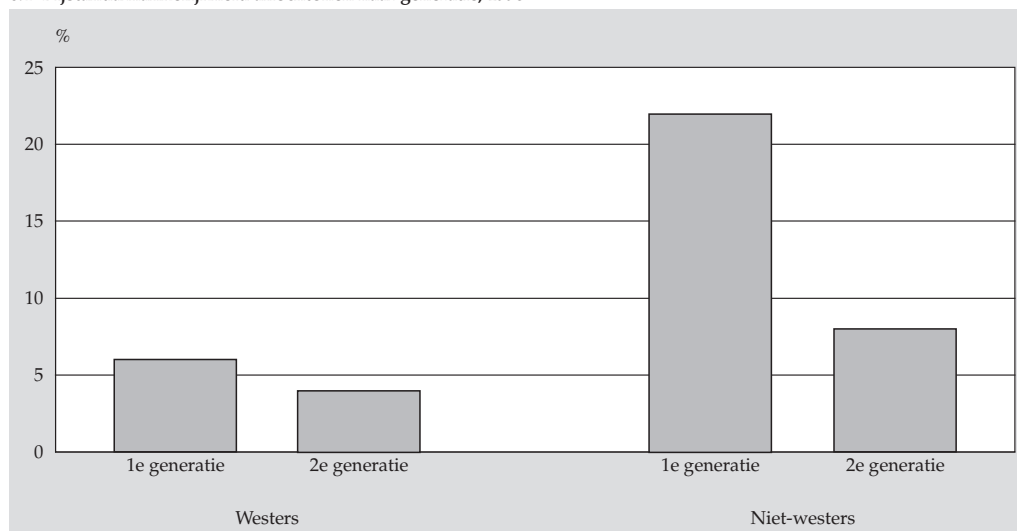
Als we het aantal bijstandgerechtigden relateren aan de totale populatie van 18 jaar en ouder, blijkt dat het percentage bijstandafhankelijken is afgenomen van 4,4 procent naar 3,9 procent. De bijstandafhankelijkheid onder allochtonen is heel groot, vooral onder die van niet-westerse herkomst. Met 20 procent bijstandontvangers onder niet-westerse allochtonen is dat tien keer zoveel als onder de autochtone Nederlanders en vier keer zoveel als onder westerse allochtonen. Binnen de groep niet-westerse allochtonen is de bijstandafhankelijkheid het laagst onder Turken en Surinamers. Onder de tweede generatie allochtonen met twee in het buitenland geboren ouders is de bijstandafhankelijkheid iets groter dan onder kinderen van ouderparen van gemengde autochtoon-allochtone herkomst.

Over de hele linie is de bijstandafhankelijkheid in 1998 afgenomen, maar niet alle herkomstgroeperingen hebben in gelijke mate geprofiteerd van de gunstige ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. De afname van de bijstandafhankelijkheid is verhoudingsgewijs het grootst onder de autochtone Nederlanders en het laagst onder de allochtonen van niet-westerse herkomst. Binnen de laatste groep vertonen de Surinamers de grootste vermindering van de bijstandafhankelijkheid.

Veel minder bijstandontvangers onder de tweede generatie

De positie van de tweede generatie allochtonen op de arbeidsmarkt is een stuk beter dan die van de eerste. Eén op de vijf niet-westerse allochtonen van de eerste generatie is afhankelijk van de bijstand terwijl dat bij de tweede generatie nog maar één op de twaalf is. Bij de westerse allochtonen is het verschil minder groot. Van de

6.4 Bijstandafhankelijkheid allochtonen naar generatie, 1998

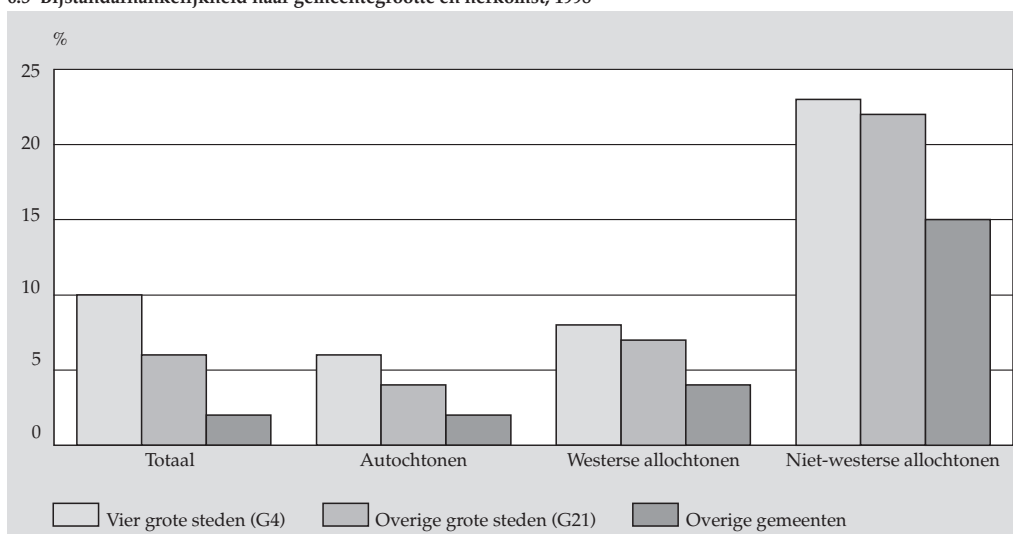

eerste generatie is 6 procent bijstandontvanger en van de tweede generatie 4 procent. Ook de afname van de bijstandafhankelijkheid in vergelijking met 1997 is bij de tweede generatie allochtonen groter dan bij de eerste. Ook hier is het verschil tussen de generaties het grootst bij de niet-westerse allochtonen.

Grote steden

De bijstandafhankelijkheid is het grootst in de grote steden. De 25 steden die betrokken zijn bij het 'grote-stedenbeleid' krijgen extra geld om diensten – bijvoorbeeld scholing of sollicitatietraining – in te kopen bij de Arbeidsvoorziening voor moeilijk plaatsbare uitkeringsgerechtigden. In de vier grote gemeenten is 10 procent van de bevolking afhankelijk van de bijstand, in de overige grote steden (G21) 6 procent en in de overige gemeenten 2 procent. Bij de vergelijking per gemeentegroep vertonen de autochtonen, de westerse en de niet-westerse allochtonen verhoudingsgewijs hetzelfde beeld. Eveneens voor alle herkomstgroeperingen inclusief de autochtonen geldt dat vrouwen vaker afhankelijk zijn van de bijstand dan mannen.

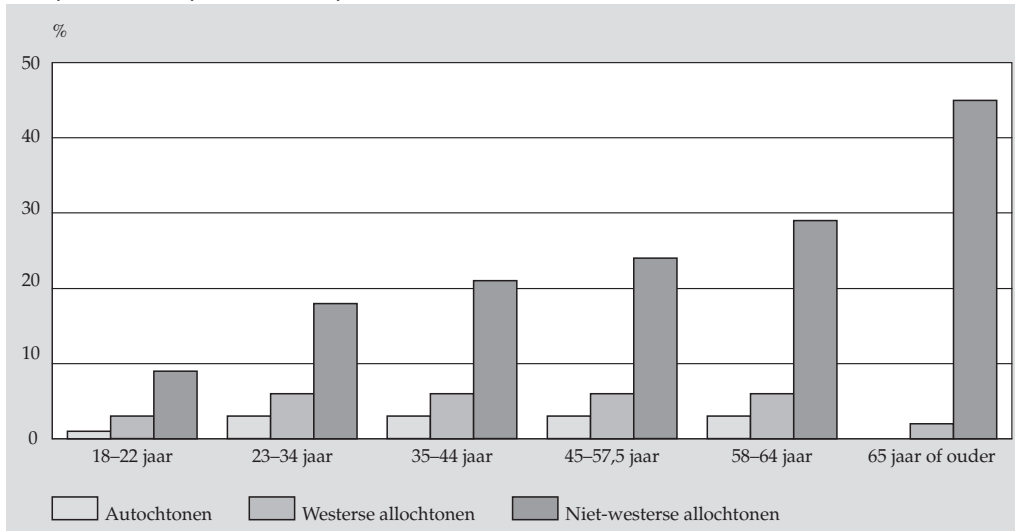
6.5 Bijstandafhankelijkheid naar gemeentegrootte en herkomst, 1998

Bijna de helft van de niet-westerse 65-plussers in de bijstand

De cijfers over de bijstandafhankelijkheid per leeftijdsklasse laten grote verschillen naar herkomst zien. Bij de autochtonen en westerse allochtonen neemt de bijstandafhankelijkheid af boven de 57 jaar. Bij niet-westerse allochtonen neemt die juist toe. Van de niet-westerse 65-plussers heeft zelfs 45 procent een bijstanduitkering tegenover 0 procent van de autochtonen en 2 procent van de westerse allochtonen. Men-

6.6 Bijstandafhankelijkheid naar leeftijd en herkomst, 1998

sen van 65 jaar en ouder ontvangen een bijstanduitkering als er geen of onvoldoende recht op een volledige AOW-uitkering is opgebouwd. Dit komt bij allochtonen veel vaker voor dan bij autochtonen. Jongeren onder de 22 jaar zijn minder vaak bijstandafhankelijk dan jongeren van 23 of 24 jaar. Dat komt doordat gemeenten in het kader van de Wet Inschakeling Werkzoekenden verplicht zijn te zorgen voor een baan voor jongeren in deze leeftijdsklasse.

7. *Inkomenspositie van allochtone huishoudens*

P. Ament en W. Bos

Eind 1998 zijn er in Nederland bijna 1,1 miljoen allochtone huishoudens. Bijna zes van de tien daarvan zijn afkomstig uit een westers land. Het inkomen van de westerse allochtone huishoudens ligt slechts enkele procenten onder dat van de autochtone huishoudens. Van niet-westerse huishoudens is het inkomen echter ruim een kwart lager. Bij niet-westerse huishoudens komt een laag inkomen¹⁾ dan ook bijna drie keer zo veel voor als gemiddeld. Onder de tweede generatie niet-westerse allochtonen is het percentage lage inkomens echter een stuk kleiner dan onder de eerste, al ligt het nog ruim boven het gemiddelde.

Eén op de zes huishoudens allochtoon

Eind 1998 telt Nederland bijna 1,1 miljoen allochtone huishoudens. Dat is bijna een zesde van alle huishoudens. Van deze allochtone huishoudens hebben ruim vier van de tien een niet-westerse herkomst. Negen van de tien niet-westerse huishoudens behoren tot de eerste generatie allochtonen. Van de westerse allochtone huishoudens zijn dit er slechts vier van de tien. Een ander kenmerkend verschil tussen westerse en niet-westerse allochtone huishoudens is het verschil in land van herkomst bij de partners van een (echt)paar. Bij westerse paren is vaak slechts één van de partners allochtoon terwijl bij niet-westerse paren doorgaans beide partners allochtoon zijn.

Inkomen van niet-westerse huishoudens een kwart lager

Het besteedbaar inkomen van een autochtoon huishouden bedraagt in 1998 gemiddeld 51 duizend gulden. Allochtone huishoudens van westerse herkomst hebben ruim tweeduizend gulden minder te besteden. Niet-westerse huishoudens hebben 37 duizend gulden te besteden. Dat is ruim een kwart minder dan autochtone huishoudens. Westerse allochtone huishoudens van de tweede generatie hebben een iets hoger inkomen dan die van de eerste generatie.

Voor huishoudens waarin een (echt)paar voorkomt, is het voor het inkomen nauwelijks van belang of de partners allebei of slechts één van beiden autochtoon is. In beide situaties heeft het huishouden gemiddeld zo'n 60 duizend gulden te besteden. Het gemiddeld inkomen van westerse allochtone paren ligt eveneens rond de 60 duizend gulden. Huishoudens met uitsluitend niet-westerse partners hebben echter een kwart minder te besteden. Bij alleenstaanden doet zich een vergelijkbare situatie voor: het inkomen van alleenstaande westerse allochtonen is vrijwel gelijk aan dat van alleenstaanden van Nederlandse herkomst, terwijl niet-westerse alleenstaanden bijna 30 procent minder te besteden hebben.

Staat 7.1
Huishoudens naar herkomst van de meestverdienende, 1998*

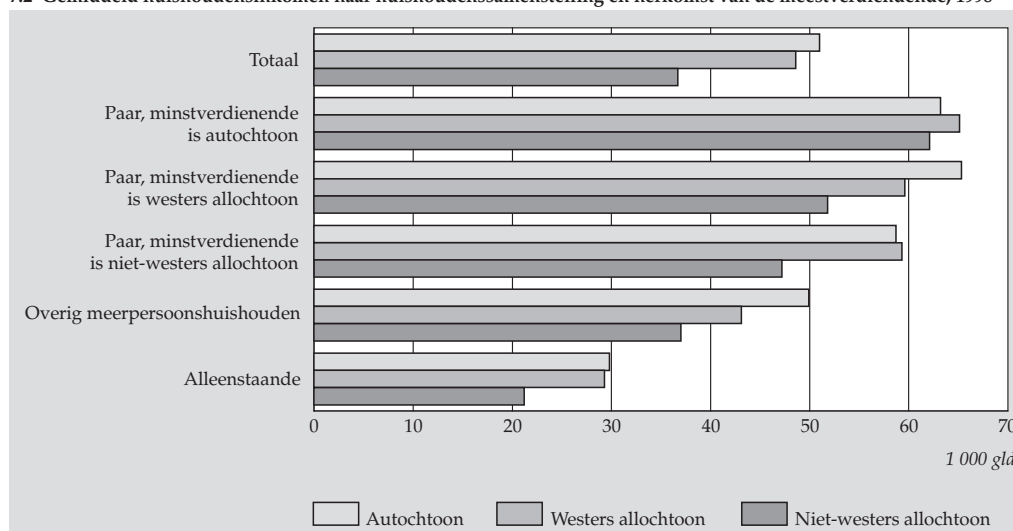
	Totaal ¹⁾	Autochtoon	Allochtoon		
			totaal	westers	niet-westers
<i>x 1 000</i>					
Totaal	6 789	5 703	1 077	616	461
Geboorteland meestverdienende					
Buitenland (1e generatie)			672	256	416
Nederland (2e generatie)			405	360	45
Huishoudenssamenstelling					
Huishoudens met een (echt)paar w.v.	3 903	3 371	530	326	204
minstverdienende partner autochtoon	3 313	3 056	256	230	26
minstverdienende partner allochtoon	589	315	273	96	178
Overig meerpersoonshuishouden ²⁾	562	412	148	57	91
Eenpersoonshuishouden	2 324	1 920	399	233	166

¹⁾ Inclusief herkomst onbekend.

²⁾ Voornamelijk bestaand uit eenoudergezinnen.

Bron: Inkomensstatistiek.

7.2 Gemiddeld huishoudensinkomen naar huishoudenssamenstelling en herkomst van de meestverdienende, 1998*

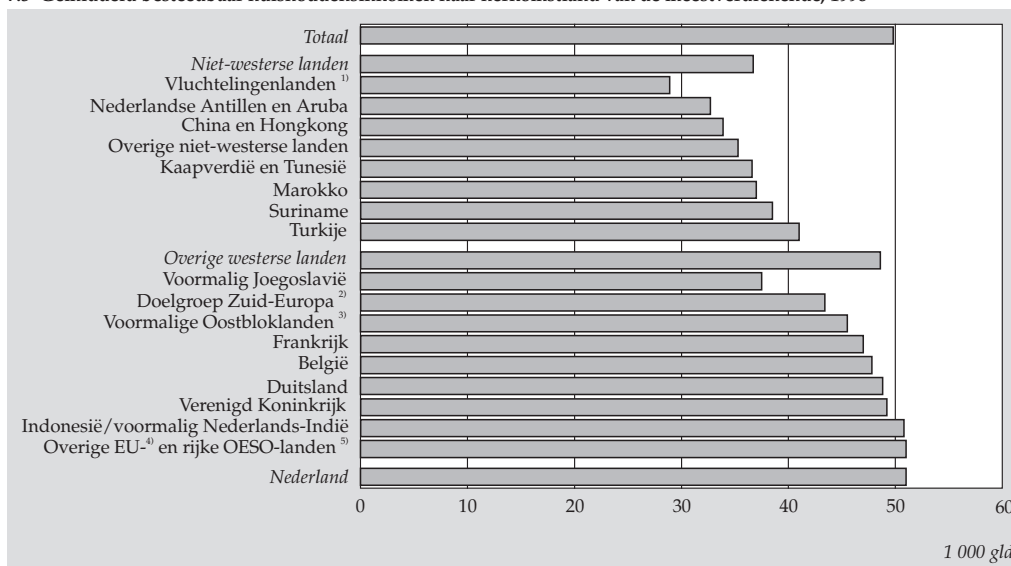

Laag inkomen bij huishoudens uit voormalig Joegoslavië

Doorgaans hebben westers allochtone huishoudens eenzelfde inkomensniveau als autochtone huishoudens. Dit geldt niet alleen voor huishoudens afkomstig uit ons omringende landen zoals Duitsland en België, maar ook voor huishoudens afkomstig uit Indonesië/voormalig Nederlands Indië. Een uitzondering vormen huishoudens uit voormalig Joegoslavië. Zij hebben een kwart minder te besteden dan doorsnee westers allochtone huishoudens. Hun inkomenspositie is daarmee vergelijkbaar met die van het gemiddelde niet-westerse huishouden. Een belangrijke verklaring voor het lage inkomen bij huishoudens uit voormalig Joegoslavië is het relatief vaak voorkomen van een sociale uitkering.

Westerse allochtonen afkomstig uit de EU-landen, de overige rijke OESO-landen en Indonesië hebben slechts een zeer geringe achterstand in inkomen in vergelijking met de autochtonen. Het gemiddeld inkomen van huishoudens afkomstig uit Zuid-Europa en in iets mindere mate dat van huishoudens afkomstig uit de voormalige Oostbloklanden blijft iets achter bij dat van de andere westerse landen. Dat komt vooral doordat het doorsnee inkomen van economisch actieve Zuid-Europese huishoudens beduidend lager is dan dat van autochtone huishoudens. De relatief ongunstige positie van huishoudens uit het voormalig Oostblok is vooral een gevolg van een naar verhouding laag pensioeninkomen.

7.3 Gemiddeld besteedbaar huishoudensinkomen naar herkomstland van de meestverdienende, 1998*

¹⁾ Afghanistan, Ethiopië, Ghana, Irak, Iran, Somalië, Sri Lanka en Vietnam.

²⁾ Griekenland, Italië, Portugal en Spanje.

³⁾ Bulgarije, Hongarije, Polen, Roemenië, voormalige Sovjetunie en voormalig Tsjechoslowakije.

⁴⁾ Denemarken, Finland, Ierland, Luxemburg, Oostenrijk en Zweden.

⁵⁾ Australië, Canada, IJsland, Japan, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Verenigde Staten van Amerika en Zwitserland.

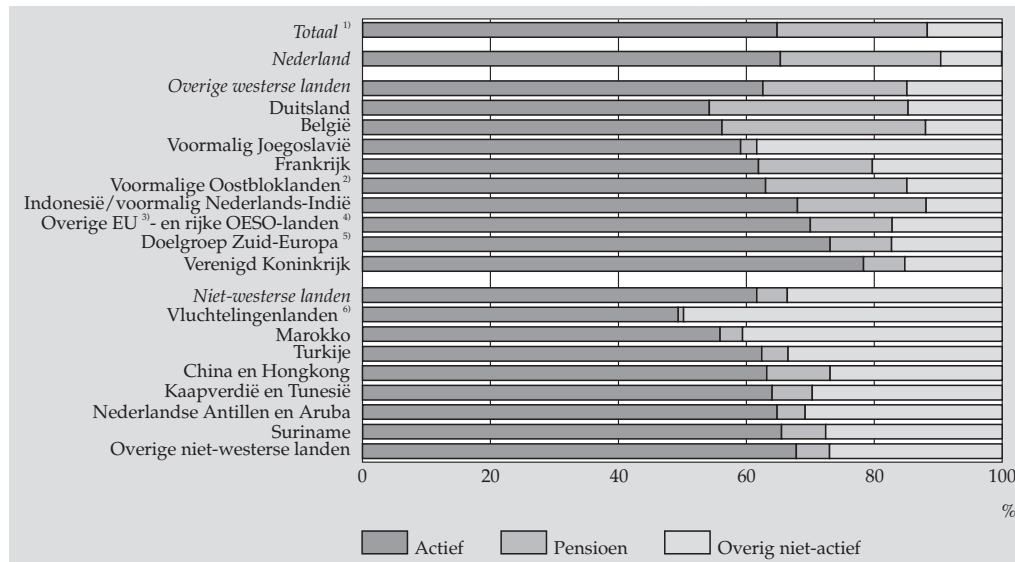
Van de niet-westerse huishoudens hebben Turkse huishoudens naar verhouding nog het meest te besteden: ruim 4 duizend gulden meer dan het doorsnee niet-westerse huishouden. Huishoudens uit een vluchtelingenland – Iran, Irak, Somalië, Ghana, Ethiopië, Vietnam, Sri Lanka en Afghanistan – hebben gemiddeld het laagste inkomen, een vijfde onder dat van het gemiddelde niet-westerse huishouden. Van deze huishoudens is ongeveer de helft afhankelijk van een sociale uitkering.

Een derde van de niet-westerse huishoudens heeft sociale uitkering

Verschillen in het besteedbaar inkomen tussen herkomstlanden kunnen voor een deel verklaard worden door verschillen in de sociaal-economische positie. Groepen die voornamelijk afhankelijk zijn van een uitkering of pensioen hebben in het algemeen een lager inkomen dan groepen met betaald werk.

Niet-westerse huishoudens wijken in sociaal-economisch opzicht sterk af van westerse huishoudens. Het percentage economisch actieve huishoudens is in 1998 weliswaar bijna gelijk aan dat van westerse huishoudens, maar er is een groot verschil in de percentages pensioen- en uitkeringsontvangers. Verhoudingsgewijs komen onder de niet-westerse huishoudens ruim twee keer zoveel uitkeringsontvangers voor als onder de westerse allochtone huishoudens.

7.4 Huishoudens met inkomen naar land van herkomst van de meestverdienende, 1998*

1) Incl. land van herkomst onbekend.
2) Bulgarije, Hongarije, Polen, Roemenië, voormalige Sovjetunie en voormalig Tsjechoslowakije.
3) Denemarken, Finland, Ierland, Luxemburg, Oostenrijk en Zweden.
4) Australië, Canada, IJsland, Japan, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Verenigde Staten van Amerika en Zwitserland.
5) Griekenland, Italië, Portugal en Spanje.
6) Afghanistan, Ethiopië, Ghana, Irak, Iran, Somalië, Sri Lanka en Vietnam.

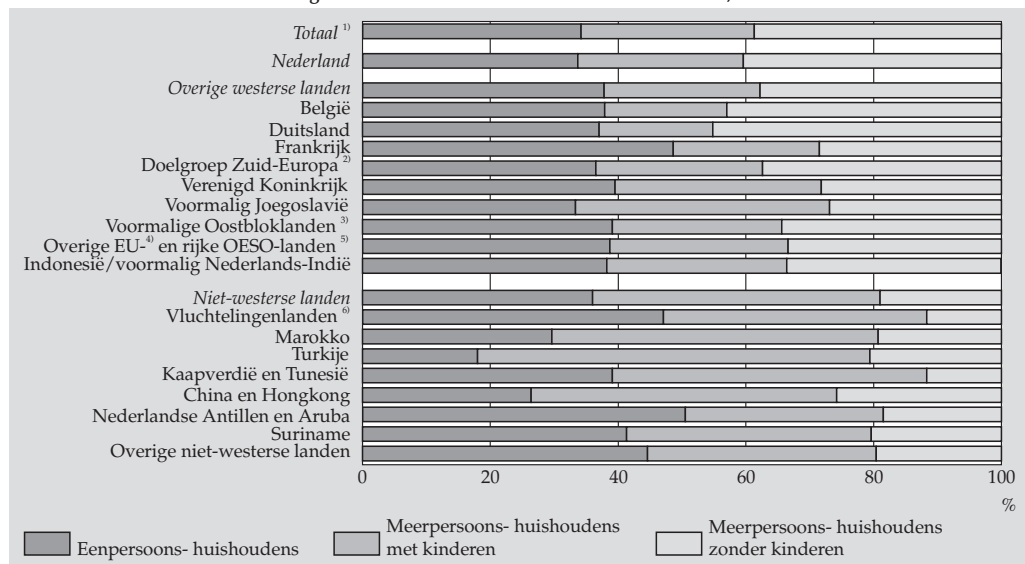
Westerse allochtone huishoudens zijn, wat sociaal-economische structuur betreft, over het algemeen goed vergelijkbaar met autochtone huishoudens. Huishoudens uit het Verenigd Koninkrijk en Zuid-Europa hebben relatief vaak een economisch actieve hoofdkostwinner in vergelijking met autochtone huishoudens; huishoudens uit voormalig Joegoslavië juist vaker een niet-actieve. Voor huishoudens van Belgische en Duitse herkomst vormt pensioen betrekkelijk vaak de voornaamste bron van inkomsten. Voor een deel betreft het hier oudere paren die al langer in Nederland verblijven.

Veel huishoudens met minderjarige kinderen onder niet-westerse huishoudens

Naast verschillen in de sociaal-economische positie spelen ook verschillen in de samenstelling van het huishouden een rol in de verklaring van verschillen in besteedbaar inkomen. Meerpersoonshuishoudens hebben in het algemeen een hoger inkomen dan alleenstaanden, omdat er in het huishouden vaak verscheidene personen met inkomen zijn en er Kinderbijslag wordt ontvangen voor de in het huishouden aanwezige kinderen. Bovendien is de bijstanduitkering afgestemd op het aantal personen dat ervan moet leven.

Binnen de niet-westerse landen bestaan grote verschillen in samenstelling van het huishouden. Tussen het herkomstland met het grootste aandeel meerpersoonshuis-

7.5 Huishoudens naar samenstelling en land van herkomst van de meestverdienende, 1998*

1) Incl. land van herkomst onbekend.
 2) Griekenland, Italië, Portugal en Spanje.
 3) Bulgarije, Hongarije, Polen, Roemenië, voormalige Sovjetunie en voormalig Tsjechoslowakije.
 4) Denemarken, Finland, Ierland, Luxemburg, Oostenrijk en Zweden.
 5) Australië, Canada, IJsland, Japan, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Verenigde Staten van Amerika en Zwitserland.
 6) Afghanistan, Ethiopië, Ghana, Irak, Iran, Somalië, Sri Lanka en Vietnam.

houdens met minderjarige kinderen (Turkije, 61 procent) en dat met het kleinste aandeel (de Nederlandse Antillen en Aruba, 31 procent) ligt een diepe kloof. Dit verklaart dan ook voor een deel het verschil in inkomen per huishouden tussen beide herkomstlanden.

Ook binnen de groep westerse allochtonen is er sprake van diversiteit. Zo komen onder huishoudens van Belgische en Duitse herkomst relatief veel meerpersoons-huishoudens zonder kinderen voor. Het aandeel alleenstaanden onder vrijwel alle groepen allochtonen van westerse herkomst is hoger dan bij autochtone huishoudens. Van de huishoudens van Franse herkomst is zelfs bijna de helft een alleenstaande.

Staat 7.6

Aantal en besteedbaar inkomen van huishoudens naar samenstelling, sociaal-economische categorie en land van herkomst van de meestverdienende, 1998*

	Aantal huishoudens				Gemiddeld inkomen			
	totaal	een-persoons-huishouden	meerpersoons-huishouden		totaal	een-persoons-huishouden	meerpersoons-huishouden	
			met kinderen	zonder kinderen			met kinderen	zonder kinderen
	<i>x 1 000</i>				<i>1 000 gld</i>			
Nederland								
Actief	3 725	948	1 338	1 439	58,3	31,5	64,7	70,1
Pensioen	1 434	746	19	669	39,7	30,7	54,2	49,2
Overig niet-actief	544	226	121	196	31,1	19,5	33,7	42,8
Totaal	5 703	1 920	1 479	2 305	51,0	29,8	62,0	61,7
Overige westerse landen								
Actief	386	117	124	145	55,7	30,5	63,5	69,1
Pensioen	138	76	2	60	41,9	32,7	51,9	53,2
Overig niet-actief	92	40	24	28	28,9	19,0	30,5	42,0
Totaal	616	233	150	233	48,6	29,3	58,1	61,8
Niet-westerse landen								
Actief	284	101	125	58	42,2	23,6	52,1	53,2
Pensioen	22	9	4	8	34,0	23,2	46,4	39,3
Overig niet-actief	155	56	78	21	27,0	16,5	32,6	33,5
Totaal	461	166	207	88	36,7	21,2	44,7	47,1
Totaal ¹⁾								
Actief	4 402	1 170	1 588	1 644	57,0	30,7	63,6	69,4
Pensioen	1 595	831	26	737	39,8	30,8	52,6	49,5
Overig niet-actief	792	323	223	246	30,0	18,9	33,0	41,9
Totaal	6 789	2 324	1 837	2 628	49,8	29,1	59,7	61,2

¹⁾ Incl. land van herkomst onbekend.

Bron: Inkomensstatistiek.

Grote verschillen bij gelijke sociaal-economische positie en samenstelling

Hoewel het verschil in sociaal-economische positie en samenstelling van het huishouden tussen autochtone en niet-westerse allochtone huishoudens groot is, verklaart dit de inkomensverschillen slechts voor een deel. Bij vergelijking van inkomens bij eenzelfde sociaal-economische categorie en huishoudentype, blijkt dat niet-westerse allochtone huishoudens over de hele linie gemiddeld een substantieel lager inkomen hebben dan huishoudens uit westerse landen. Zo hebben economisch actieve, autochtone alleenstaanden in 1998 gemiddeld een besteedbaar inkomen van ruim 31 duizend gulden. Niet-westerse alleenstaanden hebben gemiddeld een veel lager inkomen uit arbeid, namelijk bijna 24 duizend gulden. Ook bij andere typen huishoudens en bij huishoudens met een pensioen of een sociale uitkering zijn de inkomens van niet-westerse huishoudens fors lager. Een uit-

Staat 7.7

Particuliere huishoudens met een (langdurig) laag inkomen naar land van herkomst van het hoofd, 1998*

	Totaal particuliere huishoudens	Huishoudens met inkomen gedurende het hele jaar ¹⁾	w.o. met laag inkomen	w.o. met lang- durig laag inkomen ²⁾	Aandeel van huishoudens met laag inkomen	
					totaal	w.o. langdurig ³⁾
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>	
Totaal ⁴⁾	6 789	6 426	917	396	14	7
Nederland	5 690	5 432	659	296	12	6
Overige westerse landen	621	579	99	41	17	8
w.o.						
België	51	48	7	2	15	6
Duitsland	205	198	30	17	15	9
doelgroep Zuid-Europa	36	34	7	2	22	7
overige EU en rijke OESO-landen	68	57	12	4	20	10
voormalige Oostbloklanden	28	25	6	3	24	15
voormalig Joegoslavië	24	22	9	3	40	19
Indonesië/voormalig Nederlands-Indië	208	196	29	10	15	6
Niet-westerse landen	467	406	156	59	38	21
w.v.						
Suriname	131	116	37	16	32	18
Nederlandse Antillen en Aruba	37	30	11	4	36	21
Turkije	94	85	31	12	37	19
Marokko	74	65	28	11	43	25
vluchtelingenlanden	53	42	21	6	51	30
overige niet-westerse landen	78	68	28	10	41	22

¹⁾ Exclusief ontvangers van studiefinanciering.

²⁾ Huishoudens met ook in de drie voorafgaande jaren een laag inkomen.

³⁾ Huishoudens met laag inkomen in 1995–1998, in procenten van het aantal huishoudens dat in 1995–1998 naar inkomen is ingedeeld.

⁴⁾ Inclusief land van herkomst onbekend.

zondering hierop vormen meerpersoonshuishoudens met kinderen die vooral zijn aangewezen op een uitkering. Bij deze groep bedraagt het inkomensverschil tussen niet-westerse en autochtone huishoudens slechts drie procent.

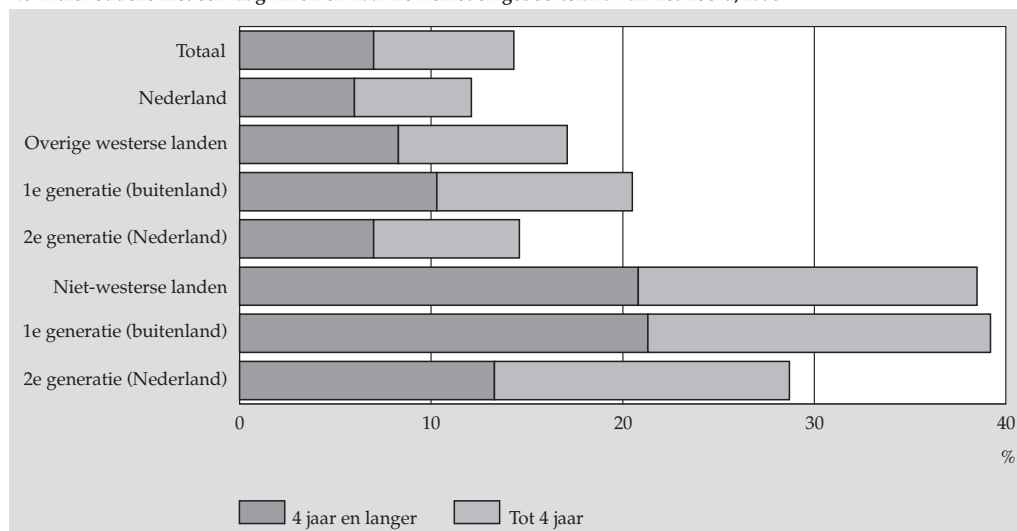
Een vergelijking van het inkomen tussen westers allochtone en autochtone huishoudens bij gelijke sociaal-economische positie en huishoudensamenstelling geeft geen grote verschillen te zien. Westerse allochtonen die vooral zijn aangewezen op pensioen zijn zelfs iets beter af dan overeenkomstige autochtone huishoudens.

Bijna vier van de tien niet-westerse huishoudens hebben een laag inkomen

In 1998 zijn er 917 duizend huishoudens met een laag inkomen²⁾. Dat is één op de zeven huishoudens. Bijna 400 duizend huishoudens hadden niet alleen in 1998 maar ook in de drie hieraan voorafgaande jaren een laag inkomen. Allochtone huishoudens komen naar verhouding veel voor onder de groep met een laag inkomen. Drie van de tien huishoudens met een laag inkomen behoren tot de groep allochtonen. Van de huishoudens die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen, is een kwart allochtoon.

Het percentage huishoudens met een laag inkomen verschilt dan ook sterk per herkomstgroepering. Van de autochtone huishoudens heeft 12 procent een laag inkomen tegenover 17 procent van de westerse allochtone huishoudens en 38 procent van de niet-westerse huishoudens. Binnen deze groepen is echter sprake van een grote spreiding. Van de westerse allochtonen afkomstig uit voormalig Joegoslavië heeft 40 procent een laag inkomen, waarmee ze vergelijkbaar zijn met de niet-westerse allochtonen. Bij de niet-westerse huishoudens is het percentage met een laag inkomen het laagst onder Surinamers en het hoogst onder de huishoudens afkomstig uit vluchtelingenlanden.

7.8 Huishoudens met een laag inkomen naar herkomst en geboorteland van het hoofd, 1998*

Veel minder lage inkomens onder tweede generatie allochtonen

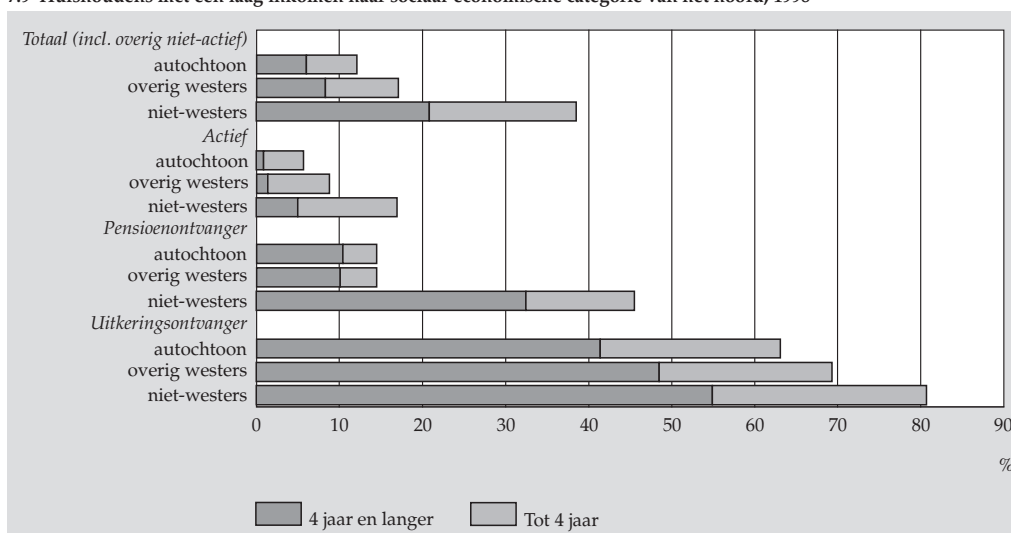
De inkomenspositie van allochtone huishoudens waarvan het hoofd tot de eerste generatie behoort, is in de meeste gevallen minder rooskleurig dan die van de tweede generatie allochtonen. Bij de eerste generatie westerse allochtonen heeft één op de vijf huishoudens een laag inkomen. Bij de tweede generatie is dat één op de zeven. Bij deze groep is het verschil met de autochtone huishoudens het kleinst. Ook bij niet-westerse huishoudens is sprake van een groot verschil tussen eerste en tweede generatie allochtonen. Tegenover een percentage lage inkomens van 39 bij de eerste generatie niet-westerse allochtonen staat 29 procent bij de tweede generatie.

Relatief veel lage inkomens onder niet-westerse huishoudens met betaald werk

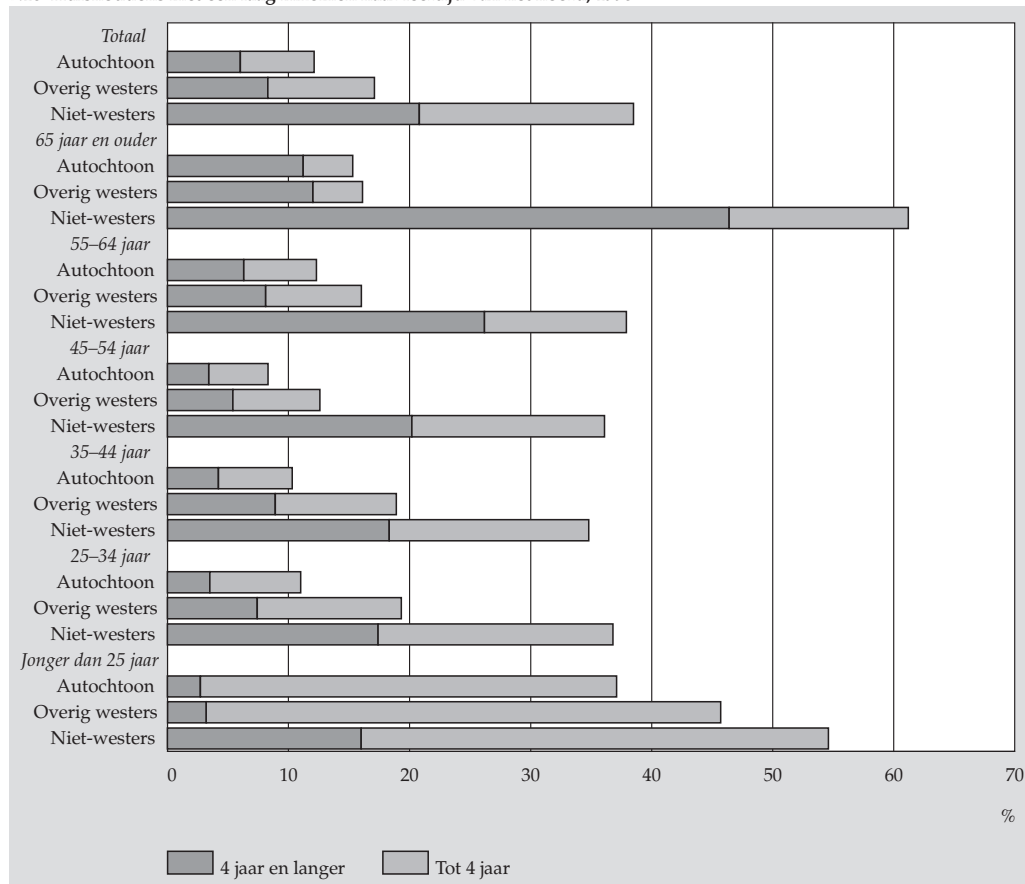
De sociaal-economische positie is een sterk bepalende factor voor het inkomensniveau van het huishouden. Bij huishoudens met een uitkering komt een laag inkomen relatief veel voor. Van de huishoudens die voor hun levensonderhoud vooral zijn aangewezen op een bijstand- of werkloosheidsuitkering hebben er zeven van de tien een laag inkomen. Van de pensioenontvangers heeft 15 procent een laag inkomen. Een laag inkomen komt het minst voor bij huishoudens met betaald werk. Van hen heeft slechts 7 procent een laag inkomen. Bij hen heeft het lage inkomen in de meeste gevallen geen langdurig karakter.

Mede doordat relatief veel niet-westerse huishoudens afhankelijk zijn van een uitkering, komt een laag inkomen bij deze groep bijna drie keer zo veel voor als gemiddeld. Maar ook bij gelijke sociaal-economische positie zijn er betrekkelijk veel lage inkomens onder de niet-westerse huishoudens. Zo is het percentage economisch actieve huishoudens met een laag inkomen bij niet-westerse huishoudens ruim

7.9 Huishoudens met een laag inkomen naar sociaal-economische categorie van het hoofd, 1998*

7.10 Huishoudens met een laag inkomen naar leeftijd van het hoofd, 1998*

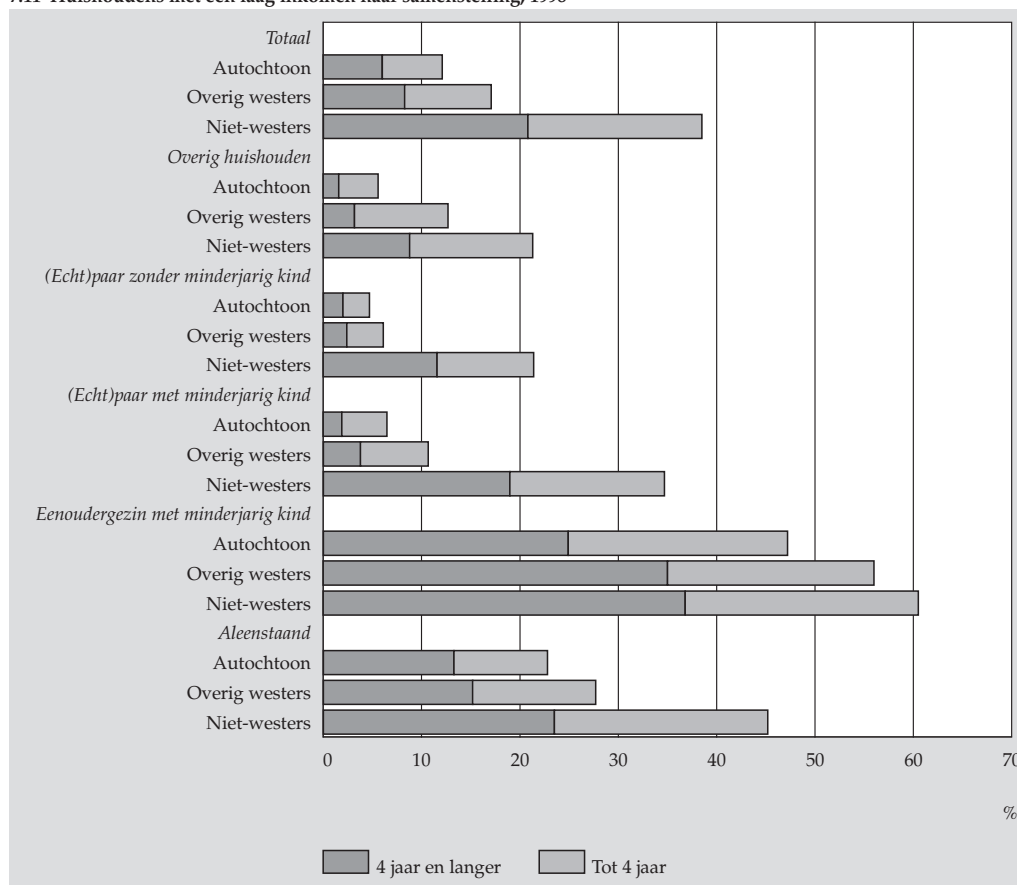

twee keer zo hoog als gemiddeld. Ook het percentage lage inkomens onder pensioenontvangers van niet-westerse herkomst ligt een stuk boven dat van de overige herkomstgroepen. Het ontbreken van een substantieel aanvullend pensioen bij niet-westerse allochtonen is in veel gevallen de oorzaak van het lage inkomen. Het gaat hier echter om een betrekkelijk kleine groep: van alle huishoudens die pensioen ontvangen vormen de niet-westerse huishoudens nog geen anderhalf procent.

Groot verschil in aandeel laag inkomen bij 65-plussers

Naast de sociaal-economische positie speelt ook de leeftijd een rol in de verklaring van het aandeel huishoudens met een laag inkomen. Het inkomen van de meeste mensen vertoont gedurende hun leven eerst een stijgend en later een dalend verloop. Vier van de tien jongeren tot 25 jaar hebben een laag inkomen. Voor hen heeft

7.11 Huishoudens met een laag inkomen naar samenstelling, 1998*

een laag inkomen meestal geen langdurig karakter. Jongeren staan nog aan het begin van hun carrière. Ze verbeteren hun inkomenspositie doordat ze een (nieuwe) baan vinden of meer gaan verdienen in hun bestaande werk. Het percentage lage inkomens neemt daardoor af met de toename van de leeftijd - ten minste, tot een leeftijd van 55 jaar. Daarna stoppen steeds meer mensen geheel of gedeeltelijk met werken, waardoor hun inkomen daalt. Het percentage (langdurig) lage inkomens onder ouderen is daardoor betrekkelijk hoog.

De niet-westerse allochtone huishoudens hebben in alle leeftijds categorieën veel meer lage inkomens dan westers allochtone en autochtone. Het verschil is het grootst bij de groep 65-plussers. Van de niet-westerse 65-plussers heeft ruim 60 procent een laag inkomen. Dat is vier keer zo veel als onder de autochtone huishoudens in die leeftijdsklasse.

Veel lage inkomens onder alleenstaanden en eenoudergezinnen

De inkomenspositie van alleenstaanden en eenoudergezinnen is relatief slecht. Een kwart van de alleenstaanden en de helft van de eenoudergezinnen heeft een laag inkomen. Bij deze groepen heeft het lage inkomen vaak ook een langdurig karakter. Ongeveer zes van de tien huishoudens met een laag inkomen in deze twee groepen hebben al ten minste vier jaar een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Een verklaring voor de verschillen tussen huishoudentypen ligt vooral in de leeftijdsopbouw en de sociaal-economische positie: oudere alleenstaanden en eenoudergezinnen zijn relatief veel afhankelijk van een pensioen of een uitkering, terwijl jongere alleenstaanden aan de start van hun loopbaan nog betrekkelijk weinig verdienen.

Het percentage niet-westerse huishoudens met een laag inkomen ligt voor alle onderscheiden huishoudentypen een stuk boven dat van westerse allochtonen en autochtone huishoudens. Zo is het percentage lage inkomens onder niet-westerse echtparen met minderjarige kinderen vijf keer zo hoog als onder autochtone huishoudens met dezelfde samenstelling.

Noten in de tekst

- 1) Zie voor de afbakening van laag inkomen de begrippenlijst achterin deze publicatie.
- 2) Hierboven is de inkomensvergelijking uitgevoerd aan de hand van het gemiddeld besteedbaar inkomen van het huishouden. Achter deze gemiddelden gaan echter grote inkomensverschillen schuil binnen de groepen waarover het gemiddelde is berekend. In het vervolg van dit artikel staat een beschrijving van de onderkant van de inkomensverdeling centraal. Hierbij wordt aandacht besteed aan de samenstelling van de groep huishoudens met een laag inkomen. Zie voor de afbakening van laag inkomen de begrippenlijst achterin deze publicatie.

8. *Meningen over buitenlanders: toestroom, integratie en beleid*

J.J.G. Schmeets

Al decennia lang vestigen zich buitenlanders in Nederland, op zoek naar werk of als asielzoeker. Het grootste deel van de Nederlandse bevolking vindt dat de toestroom van asielzoekers beperkt moet zijn. Wat de toestroom van buitenlandse werknemers betreft, is de Nederlander in 1998 en 1999 wat positiever gestemd dan in 1997. Over het algemeen vindt men dat buitenlanders zich in meer of mindere mate moeten aanpassen aan de Nederlandse cultuur. Vooral het onderwijsniveau is relevant voor opinies over buitenlanders. Hoe hoger men is opgeleid, des te toleranter men tegenover buitenlanders staat.

Immigratie

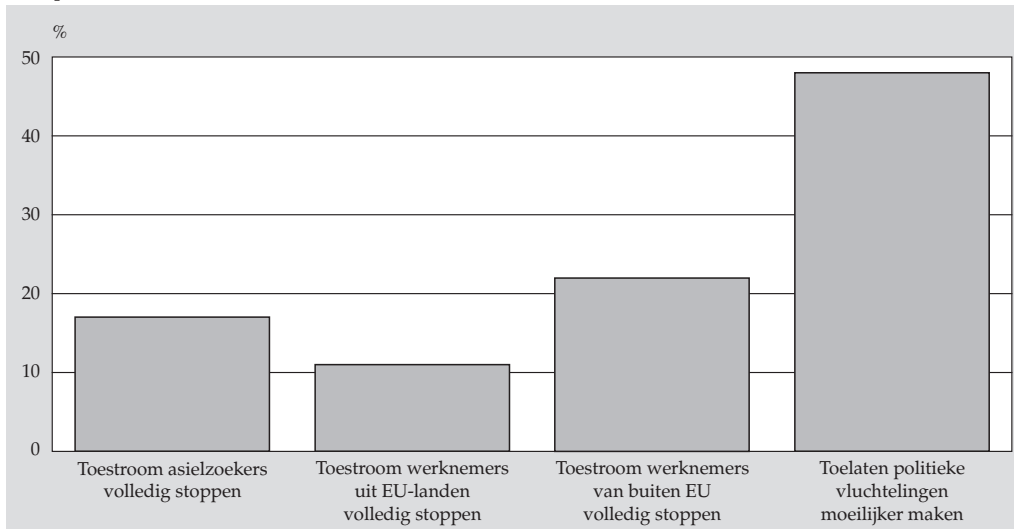
Sinds jaar en dag vestigen zich buitenlanders in Nederland, sommigen voor een korte periode, anderen permanent. In tijden van economische groei en krapte op de arbeidsmarkt – zoals bijvoorbeeld in de jaren zestig het geval was en ook nu weer – werft Nederland actief arbeidskrachten in het buitenland. Daarnaast is er een aanhoudende instroom van asielzoekers. In 1999 werden ongeveer evenveel asielaanvragen ingediend als in 1998, namelijk 43 duizend. Deze asielzoekers kwamen met name uit Servië en Montenegro, Afghanistan en Irak. Tot 1992 blijft het aantal asielverzoeken beperkt tot zo'n 20 duizend. Daarna treden er flinke schommelingen op. In de periode 1992–1994 stijgt het aantal tot boven de 50 duizend in 1994. De stijgende lijn wordt daarna omgebogen, hetgeen resulteert in 23 duizend asielaanvragen in 1996. Daarna neemt het aantal, via 34 duizend in 1997, weer toe tot boven de 40 duizend.

Opinies over buitenlanders

Om meer zicht te krijgen op de houding van de Nederlandse bevolking tegenover buitenlanders, heeft het CBS in de periode 1997–1999 onder personen van 18 jaar en ouder onderzocht wat de meningen zijn over asielzoekers en buitenlandse werknemers.

Het algemene beeld is in de onderzochte periode ongeveer gelijk gebleven. In vergelijking met 1997 is men in 1998 en 1999 iets milder gestemd over de komst van buitenlandse werknemers. De aanvankelijke afname van de groep ferme tegenstanders van de komst van asielzoekers in 1998 ten opzichte van 1997 – van 19 naar 15 procent – blijkt in 1999 niet door te zetten. 17 procent van de Nederlandse bevolking wil een volledige stopzetting van de toestroom van asielzoekers.

8.1 Opinions over de toestroom van buitenlanders, 1999

Werknemers uit EU-landen het meest welkom

Over de komst van werknemers vanuit de lidstaten van de Europese Unie is men duidelijk milder gestemd dan over de komst van werknemers van buiten de EU. Iets meer dan een kwart van de bevolking wenst een onbelemmerde toegang van werknemers binnen de EU, maar slechts één op de tien Nederlanders is voorstander van volledige openstelling van de Nederlandse arbeidsmarkt voor werknemers van buiten de lidstaten.

Daarnaast zijn er ook voorstanders van een volledige stopzetting van de toetreding van buitenlanders tot de Nederlandse arbeidsmarkt: 11 procent als het gaat om inwoners van de EU en 22 procent als het personen betreft die van buiten de EU afkomstig zijn. Tenslotte is er nog een groep die de komst van buitenlandse werknemers niet volledig afwijst, maar wel een zekere mate van beperking van de instroom wenst. Deze groep, twee derde van de bevolking, is het grootst. Dat betekent dat samen met de fervente tegenstanders van de komst van werknemers uit de EU-landen, drie kwart het niet eens is met de feitelijke situatie. De arbeidsmarkt in de EU is immers volledig vrij toegankelijk voor alle inwoners van de lidstaten. De instroom van werknemers van buiten de EU is wel aan beperkingen onderhevig.

Beperking instroom vluchtelingen gewenst

Ongeveer één op de zeven mensen wenst dat Nederland geen enkele asielzoeker meer toelaat. De overgrote meerderheid, drie kwart van de bevolking, vindt dat de instroom van asielzoekers beperkt moet blijven. Minder dan één op de tien pleit voor een onbeperkte toegang van asielzoekers. Ook vindt ongeveer de helft dat de toegang van politieke vluchtelingen tot Nederland best wat moeilijker gemaakt mag worden dan nu het geval is. Daar staat een wens van bijna één op de vijf tegen-

over om de toegang van politieke vluchtelingen te vergemakkelijken. Het beleid van de Nederlandse overheid om de instroom van asielzoekers terug te dringen, wordt dus door de meerderheid van de Nederlandse bevolking gesteund.

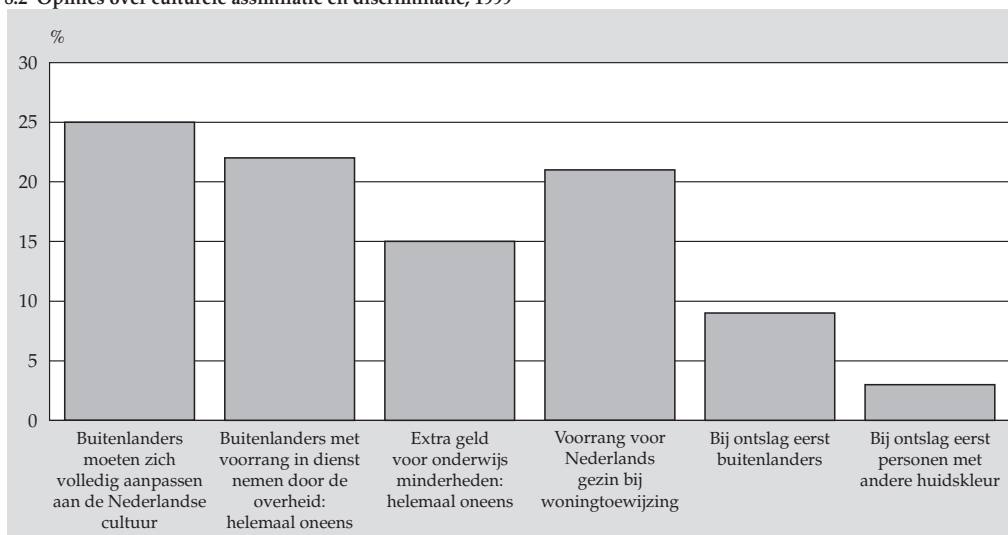
Culturele assimilatie en discriminatie

Naast de mening over de gewenste toestroom van buitenlanders is gevraagd in welke mate buitenlandse werknemers en etnische minderheden zich dienen aan te passen, variërend van het behoud van alle gewoonten van de eigen cultuur (score 1) tot en met een volledige aanpassing aan de Nederlandse cultuur en gewoonten (score 5). Een meerderheid van de bevolking wenst dat buitenlanders zich aan de Nederlandse cultuur en gewoonten aanpassen. Een volledige aanpassing wil 25 procent en 29 procent neemt hierin een minder extreme positie (score 4) in. Slechts tien procent is van mening dat buitenlanders moeten kunnen leven met behoud van alle gewoonten van de eigen cultuur en 36 procent heeft een mening die tussen aanpassing en behoud in ligt. Deze bevindingen zijn vrijwel gelijk aan de resultaten van 1997 en 1998.

Meerderheid voorstander van extra geld voor onderwijs aan minderheden

Onderwijs is een van de belangrijkste manieren om de integratie van buitenlanders in de Nederlandse samenleving te bevorderen. Over het algemeen is naast bijvoorbeeld een vakopleiding, een redelijke beheersing van de Nederlandse taal vereist. Het behalen van een diploma vergroot de kans op het vinden van werk – en daarmee de integratie in de Nederlandse samenleving – aanzienlijk¹⁾. Zeven van de tien Nederlanders is het ermee eens dat de overheid extra geld ter beschikking stelt voor onderwijs aan minderheden. Zo'n 15 procent is hiervan een tegenstander. Een even grote groep heeft er geen uitgesproken mening over.

8.2 Opinies over culturele assimilatie en discriminatie, 1999

Weinig steun voor discriminatie

Naast een extra financiële bijdrage aan het onderwijs voor minderheden, kan men ook andere maatregelen treffen om de integratie te stimuleren. Zo kan de overheid voorrang geven aan etnische minderheden bij het vervullen van vacatures. De Nederlandse bevolking is echter allerminst een groot voorstander van een dergelijk beleid. De helft is tegenstander van een voorkeursbehandeling van etnische minderheden. Ongeveer een kwart is voorstander van positieve discriminatie en eveneens een kwart heeft geen uitgesproken mening. Ten opzichte van 1997 en 1998 is er echter een toename van het percentage voorstanders. Destijds vond nog maar 18 procent dat etnische minderheden met voorrang in dienst genomen moesten worden bij de overheid.

Staat 8.3
Opinies over de komst van buitenlanders, 1999

	Toestroom volledig stoppen			Toelaten politieke vluchtelingen moeilijker maken
	asielzoekers werknemers		van buiten de EU	
	uit de EU			
	%			
Hogere leidinggevenden, hooggeschoolde hoofdarbeiders	6	3	9	39
Overige hoofdarbeiders	12	9	17	43
Kleine zelfstandigen, zelfstandige agrariers	18	12	24	61
Supervisoren handarbeid, geschoolde handarbeid	20	13	27	59
Half- en ongeschoolde handarbeid, agrarische handarbeid	25	18	29	53
Werkloze beroepsbevolking	16	8	16	33
Onderwijsvolgenden	11	5	12	39
Arbeidsongeschikten	28	21	37	51
Gepensioneerden	23	17	34	54
Verzorgt huishouden met minderjarige kinderen	20	13	23	51
Verzorgt huishouden zonder minderjarige kinderen en overigen	21	15	28	47
18-24 jaar	15	8	14	44
25-34 jaar	14	9	14	47
35-44 jaar	14	11	20	44
45-54 jaar	16	11	22	46
55-64 jaar	19	13	29	51
65-74 jaar	24	17	34	55
75 jaar en ouder	23	18	34	51
Mannen	16	10	23	52
Vrouwen	17	12	21	43
Lager onderwijs	33	23	38	54
Lbo	23	15	31	56
Mavo	13	10	23	47
Havo, vwo, mbo	13	9	17	49
Hbo, universiteit	5	3	10	33
Totaal	17	11	22	48

Bron: Permanent onderzoek levenssituatie.

Staat 8.4

Opinies over culturele assimilatie en discriminatie van buitenlanders, 1999

	Buiten-landers moeten zich volledig aanpassen aan de Nederlandse cultuur	Buiten-landers met voorrang in dienst nemen door de overheid: helemaal oneens	Extra geld voor onderwijs minderheden: helemaal oneens	Voorrang voor Nederlands gezin bij woning-toewijzing	Bij ontslag eerst buitenlanders	Bij ontslag eerst personen met andere huidskleur
	%					
Hogere leidinggevend, hooggeschoolde hoofdarbeiders	10	11	8	10	3	0
Overige hoofdarbeiders	15	18	12	15	6	1
Kleine zelfstandigen, zelfstandige agrariërs	33	22	15	20	9	3
Supervisoren handarbeid, geschoolde handarbeid	26	25	17	24	8	2
Half- en ongeschoolde handarbeid, agrarische handarbeid	31	23	19	25	9	5
Werkloze beroepsbevolking	21	19	14	19	9	4
Onderwijsvolgenden	16	16	12	17	4	1
Arbeidsongeschikten	30	30	20	27	9	4
Gepensioneerden	43	26	21	36	20	8
Verzorgt huishouden met minderjarige kinderen	24	16	22	17	8	3
Verzorgt huishouden zonder minderjarige kinderen en overigen	31	20	20	27	11	5
18-24 jaar	17	18	13	20	5	2
25-34 jaar	18	17	13	16	4	1
35-44 jaar	18	16	15	14	6	2
45-54 jaar	22	18	15	18	8	3
55-64 jaar	32	22	16	27	13	5
65-74 jaar	42	25	20	31	18	7
75 jaar en ouder	46	27	22	45	22	9
Mannen	25	20	13	20	9	3
Vrouwen	24	18	17	22	9	4
Lager onderwijs	43	29	26	35	18	7
Lbo	34	22	21	28	12	7
Mavo	24	20	18	20	8	3
Havo, vwo, mbo	21	19	13	19	7	1
Hbo, universiteit	9	9	5	8	3	1
Totaal	25	22	15	21	9	3

Bron: Permanent onderzoek leefsituatie.

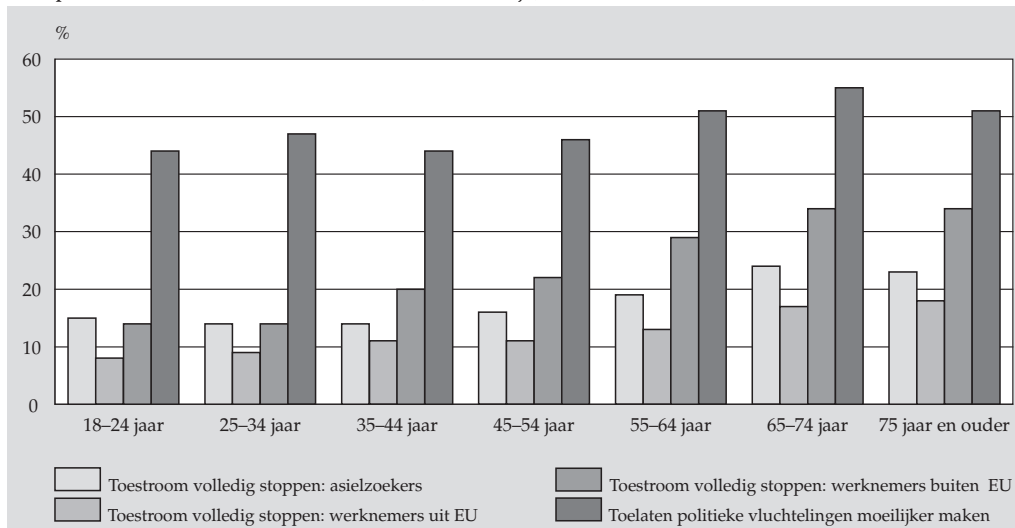
Bij de toewijzing van een woning vindt men dat een gezin dat behoort tot de etnische minderheden geen voorrang mag krijgen boven een Nederlands gezin. Omgekeerd is wel 21 procent voorstander van het voortrekken van een Nederlands gezin. De overgrote meerderheid – 78 procent – vindt echter dat de herkomst geen verschil mag uitmaken. Gevraagd naar de gewenste volgorde van ontslag als het slecht gaat met een bedrijf, is 9 procent van mening dat buitenlanders met voorrang ontslagen moeten worden, terwijl 3 procent van mening is dat juist autochtone Nederlanders het eerst voor ontslag in aanmerking komen. Negen van de tien Nederlanders vindt echter dat de herkomst geen rol mag spelen bij ontslag. Ook de huidskleur mag van een zeer grote meerderheid van de bevolking bij ontslag geen rol spelen.

Grote verschillen in opinies

De meningen over asielzoekers, politieke vluchtelingen en buitenlandse werknemers van een aantal onderscheiden maatschappelijke groepen lopen nogal uiteen. Een onderscheid naar sociale groep leert dat vooral onder de arbeidsongeschikten velen een volledige stopzetting van de toestroom van asielzoekers en buitenlandse werknemers wensen. Kleine zelfstandigen en geschoolde arbeiders staan ook nogal terughoudend tegenover de komst van politieke vluchtelingen. Het mildst in hun oordeel zijn de hogere leidinggevenden en hoofdarbeiders. Ook onderwijsvolgenden staan, hoewel in iets mindere mate, vrij positief tegenover de toestroom van buitenlanders.

Wat culturele assimilatie en discriminatie betreft, zien we hetzelfde beeld. Vooral half- en ongeschoolde handarbeiders en kleine zelfstandigen zijn voorstander van volledige aanpassing van buitenlanders aan de Nederlandse cultuur en gewoonten.

8.5 Opinies over de toestroom van buitenlanders, naar leeftijd, 1999

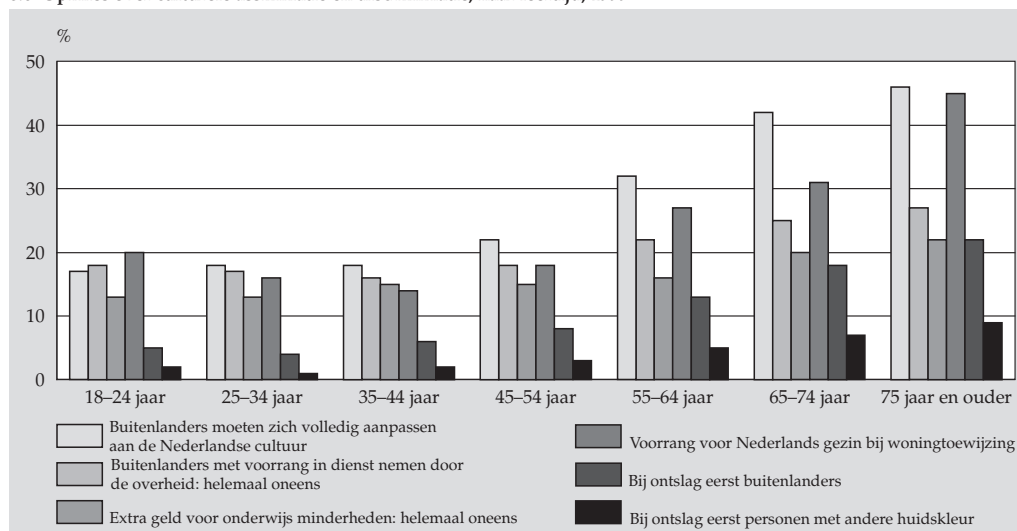

Daarnaast zijn van de niet-werkenden vooral de gepensioneerden deze mening toegedaan. Onder hen en de kleine zelfstandigen vinden we relatief veel tegenstanders van positieve discriminatie van allochtonen. Daartegenover staan de hogere beroepen en de onderwijsvolgenden waarvan slechts een beperkt deel voorstander van een drastische aanpassing aan de Nederlandse cultuur en gewoonten is.

Jongeren toleranter dan ouderen

De wens om de toestroom van buitenlandse werknemers en asielzoekers volledig aan banden te leggen, wordt vaker onderschreven naarmate men ouder is. Het meest sceptisch tonen zich de 65-plussers.

8.6 Opinies over culturele assimilatie en discriminatie, naar leeftijd, 1999

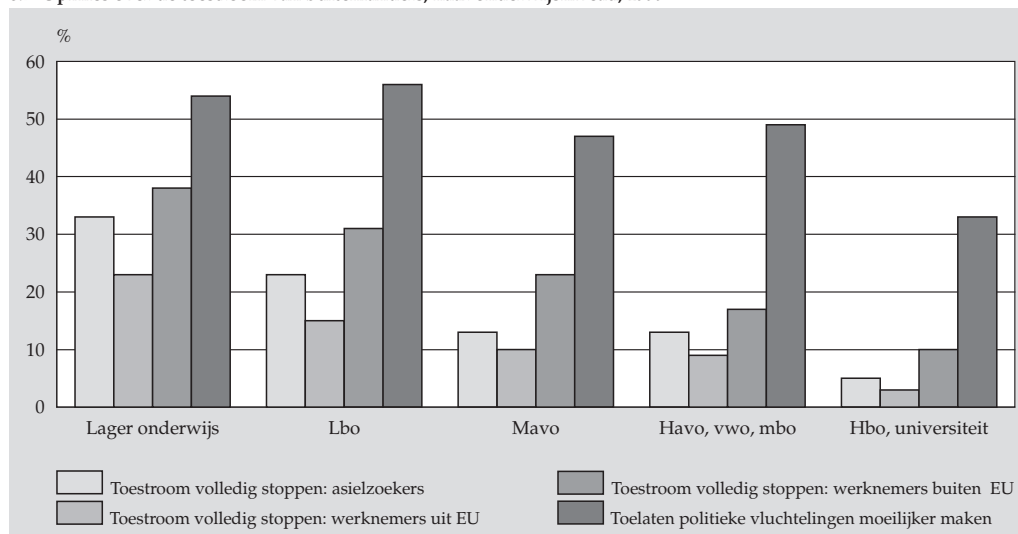
Van de 18-44-jarigen wenst zo'n 17 procent een volledige aanpassing van buitenlanders aan de Nederlandse cultuur en gewoonten. Dit aandeel loopt vervolgens met het vorderen van de leeftijd op, waarbij de 75-plussers met 46 procent de sterkste pleitbezorgers van de volledige aanpassing zijn. Bij de meningen over positieve discriminatie bij het vervullen van vacatures bij de overheid, zijn de leeftijdsgroepen minder sterk verdeeld. Van de 18-54-jarigen is 17 procent het volstrekt oneens met een dergelijke maatregel. Van de ouderen is een groter aandeel een fervente tegenstander van positieve discriminatie van allochtonen. Het aandeel loopt gestaag op tot 27 procent bij de 75-plussers. Een dergelijk patroon – weinig verschil tussen de 18-44-jarigen, waarna de percentages oplopen – valt ook af te lezen bij de andere items over minderhedenbeleid en discriminatie.

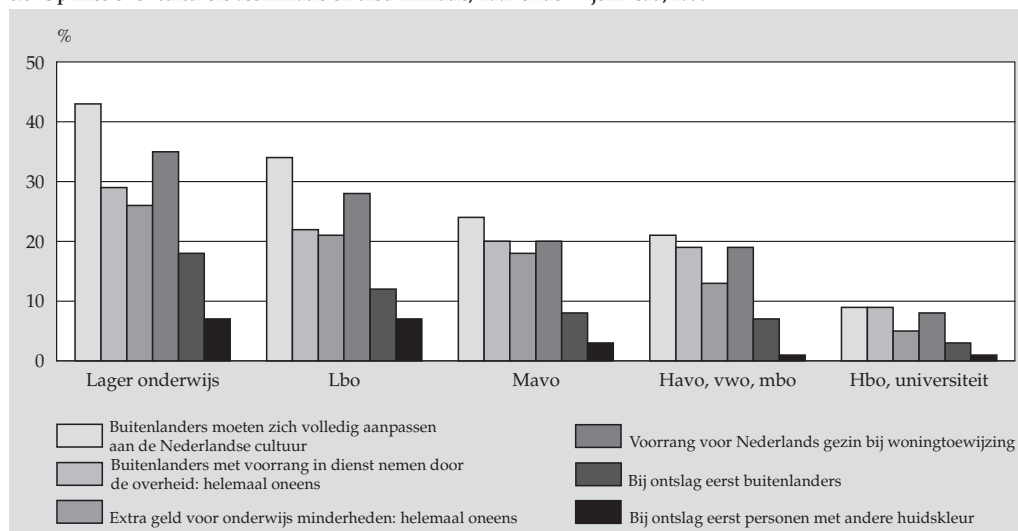
Hoog en laag opgeleiden verschillen van mening

Naarmate het opleidingsniveau stijgt, neemt men een tolerantere positie in. Zo wenst een van de drie laagst opgeleiden een volledige stop op de komst van asielzoekers, tegenover één op de twintig van de hoogst opgeleiden. Daarnaast opteert een kwart van de laagst opgeleiden voor het sluiten van de Nederlandse grenzen voor werknemers van binnen de Europese Unie en zelfs 38 procent voor werknemers afkomstig van buiten de EU. Bij de hoogst opgeleiden is dit slechts respectievelijk 3 en 10 procent.

8.7 Opinies over de toestroom van buitenlanders, naar onderwijsniveau, 1999

8.8 Opinies over culturele assimilatie en discriminatie, naar onderwijsniveau, 1999

Onder de personen met uitsluitend basisonderwijs is 43 procent een voorstander van een volledige aanpassing van buitenlanders aan de Nederlandse cultuur en gewoonten. Naarmate het opleidingsniveau stijgt, neemt het percentage dat deze opinie aanhangt af tot 9 procent bij de hbo-ers en universitair geschoolden. Ferme tegenstanders van positieve discriminatie tonen zich de laagst opgeleiden, waarvan 29 procent een extreme positie inneemt, terwijl dit aandeel bij de hoogst opgeleiden gereduceerd is tot 9 procent. Ook keren de laagst opgeleiden zich vaker tegen extra financiering van het onderwijs voor minderheden. Bovendien zijn ze relatief vaak voorstander van negatieve discriminatie van minderheden als het gaat om de toewijzing van woningen en het bepalen van de volgorde van ontslag als het slecht gaat met een bedrijf.

Onderwijsniveau het meest bepalend voor de mening over minderheden

De hierboven geconstateerde verschillen in opinies tussen bijvoorbeeld jongeren en ouderen of per sociale groep, kunnen geheel of gedeeltelijk veroorzaakt worden door andere kenmerken. Zo zijn ouderen gemiddeld lager opgeleid dan jongeren, en zijn mannen sterker vertegenwoordigd in de hogere sociale groepen dan vrouwen. Om de unieke bijdrage van de onderscheiden groepen te bepalen is een analyse uitgevoerd waarbij de kenmerken geslacht, leeftijd, opleiding en sociale groep gezamenlijk zijn betrokken.

De resultaten laten zien dat opleiding veruit de grootste invloed heeft op de mening over minderheden. Naarmate het onderwijsniveau hoger is, is men minder geneigd om te pleiten voor een volledige stop op de toestroom van asielzoekers. Dit beeld wordt in grote lijnen weerspiegeld in de andere indicatoren over het toelaten van buitenlanders. Het genoten onderwijs blijkt ook sterk bepalend voor de meningen over de gewenste aanpassing van etnische minderheden en over positieve of negatieve discriminatie. Over het algemeen geldt: hoe hoger de voltooide opleiding, hoe milder het standpunt dat men inneemt. Ook bevinden zich onder de hoger opgeleiden meer voorstanders van het ter beschikking stellen van extra middelen aan het onderwijs ter bevordering van de integratie van minderheden en het met voorrang toewijzen van een woning aan etnische minderheden.

Leeftijd blijkt van belang voor de mening over de komst van werknemers van buiten de Europese lidstaten. Met het klimmen van de jaren wenst een groter deel dat deze werknemers niet worden toegelaten. Daarnaast is er sprake van een zelfstandig leeftijdseffect als het gaat om culturele assimilatie en het toewijzen van een woning. Ouderen, vooral de 65-plussers, zijn sterk gekant tegen het positieve discriminatiebeleid en vinden in groten getale dat de buitenlanders zich volledig dienen aan te passen. De elf onderscheiden sociale groepen verschillen wel op alle punten van mening, maar de verschillen zijn geringer dan tussen de onderwijsniveaus. Bovendien is er ook een duidelijke relatie tussen onderwijsniveau en sociale groep. Voor hogere functies is immers ook meestal een hoge opleiding vereist.

Over het algemeen zijn mannen sterker gekant tegen de instroom van werknemers afkomstig van buiten de EU en van politieke vluchtelingen. Verder vinden mannen meer dan vrouwen dat buitenlanders zich moeten aanpassen en dat ze geen voorrang mogen krijgen bij het vervullen van een vacature bij de overheid. Echter, ook meer mannen dan vrouwen zijn voorstander van het besteden van extra overheids-geld aan het onderwijs voor minderheden.

Concurrentie

Er zijn diverse theorieën die het verschil in opinies verklaren. Dat vooral laaggeschoolden zich keren tegen de komst van buitenlandse werknemers en asielzoekers en tegen positieve discriminatie door de overheid, is verklaarbaar vanuit het perspectief dat diverse sociale groepen met elkaar wedijveren om bepaalde – schaarse – goederen zoals werk, huisvesting en sociale zekerheid. Etnische minderheden worden op de arbeidsmarkt vooral gezien als concurrenten voor met name de laaggeschoolde arbeid. Vandaar dat vooral de half- en ongeschoolde arbeiders buitenlanders als een bedreiging kunnen ervaren. Ook de extreme posities ten aanzien van buitenlanders die veel arbeidsongeschikten innemen, zijn wellicht vanuit deze bedreiging te interpreteren. Uitgaande van deze theorie is het echter opmerkelijk dat werklozen zich niet duidelijk negatief profileren in hun mening over minderheden. Ook blijkt dat onder (kleine) zelfstandigen veel tegenstanders zijn van de komst van werknemers van binnen de EU en dat ze zich sterk keren tegen positieve discriminatie van etnische minderheden bij de verdeling van banen bij de overheid. De opvallende positie van de kleine zelfstandigen, die in onderzoek over opvattingen over etnische minderheden vaak wordt aangetroffen, wordt wel eens toegeschreven aan mogelijke concurrentie die zij met name van allochtone zelfstandigen verwachten.

Bevordert kennis van andere culturen acceptatie?

Een andere theorie ter verklaring van de verschillen in acceptatie van minderheden, is de bekendheid met vreemde culturen en minderheden. Via het genoten onderwijs zou de kennis van andere culturen toenemen, waardoor deze als een minder grote bedreiging worden ervaren. De bevindingen uit het CBS-onderzoek zouden een dergelijke interpretatie kunnen ondersteunen. Ook de genuanceerde mening van de onderwijsvolgenden en het leeftijdseffect zijn langs deze weg te verklaren. Ouderen zijn immers veel minder opgegroeid in een multiculturele samenleving dan jongeren.

Op basis van de concurrentietheorie is het te verwachten dat de opinies over de toestroom van buitenlanders zullen blijven fluctueren, gelijk opgaand met de conjuncturele ontwikkelingen. In tijden van economische stagnatie en werkloosheid zal de groep die buitenlanders als een bedreiging ervaart voor de eigen positie op de arbeidsmarkt of in de sociale zekerheid, immers toenemen. Als de economie groeit en er krapte op de arbeidsmarkt is, neemt deze groep in omvang af. Op basis van de

theorie dat kennis van andere culturen begrip en acceptatie kweekt, is echter te verwachten dat de Nederlandse bevolking in de toekomst toleranter zal zijn tegenover minderheden. Immers, het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking neemt gestaag toe en veel jongeren van nu groeien op in een voor hen vanzelfsprekend multiculturele samenleving. Of deze verwachtingen uitkomen, of dat er wellicht nog andere factoren een rol spelen, zal de toekomst leren.

Noot in de tekst

- ¹⁾ Zie ook de artikelen 4. *Allochtonen op de arbeidsmarkt* en 5. *Arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren*.

9. Allochtonen en hun woonsituatie

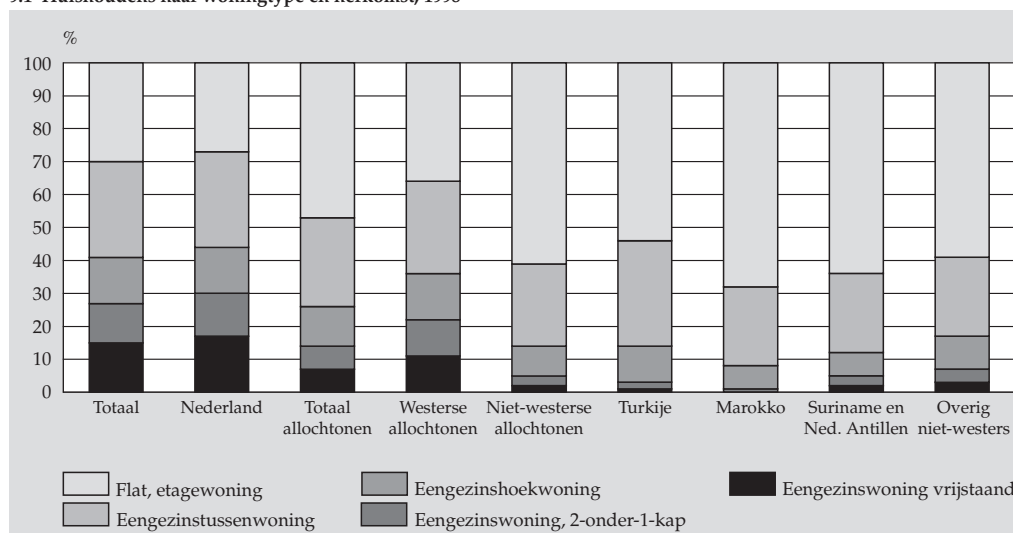
A.K. Amse en W. Faessen

Wat huisvesting¹⁾ betreft, hebben allochtonen – en dan vooral die van niet-westerse herkomst – een achterstand ten opzichte van de autochtone Nederlanders. Ze hebben over het algemeen minder ruime en comfortabele woningen. Ook klagen ze meer over overlast en onveiligheid in de woonomgeving. Veel allochtonen zijn aangewezen op individuele huursubsidie. Binnen de groep niet-westerse allochtonen staan de Marokkanen er het slechtst voor.

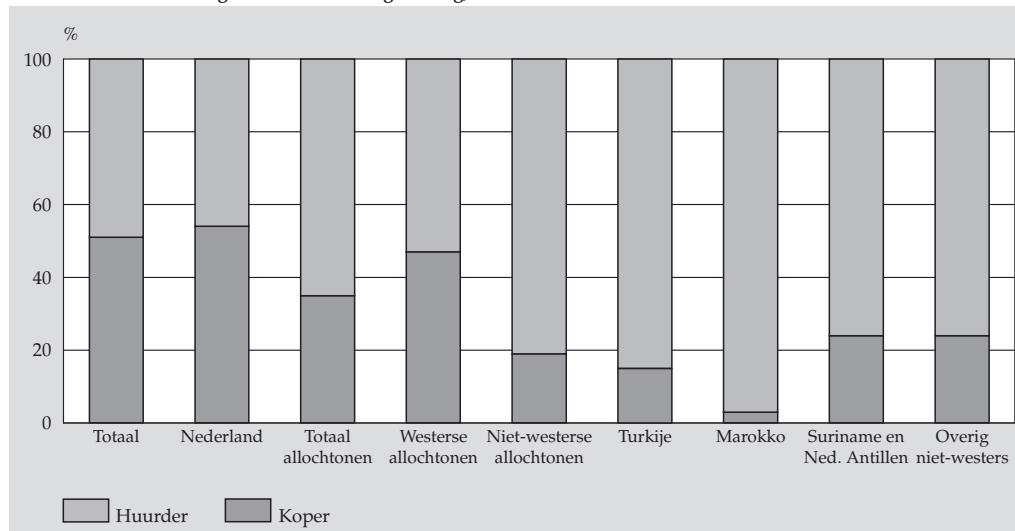
Veel flatbewoners onder allochtonen

Hoewel er per type woning grote verschillen in uitvoeringsniveau, omvang en voorzieningen kunnen zijn, wordt de vrijstaande eengezinswoning over het algemeen als het meest begerenswaardige huis beschouwd. Eén op de zeven huishoudens beschikt over een dergelijke woning. De flat, waarin ongeveer een derde van de Nederlandse huishoudens woont, staat onder aan de wooncarrièreladder. Er zijn grote verschillen naar herkomst. Slechts één op de twintig huishoudens van niet-westerse herkomst woont in een vrijstaande eengezinswoning of een twee-onder-een-kap-woning. Onder de autochtone Nederlanders zijn er verhoudingsgewijs zes keer zoveel huishoudens die in één van deze twee woningtypen wonen. Meer dan de helft van de huishoudens van niet-westerse herkomst woont in een flat. Zeven van de tien Marokkanen is flatbewoner.

9.1 Huishoudens naar woningtype en herkomst, 1998

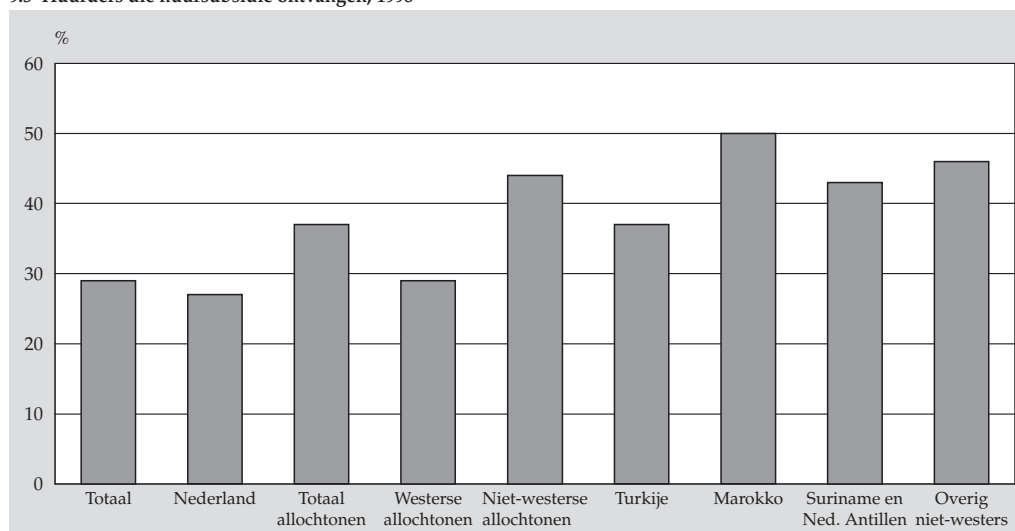

9.2 Huishoudens naar eigendomsverhouding woning, 1998

Iets meer dan de helft van de autochtone Nederlanders en iets minder dan de helft van de allochtonen van westerse herkomst is woningeigenaar. Slechts één op de vijf niet-westerse huishoudens woont in een koopwoning. Binnen de groep niet-westerse allochtonen zijn er ook grote verschillen. Tegenover een kwart van de Surinamers en Antillianen met een koopwoning, staat slechts 3 procent van de Marokkanen.

9.3 Huurders die huursubsidie ontvangen, 1998

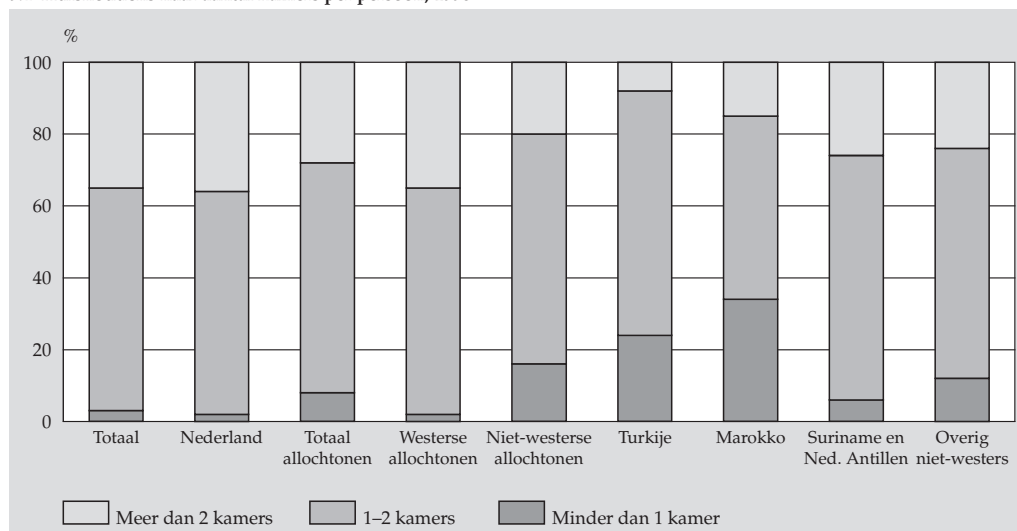

Drie van de tien huurders ontvangen individuele huursubsidie. Het percentage huursubsidie-ontvangers onder westerse allochtonen ligt op hetzelfde niveau als onder de Nederlanders. Van de niet-westerse allochtonen ontvangt daarentegen 44 procent individuele huursubsidie. Binnen de groep niet-westerse allochtonen is het percentage huursubsidie-ontvangers het laagst onder Turken en het hoogst onder Marokkanen. Het hoge percentage huursubsidie-ontvangers onder niet-westerse allochtonen hangt samen met het veelvuldig voorkomen van lage inkomens in deze groep²⁾.

Allochtonen hebben minder woonruimte

Ongeveer twee derde van alle huishoudens beschikt in de woning over 1 tot 2 kamers per persoon. Dit geldt voor alle herkomstgroeperingen, met uitzondering van de Marokkanen. Onder de huishoudens van Nederlandse herkomst komt het echter zelden voor dat men – gemiddeld genomen – niet over een eigen kamer in de woning beschikt. Een derde van deze huishoudens beschikt over meer dan 2 kamers per persoon. Onder Turken en Marokkanen beschikt een veel kleiner deel over zoveel woonruimte. Onder deze herkomstgroeperingen komt het juist vaak voor dat men over minder dan 1 kamer per persoon beschikt. Hierbij speelt enerzijds mee dat niet-westerse allochtonen over gemiddeld lagere inkomens beschikken en zich vaak geen ruime woning kunnen veroorloven. Anderzijds zijn gezinnen van niet-westerse herkomst gemiddeld groter dan die van Nederlandse origine. Tevens is het aandeel eenpersoonshuishoudens onder allochtonen veel lager dan onder autochtone huishoudens. Aangezien woningen in Nederland al snel uit minstens twee kamers bestaan beïnvloedt een hoog percentage alleenstaanden het gemiddelde aantal kamers per persoon in positieve zin.

9.4 Huishoudens naar aantal kamers per persoon, 1998

Voorzieningen

Niet-westerse allochtonen beschikken over het algemeen over minder voorzieningen in of bij de woning. Niet strikt noodzakelijke, maar wel aangename voorzieningen als een tuin, garage of carport of een ligbad, komen onder hen veel minder voor. Slechts 1 procent van de woningen beschikt over niet meer dan een kooknis, 99 procent heeft een keuken. Open keukens komen meer voor onder Nederlanders en westerse allochtonen dan onder niet-westerse allochtonen. Dat komt doordat de open keuken een fenomeen van vrij recente datum is. Omdat Nederlanders vaker in nieuwbouwwoningen wonen, hebben zij ook vaker een open keuken.

Elke woonomgeving kent zijn voor- en nadelen. Zo zal het wonen in een grote stad een groot aanbod van winkels, uitgaansgelegenheden, scholen en openbaar vervoer met zich meebrengen. Daar staan dan een gebrek aan groen en parkeerruimte tegenover. Het wonen in een dorp of een buitenwijk aan de rand van de stad betekent meer ruimte en groen, maar minder aanbod van winkels, culturele en andere voorzieningen.

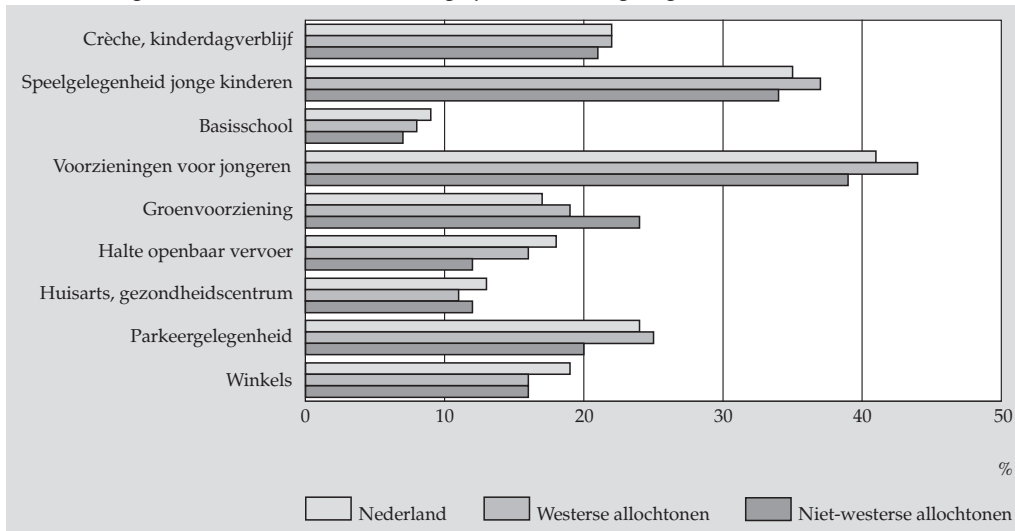
In de woonomgeving worden vooral voorzieningen voor jongeren, als bijv. een trapveldje of een skate-baan, en speelgelegenheden voor jonge kinderen gemist. Wat hun mening over het gebrek aan voorzieningen betreft, lopen de verschillende herkomstgroeperingen niet ver uiteen. Niet-westerse allochtonen vinden wat vaker dat er onvoldoende groenvoorziening in de woonomgeving is. Dit weerspiegelt het feit dat allochtonen relatief vaak in de grote steden wonen en dus daadwerkelijk over weinig groen in woonomgeving beschikken. Nederlanders constateren vaker een gebrek aan winkels, parkeergelegenheden en haltes van het openbaar vervoer.

Staat 9.5
Huishoudens naar voorzieningen in of bij de woning, 1998

	Tuin	Garage of carport	Keuken			Ligbad	CV	Spouw- muur- isolatie	Dubbel glas/ voorzet- ramen
			dicht	open	kooknis				
	%								
Totaal	75	34	57	42	1	41	88	59	85
Nederland	78	36	57	43	1	42	88	60	85
Totaal allochtonen	61	22	62	37	1	32	87	51	81
Westerse allochtonen	71	30	57	42	1	41	88	56	82
Niet-westerse allochtonen	47	11	69	30	1	20	85	45	80
Turkije	50	10	78	20	1	15	82	40	80
Marokko	39	5	84	15	1	5	80	32	77
Suriname en Ned. Antillen	48	13	61	38	1	23	86	51	83
Overig niet-westers	48	13	65	34	1	26	88	48	76

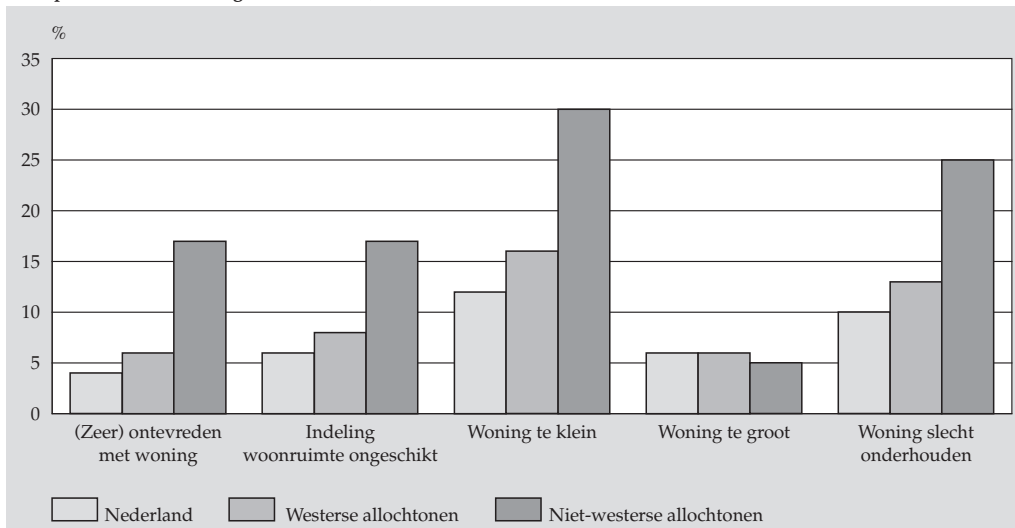
9.6 Voorzieningen die niet of onvoldoende aanwezig zijn in de woonomgeving, 1998

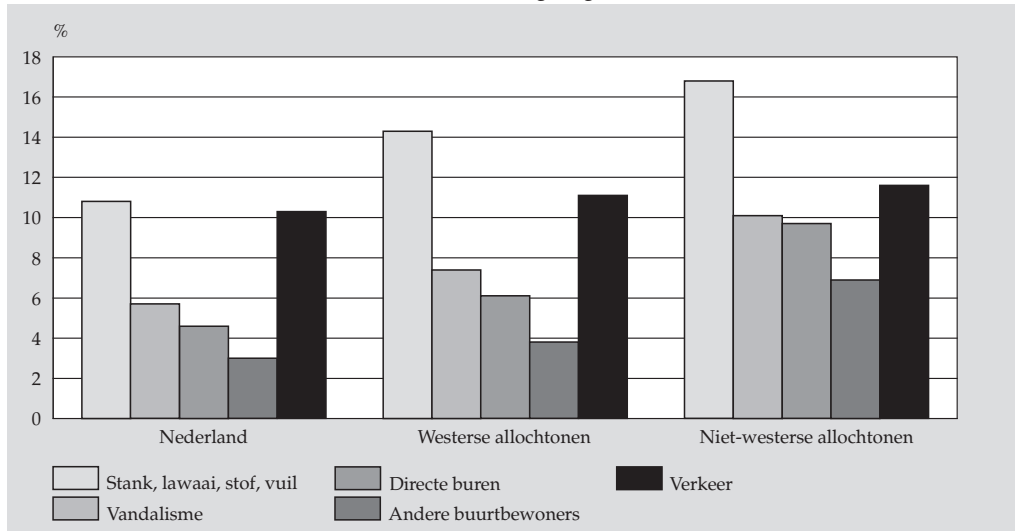
Allochtonen minder tevreden over woning en woonomgeving

Over het algemeen is men tevreden met zijn woning en woonomgeving. Onder allochtonen van niet-westerse herkomst is het percentage ontevreden drie keer zo groot als onder autochtonen. Zoals we hierboven al zagen, bewoont deze groep allochtonen minder comfortabele huizen dan mensen van Nederlandse herkomst. De belangrijkste klachten zijn dat de woning te klein is en slecht onderhouden.

9.7 Opinies over de woning naar herkomst, 1998

9.8 Huishoudens die veel overlast ondervinden in de woonomgeving, 1998

Ook over hun woonomgeving zijn niet-westerse allochtonen wat minder goed te spreken dan Nederlanders, maar het verschil is minder groot. Allochtonen – en dan vooral de niet-westerse – geven wat vaker te kennen dat ze in hun woonomgeving veel last ondervinden van verkeer, buren of buurtbewoners, vandalisme en stank, lawaai, stof of vuil.

Over het geheel genomen voelen niet-westerse allochtonen zich minder goed thuis in hun buurt dan Nederlanders. Ze hebben minder contact met buren en andere buurtbewoners en voelen zich minder verantwoordelijk voor de leefbaarheid van de buurt. Ook zijn ze vaker ontevreden over de bevolkingssamenstelling van de buurt en de omgang van buurtbewoners met elkaar. Ze geven niet alleen wat vaker aan dat ze zelf niet actief betrokken zijn bij wat er in de buurt gebeurt, maar ook wat dat andere buurtbewoners niet actief betrokken zijn. Ook maken zij zich meer zorgen om de veiligheid. 15 procent is bang om in de buurt lastig gevallen of beroofd te worden. Dat is twee keer zoveel als bij de autochtone bevolking. Eén op de twintig niet-westerse allochtonen voelt zich zelfs niet veilig in zijn eigen huis. Bij de Nederlanders geldt dat voor 1 procent.

Gezien de grotere ontevredenheid bij allochtonen over hun woning en woonomgeving, is het niet verbazingwekkend dat ze ook vaker de wens koesteren om te verhuizen.

Staat 9.9

Opinies over leefbaarheid en veiligheid in de buurt, 1998

	Totaal	Neder- land	Totaal alloch- tonen	Westerse alloch- tonen	Niet- westerse alloch- tonen	Turkije	Marokko	Suri- name en Ned. Antillen	Overig niet- westers
	%								
(Helemaal) oneens									
Gehecht aan de buurt	25	24	29	27	32	31	32	28	35
Voelt zich thuis in de buurt	6	5	10	8	12	11	14	10	14
Veel contact met directe buren	29	27	35	32	38	33	36	38	44
Veel contact met andere buurtbewoners	38	37	44	42	47	38	41	50	53
Voelt zich verantwoordelijk voor leefbaarheid in de buurt	13	12	17	14	20	18	23	18	22
Prettige omgang met elkaar in de buurt	6	6	9	7	11	12	11	11	13
Voelt zich thuis bij mensen in buurt	10	9	14	12	17	16	16	16	19
Tevreden met bevolkings- samenstelling van de buurt	9	8	11	9	14	16	13	15	11
Veilige verkeerssituatie in de buurt	24	24	25	26	23	27	24	23	21
Voelt zich veilig in huis	2	1	3	2	5	6	7	5	4
Actief betrokken bij wat er in de buurt gebeurt	38	37	44	41	48	49	48	45	49
Andere buurtbewoners actief betrokken bij de buurt	25	24	29	26	34	36	38	32	35
(Helemaal) eens									
Mensen in de buurt kennen elkaar nauwelijks	21	20	28	24	32	32	31	33	33
Bang om lastig gevallen of beroofd te worden in de buurt	8	7	11	9	15	15	20	14	13

Noten in de tekst

- 1) De bron van de in dit artikel gepresenteerde gegevens over wonen is het Woning-behoefteonderzoek van CBS/VROM, dat sinds 1998 verbonden is aan het Perma-nent onderzoek leefsituatie. Zie voor meer informatie de begrippenlijst achterin deze publicatie.
- 2) Zie ook artikel 7. *Inkomens van allochtone huishoudens*.

10. Kindertal van allochtone vrouwen daalt

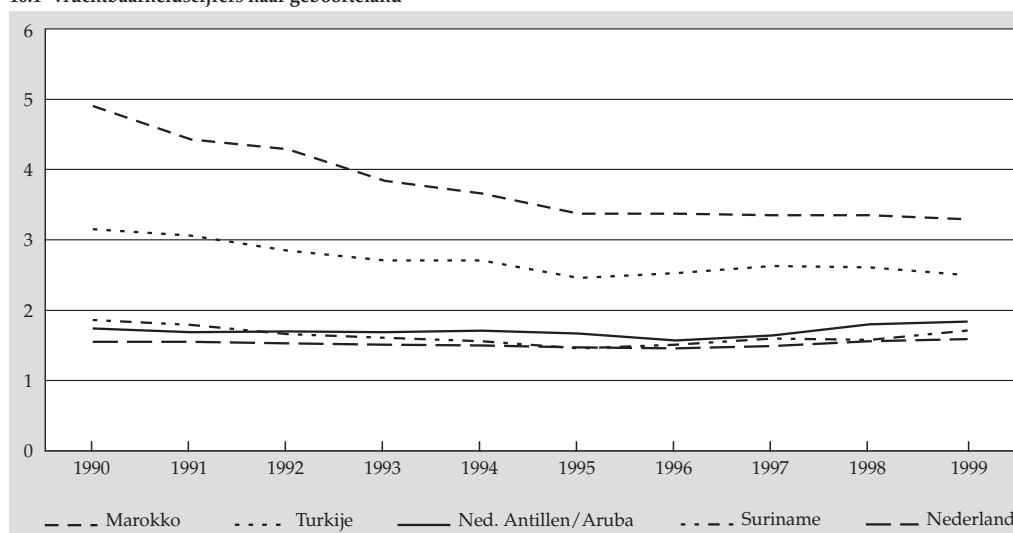
H.W.H. Schapendonk-Maas en A.H. Sprangers

Allochtone vrouwen in Nederland krijgen gemiddeld meer kinderen dan autochtone vrouwen, maar het verschil is in de loop van de jaren negentig kleiner geworden. Vooral het kindertal van Turkse en Marokkaanse vrouwen is afgenomen. Bovendien krijgen deze vrouwen nu op latere leeftijd hun eerste kind. Het is nog te vroeg om vast te stellen in hoeverre allochtone vrouwen van de tweede generatie uiteindelijk minder kinderen zullen krijgen dan hun moeders. Mogelijk gaat het voor een deel om uitstel van de vervulling van de kindervens.

Verskil in kindertal tussen allochtone en Nederlandse vrouwen minder groot

Het gemiddeld aantal kinderen¹⁾ van vrouwen die in Nederland wonen en in Marokko of Turkije zijn geboren, is gedaald. In 1990 kregen Marokkaanse vrouwen van de eerste generatie gemiddeld nog 4,9 en Turkse 3,2 kinderen. In 1999 is dat gedaald tot respectievelijk 3,3 en 2,5. Deze afname loopt in de pas met de daling van het gemiddeld kindertal in Turkije en Marokko. Het kindertal van vrouwen in Suriname is met 2,6 beduidend hoger dan dat van Surinaamse vrouwen die in Nederland wonen. Het gemiddeld kindertal van in Suriname of op de Nederlandse Antillen geboren vrouwen ligt met respectievelijk 1,7 en 1,8 maar heel weinig boven dat van Nederlandse vrouwen.

10.1 Vruchtbaarheidscijfers naar geboorteland

Sinds 1996 is het gemiddeld kindertal in Nederland weer licht gestegen. Deze stijging wordt wel toegeschreven aan de voorspoedige economische ontwikkelingen in de tweede helft van de jaren negentig. Het gemiddeld aantal kinderen van Turkse en Marokkaanse vrouwen is de laatste jaren echter licht gedaald.

Minder Turkse tienermoeders

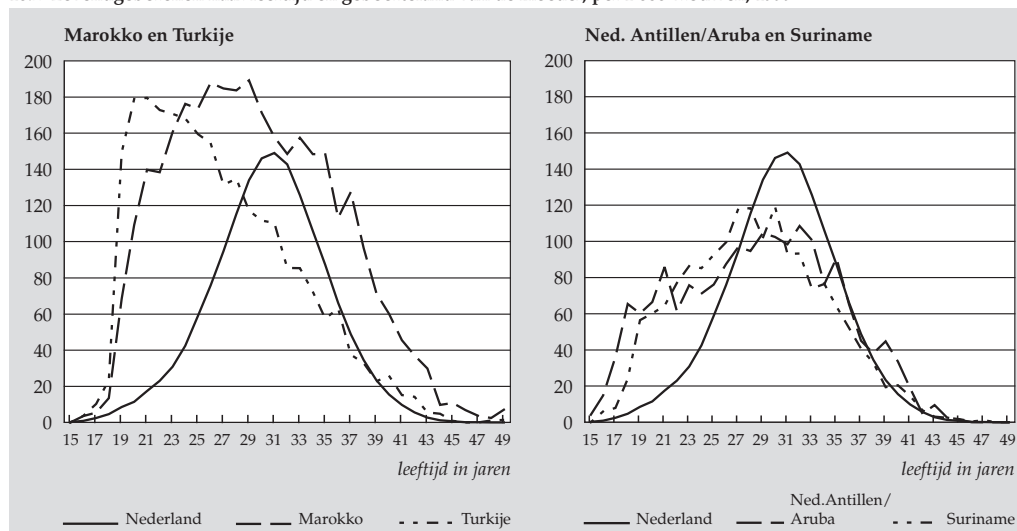
Voor de meeste leeftijden geldt dat Marokkaanse vrouwen gemiddeld meer kinderen krijgen dan vrouwen die behoren tot andere allochtone groepen. In de lagere leeftijdsklassen wordt het aantal pasgeborenen van in Marokko geboren vrouwen overtroffen door dat van Turkse vrouwen. Het aantal Turkse tienermoeders is relatief hoog, maar het is in de loop van de jaren negentig wel sterk afgenomen. In 1990 werden per duizend 18-jarige Turkse vrouwen bijna 150 kinderen geboren. In 1999 was dit gedaald tot ongeveer 25. Dat is nog altijd vijf maal zoveel als het aantal pasgeborenen uit in Nederland geboren vrouwen van 18 jaar.

Vrouwen geboren in Suriname of op de Antillen of Aruba krijgen gemiddeld ongeveer evenveel kinderen als Nederlandse vrouwen, maar vaak wel op een jeugdiger leeftijd.

Uitstel

Vooral Turkse, maar ook Marokkaanse vrouwen in Nederland beginnen naar verhouding op vrij jonge leeftijd aan kinderen. Toch stellen ook deze vrouwen, evenals hun Nederlandse seksegenoten, het kinderen krijgen steeds vaker uit. Turkse vrouwen waren in 1990 gemiddeld 21,8 jaar bij de geboorte van hun eerste kind. In 1999 was dit toegenomen tot 24,2 jaar. Bij Nederlandse vrouwen duurt het

10.2 Levendgeborenen naar leeftijd en geboorteland van de moeder, per 1 000 vrouwen, 1999

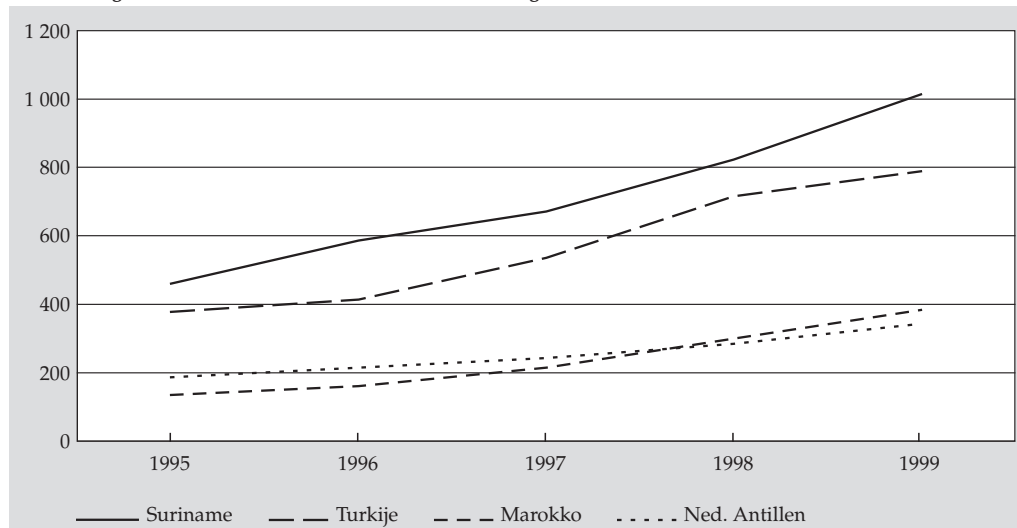
gemiddeld vijf jaar langer voor het eerste kind wordt geboren. Voor Marokkaanse vrouwen is de leeftijd waarop zij hun eerste kind ter wereld brengen tussen 1990 en 1999 gestegen van gemiddeld 23,5 jaar tot 25,5 jaar. Ook Surinaamse vrouwen beginnen later aan kinderen: met 28,0 jaar in 1999 tegen 25,9 in 1990. De gemiddelde leeftijd waarop Antilliaanse vrouwen moeder worden is in de jaren negentig niet veel veranderd.

Krijgen allochtone vrouwen van de tweede generatie minder kinderen dan hun moeders?

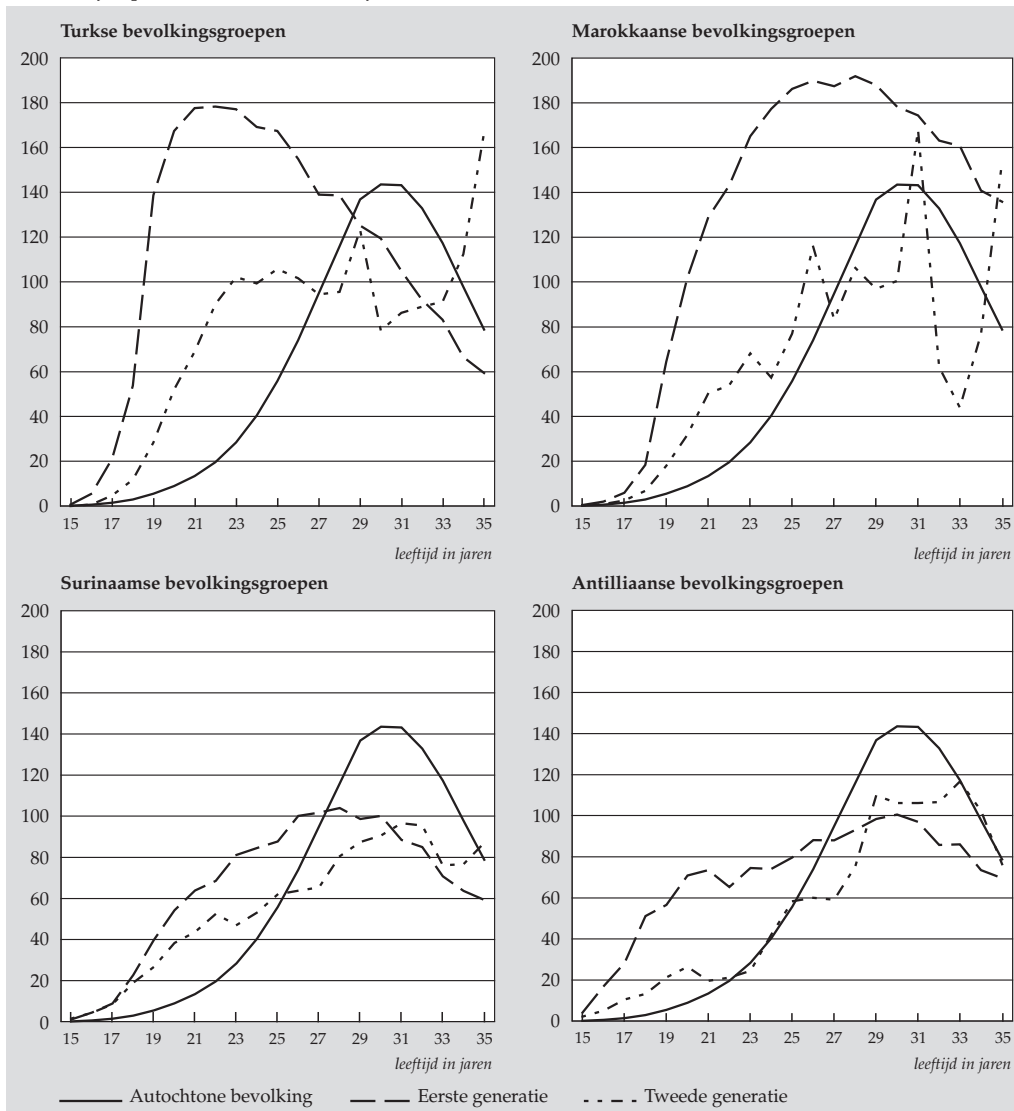
Het totaal aantal kinderen geboren uit Surinaamse vrouwen van de tweede generatie is tussen 1995 en 1999 toegenomen van 450 tot 1 000. Het aantal geboorten uit Turkse vrouwen van de tweede generatie is in dezelfde periode verdubbeld tot 800 in 1999. De groei van het aantal geboorten uit Turkse vrouwen van de tweede generatie zal naar verwachting in de nabije toekomst groter zijn, omdat er dan meer Turkse dan Surinaamse vrouwen in de vruchtbare leeftijd zijn. Bovendien krijgen Turkse vrouwen gemiddeld meer kinderen dan Surinaamse vrouwen.

Als de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van allochtone vrouwen van de eerste en tweede generatie met elkaar worden vergeleken, lijkt het erop dat Turkse vrouwen van de tweede generatie zowel op latere leeftijd aan kinderen beginnen als ook minder kinderen krijgen dan die van de eerste generatie²⁾. Het vruchtbaarheidscijfer van in Nederland geboren Turkse vrouwen is voor jongere vrouwen lager dan dat van in Turkije geboren vrouwen. Bij de Marokkaanse vrouwen is een grilliger patroon waarneembaar. De vruchtbaarheidscijfers van de tweede generatie Marokkaanse vrouwen zijn over de hele linie lager dan die van de eerste

10.3 Aantal geboorten uit allochtone vrouwen van de tweede generatie

10.4 Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van autochtone en allochtone vrouwen, 1995–1999

generatie. Het verschil per leeftijd fluctueert sterk, maar is ook hier het grootst voor de lagere leeftijden. Dit wijst erop dat ook Marokkaanse vrouwen van de tweede generatie in vergelijking met hun moeders later kinderen krijgen.

Het is niet zo dat voor alle leeftijden de vruchtbaarheidscijfers van allochtonen van de tweede generatie laag zijn in vergelijking met de eerste generatie. Het vruchtbaarheidspatroon van Surinaamse en Antilliaanse vrouwen van de tweede genera-

tie vertoont in vergelijking met dat van de eerste generatie een lager kindertal voor vrouwen onder de dertig jaar. Er zijn bij de tweede generatie echter meer geboorten uit vrouwen van dertig jaar en ouder dan bij de eerste. Het naar verhouding hoge aantal geboorten uit vrouwen van dertig jaar en ouder geeft aan dat van uitstel van de vervulling van de kindervens niet altijd afstel komt. Het vruchtbaarheids patroon van vrouwen van Surinaamse en Antilliaanse herkomst tendeert daarmee naar dat van de Nederlandse vrouwen, die de afgelopen decennia gemiddeld op steeds latere leeftijd aan kinderen zijn begonnen.

Vruchtbaarheid (Total Fertility Rate)

De Total Fertility Rate (TFR) drukt het gemiddeld aantal kinderen uit dat vrouwen zouden krijgen als de in een bepaald jaar waargenomen leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers over een langere periode zouden gelden. De TFR is dus een maat voor het gemiddeld kindertal. Er zijn echter allerlei omstandigheden die deze interpretatie kunnen bemoeilijken. Als bijvoorbeeld generaties vrouwen het krijgen van kinderen uitstellen, dan daalt de TFR. Dit betekent niet dat het gemiddeld kindertal daadwerkelijk afneemt. Bij 'inhaal' zal de TFR in latere jaren weer stijgen.

Noten in de tekst

- 1) Het gemiddeld kindertal is berekend op basis van het totaal vruchtbaarheidscijfer (Total Fertility Rate). Zie voor meer informatie de technische toelichting achterin deze publicatie.
- 2) De leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers voor Turkse en Marokkaanse vrouwen van de tweede generatie boven de dertig jaar zijn gebaseerd op lage aantallen.

Tabellen

- A. Bevolking
- B. Asielzoekers
- C. Arbeid
- D. Onderwijs
- E. Inkomen
- F. Algemene bijstand
- G. Wonen

A. Bevolking

Tabel A.1
Allochtonen op 1 januari volgens de standaarddefinitie en omschrijving van het CBS

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Index
	<i>x 1 000</i>						<i>1995=100</i>
1e generatie naar geboorteland, totaal	1 236,1	1 284,1	1 310,7	1 345,7	1 390,1	1 431,1	116
Niet-westerse landen	744,4	761,6	786,0	816,2	853,8	886,2	119
w.v.							
Turkije	165,7	167,3	169,0	172,4	175,2	177,8	107
Marokko	139,6	140,6	142,5	145,6	149,5	152,5	109
Suriname	179,2	179,3	179,9	180,5	182,5	183,2	102
Nederlandse Antillen + Aruba	56,5	55,8	56,4	58,2	63,3	69,3	123
overige niet-westerse landen	203,4	218,7	238,2	259,5	283,3	303,4	149
Westerse landen	517,2	522,6	524,7	529,5	536,4	544,9	105
2e generatie met één in het buitenland geboren ouder, naar het geboorteland van die ouder, totaal	774,4	784,3	793,2	803,2	814,7	825,8	107
Niet-westerse landen	99,7	106,2	112,7	119,8	128,1	136,2	137
w.v.							
Turkije	7,1	8,0	8,9	10,0	11,3	12,6	178
Marokko	6,4	6,9	7,5	8,1	8,9	9,6	151
Suriname	28,6	30,2	31,7	33,3	35,1	36,9	129
Nederlandse Antillen + Aruba	18,3	19,1	19,8	20,6	21,5	22,4	122
overige niet-westerse landen	39,3	42,1	44,9	47,8	51,3	54,6	139
Westerse landen	674,7	678,1	680,4	683,3	686,6	689,6	102
2e generatie met twee in het buitenland geboren ouders, naar het geboorteland van de moeder, totaal	410,3	430,3	450,4	471,5	494,4	518,3	126
Niet-westerse landen	284,9	303,4	322,4	342,4	364,2	386,3	136
w.v.							
Turkije	91,0	96,3	101,8	107,4	113,2	118,5	130
Marokko	72,6	77,6	82,8	88,3	94,2	100,1	138
Suriname	68,2	71,2	74,0	76,6	79,4	82,3	121
Nederlandse Antillen + Aruba	11,4	11,9	12,5	13,3	14,3	15,5	136
overige niet-westerse landen	41,7	46,3	51,3	56,9	63,1	69,9	167
Westerse landen	125,5	127,0	128,0	129,1	130,2	132,0	105
Totaal allochtonen	2 447,9	2 498,7	2 554,3	2 620,4	2 699,2	2 775,3	113
Niet-westerse landen	1 129,0	1 171,1	1 221,1	1 278,5	1 346,0	1 408,8	125
w.v.							
Turkije	263,8	271,5	279,7	289,8	299,7	308,9	117
Marokko	218,6	225,1	232,8	242,0	252,5	262,2	120
Suriname	276,0	280,6	285,5	290,5	297,0	302,5	110
Nederlandse Antillen + Aruba	86,2	86,8	88,7	92,1	99,1	107,2	124
overige niet-westerse landen	284,4	307,1	334,3	364,1	397,8	428,0	150
Westerse landen	1 317,5	1 327,6	1 333,1	1 341,9	1 353,2	1 366,5	104
Autochtonen	12 976,2	12 995,2	13 012,8	13 033,8	13 061,0	13 088,6	101
Totaal	15 424,1	15 493,9	15 567,1	15 654,2	15 760,2	15 864,0	103

Bron: Bevolkingsstatistieken.

Tabel A.2
Bevolking naar herkomstgroepering (standaarddefinitie), 1 januari

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Index
	<i>x 1 000</i>						<i>1995=100</i>
Autochtonen	12 976	12 995	13 013	13 034	13 061	13 089	101
Allochtonen	2 448	2 499	2 554	2 620	2 699	2 775	113
Niet-westerse landen	1 129	1 171	1 221	1 278	1 346	1 409	125
w.o.							
Afghanistan	3	5	8	12	16	21	642
Ghana	12	12	13	14	15	16	128
Irak	8	11	16	22	30	33	406
Iran	14	16	19	21	22	23	164
Marokko	219	225	233	242	252	262	120
Nederlandse Antillen + Aruba	86	87	89	92	99	107	124
Somalië	17	20	24	26	27	29	171
Suriname	276	281	286	290	297	303	110
Turkije	264	272	280	290	300	309	117
Westerse landen	1 317	1 328	1 333	1 342	1 353	1 367	104
w.o.							
14 EU-landen	733	732	731	733	736	739	101
Indonesië	413	412	410	408	407	405	98
voormalig Joegoslavië	49	56	59	61	63	67	138
Totaal	15 424	15 494	15 567	15 654	15 760	15 864	103

Bron: Bevolkingsstatistieken.

Tabel A.3
Bevolking naar herkomstgroepering (ruime definitie) en gemeentegrootte, 1 januari

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Index
	<i>x 1 000</i>						<i>(1995=100)</i>
Autochtonen	12 976	12 995	13 013	13 034	13 061	13 089	101
Gemeenten $\geq$ 100 000 inwoners w.v.	3 229	3 320	3 436	3 522	3 521	3 512	109
vier grote steden	1 274	1 254	1 236	1 220	1 206	1 191	93
overige gemeenten	1 956	2 067	2 199	2 303	2 315	2 321	119
Gemeenten < 100 000 inwoners	9 747	9 675	9 577	9 511	9 540	9 577	98
Allochtonen	2 448	2 499	2 554	2 620	2 699	2 775	113
Gemeenten $\geq$ 100 000 inwoners w.v.	1 168	1 209	1 250	1 298	1 342	1 385	119
vier grote steden	725	734	745	764	787	808	111
overige gemeenten	443	475	506	533	556	577	130
Gemeenten < 100 000 inwoners	1 280	1 290	1 304	1 323	1 357	1 391	109
Niet-westerse allochtonen	1 129	1 171	1 221	1 278	1 346	1 409	125
Gemeenten $\geq$ 100 000 inwoners w.v.	700	730	761	797	836	873	125
vier grote steden	495	506	519	537	558	577	117
overige gemeenten	205	224	242	260	278	296	145
Gemeenten < 100 000 inwoners	429	442	460	481	510	535	125
Westerse allochtonen	1 318	1 328	1 333	1 342	1 353	1 367	104
Gemeenten $\geq$ 100 000 inwoners w.v.	468	479	489	501	506	511	109
vier grote steden	230	228	226	227	229	231	100
overige gemeenten	238	251	264	273	277	281	118
Gemeenten < 100 000 inwoners	850	849	844	841	847	855	101
Totaal	15 424	15 494	15 567	15 654	15 760	15 864	103
Gemeenten $\geq$ 100 000 inwoners w.v.	4 398	4 529	4 686	4 820	4 864	4 896	111
vier grote steden	1 999	1 988	1 981	1 984	1 993	1 999	100
overige gemeenten	2 399	2 541	2 705	2 836	2 870	2 898	121
Gemeenten < 100 000 inwoners	11 026	10 965	10 881	10 834	10 897	10 968	99

Bron: Bevolkingsstatistieken.

Tabel A.4

Doelgroepen van het minderhedenbeleid naar herkomstgroepering (standaard definitie), 1 januari

	1995			2000			index
	1e generatie	2e generatie	totaal	1e generatie	2e generatie	totaal	
	<i>abs.</i>						<i>1995=100</i>
Niet-westerse landen							
0-14 jaar	67 300	297 950	365 250	72 945	361 765	434 705	119
15-29 jaar	264 185	73 840	338 025	259 920	139 200	399 120	118
30-44 jaar	267 580	8 205	275 785	349 885	15 805	365 690	133
45-64 jaar	128 645	3 365	132 010	176 535	4 315	180 850	137
65 jaar en ouder	16 765	1 160	17 925	26 950	1 455	28 405	158
Totaal	744 475	384 515	1 128 990	886 240	522 535	1 408 775	125
w.o.							
Turkije							
0-14 jaar	9 145	79 480	88 625	8 090	92 405	100 490	113
15-29 jaar	69 295	18 420	87 715	55 020	37 645	92 670	106
30-44 jaar	52 625	85	52 710	72 965	1 005	73 965	140
45-64 jaar	32 810	40	32 850	37 100	55	37 155	113
65 jaar en ouder	1 860	25	1 885	4 580	35	4 615	245
Totaal	165 740	98 050	263 790	177 755	131 135	308 890	117
Marokko							
0-14 jaar	14 040	67 860	81 900	8 355	82 385	90 735	111
15-29 jaar	56 580	11 070	67 650	53 555	26 885	80 435	119
30-44 jaar	39 330	35	39 365	53 845	415	54 255	138
45-64 jaar	28 335	5	28 340	33 130	5	33 135	117
65 jaar en ouder	1 335	-	1 335	3 660	-	3 660	274
Totaal	139 610	78 965	218 575	152 540	109 685	262 225	120
Suriname							
0-14 jaar	9 310	68 040	77 350	6 885	70 505	77 385	100
15-29 jaar	55 755	22 960	78 715	40 315	39 030	79 340	101
30-44 jaar	71 660	3 985	75 645	77 855	7 335	85 190	113
45-64 jaar	33 990	1 415	35 405	47 440	1 835	49 280	139
65 jaar en ouder	8 490	415	8 905	10 755	555	11 305	127
Totaal	179 210	96 815	276 025	183 250	119 265	302 510	110
Ned. Antillen + Aruba							
0-14 jaar	7 410	19 305	26 715	8 710	22 685	31 395	118
15-29 jaar	18 490	8 590	27 080	22 020	11 425	33 435	123
30-44 jaar	20 040	1 390	21 430	22 560	3 290	25 845	121
45-64 jaar	9 305	250	9 555	14 075	355	14 430	151
65 jaar en ouder	1 260	155	1 415	1 905	180	2 080	147
Totaal	56 500	29 690	86 190	69 265	37 930	107 195	124
Westerse landen							
0-14 jaar	34 300	153 685	187 985	37 185	151 370	188 555	100
15-29 jaar	80 420	190 090	270 510	86 610	165 190	251 795	93
30-44 jaar	146 410	194 990	341 400	145 725	204 815	350 545	103
45-64 jaar	161 665	199 230	360 895	181 985	215 775	397 755	110
65 jaar en ouder	94 395	62 265	156 660	93 380	84 495	177 875	114
Totaal	517 185	800 270	1 317 455	544 885	821 640	1 366 525	104
w.o.							
voormalig Joegoslavië							
0-14 jaar	5 890	6 285	12 175	6 805	9 235	16 040	132
15-29 jaar	10 335	4 285	14 620	12 600	6 010	18 605	127
30-44 jaar	11 950	520	12 470	16 735	660	17 395	139
45-64 jaar	7 880	440	8 320	12 615	470	13 090	157
65 jaar en ouder	1 015	75	1 090	1 670	150	1 815	167
Totaal	37 065	11 595	48 660	50 420	16 530	66 950	138

Bron: Bevolkingsstatistieken.

Tabel A.5
Doelgroepen in de vier grote steden naar herkomstgroepering, 1 januari

	1995	1998	1999	2000	index
	<i>x 1 000</i>				<i>1995=100</i>
Niet-westerse landen	495,3	537,3	558,0	577,3	117
Amsterdam	200,6	212,5	220,9	227,3	113
Rotterdam	152,5	165,6	173,3	180,6	118
Den Haag	102,1	115,4	118,8	122,9	120
Utrecht	40,1	43,8	45,0	46,4	116
w.o.					
Turkije	96,5	104,1	107,3	110,3	114
Amsterdam	30,8	31,6	32,8	33,7	109
Rotterdam	35,5	37,9	39,0	40,3	114
Den Haag	20,6	24,3	24,8	25,4	123
Utrecht	9,6	10,4	10,7	11,0	114
Marokko	105,6	115,8	120,6	125,0	118
Amsterdam	46,9	50,6	52,7	54,7	117
Rotterdam	24,5	27,5	29,0	30,2	124
Den Haag	16,7	18,6	19,2	19,9	119
Utrecht	17,5	19,1	19,7	20,2	116
Suriname	161,1	165,7	167,8	169,3	105
Amsterdam	68,5	69,9	70,8	71,2	104
Rotterdam	46,5	48,4	49,3	50,0	108
Den Haag	39,1	40,8	41,1	41,6	106
Utrecht	7,0	6,7	6,6	6,4	92
Nederlandse Antillen + Aruba	29,0	31,0	33,8	36,4	126
Amsterdam	10,0	10,2	10,8	11,1	111
Rotterdam	11,4	12,5	14,0	15,6	137
Den Haag	5,9	6,7	7,3	8,0	134
Utrecht	1,6	1,6	1,7	1,8	108
Westerse landen	229,8	227,2	228,7	230,7	100
Amsterdam	95,6	93,9	96,0	97,2	102
Rotterdam	56,4	55,7	56,2	56,4	100
Den Haag	55,2	54,8	53,8	54,0	98
Utrecht	22,6	22,7	22,8	23,1	102
w.o.					
voormalig Joegoslavië	14,3	15,9	16,2	16,4	115
Amsterdam	4,2	4,9	5,0	5,1	120
Rotterdam	7,7	8,3	8,5	8,5	111
Den Haag	1,2	1,4	1,4	1,4	120
Utrecht	1,2	1,4	1,3	1,4	114

Bron: Bevolkingsstatistieken.

B. Asielzoekers

Tabel B.1
Asielzoekers in (centrale en decentrale) opvang naar provincie, per 31 december

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	<i>abs.</i>							<i>per 1 000 inwoners</i>						
Groningen	1 809	1 911	1 927	2 233	3 306	4 462	5 234	3,2	3,4	3,5	4,0	5,9	8,0	9,3
Friesland	2 187	2 923	2 694	4 817	4 347	6 687	6 680	3,6	4,8	4,5	7,9	7,0	10,8	10,7
Drenthe	2 714	3 285	2 775	3 991	4 034	4 749	5 319	6,0	7,2	6,1	8,7	8,7	10,2	11,3
Overijssel	3 545	4 824	4 135	5 638	3 780	4 400	5 970	3,4	4,6	3,9	5,3	3,6	4,1	5,5
Flevoland	1 527	2 779	2 125	3 666	2 039	2 527	2 947	6,0	10,6	7,8	13,4	7,0	8,2	9,3
Gelderland	5 136	6 551	5 599	5 132	3 820	5 286	6 706	2,8	3,5	3,0	2,7	2,0	2,8	3,5
Utrecht	2 881	3 596	3 291	3 312	2 206	2 816	2 887	2,7	3,4	3,1	3,1	2,0	2,6	2,6
Noord-Holland	6 874	7 928	7 641	7 418	4 917	5 835	6 272	2,8	3,2	3,1	3,0	2,0	2,3	2,5
Zuid-Holland	7 032	10 182	9 112	6 591	6 809	8 098	9 548	2,1	3,1	2,7	2,0	2,0	2,4	2,8
Zeeland	2 096	2 179	1 739	2 233	1 341	1 567	2 072	5,8	6,0	4,7	6,1	3,6	4,2	5,6
Noord-Brabant	7 571	8 497	7 520	9 276	7 385	10 302	11 508	3,3	3,7	3,3	4,0	3,2	4,4	4,9
Limburg	3 066	3 876	4 133	5 026	3 264	4 038	4 634	2,7	3,4	3,6	4,4	2,9	3,5	4,1
Totaal	46 438	58 531	52 691	59 333	47 248	60 767	69 778	3,0	3,8	3,4	3,8	3,0	3,9	4,4

Bron: Centraal Orgaan opvang Asielzoekers.

C. Arbeid

Tabel C.1
Arbeidsmarktpositie van personen van 15-64 jaar naar herkomst

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Netto arbeidsparticipatie	%					
Autochtonen	58	60	61	62	64	66
Westerse allochtonen	54	55	56	58	60	62
Niet-westerse allochtonen	37	37	39	42	44	45
w.o.						
Turken	29	30	33	35	36	40
Marokkanen	29	29	30	35	36	37
Surinamers	47	49	52	53	58	58
Antillianen/Arubanen	43	44	46	45	49	53
Werkloosheid						
Autochtonen	7	7	6	5	4	3
Westerse allochtonen	11	11	10	9	6	5
Niet-westerse allochtonen	25	26	22	20	16	14
w.o.						
Turken	30	31	25	22	17	13
Marokkanen	29	32	29	21	20	18
Surinamers	19	19	16	14	12	10
Antillianen/Arubanen	22	23	21	21	.	.

Bron: Enquête beroepsbevolking.

Tabel C.2
Netto arbeidsparticipatie van personen van 15-64 jaar naar enkele persoonskenmerken, 1999

	Totaal	Geslacht		Leeftijd					Opleidingsniveau		
		man	vrouw	15-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	laag	middel- hoog baar	hoog
Totaal	%										
Autochtonen	66	78	52	46	85	78	71	32	48	73	82
Westerse allochtonen	62	73	51	39	78	74	69	33	47	66	74
Niet-westerse allochtonen w.o.	45	55	35	31	55	54	48	13	37	58	62
Turken	40	54	24	35	53	49	.	.	35	54	.
Marokkanen	37	51	21	29	49	40	.	.	30	58	.
Surinamers	58	63	53	37	74	69	71	.	47	70	73
Antillianen/Arubanen	53	67	41	.	66	64	.	.	35	62	81
Eerste generatie allochtonen											
Westerse allochtonen	59	70	48	40	69	68	67	35	47	63	68
Niet-westerse allochtonen w.o.	45	56	33	29	52	53	47	16	37	58	58
Turken	39	55	22	31	52	49	.	.	34	58	.
Marokkanen	37	54	18	30	46	40	.	.	32	53	72
Surinamers	59	65	55	40	74	68	72	.	48	74	76
Antillianen/Arubanen	47	62	35	.	54	59	.	.	34	57	.
Tweede generatie allochtonen											
Westerse allochtonen	64	75	54	39	84	79	71	30	48	68	79
Niet-westerse allochtonen	48	53	44	33	81	74	.	.	37	57	80

Bron: Enquête beroepsbevolking.

D. Onderwijs

Tabel D.1
Leerlingen in het basisonderwijs naar land van herkomst

	1992/'93	1994/'95	1995/'96	1996/'97	1997/'98	1998/'99	1999/'00
	<i>abs.</i>						
Totaal	1 416 593	1 451 377	1 477 052	1 501 601	1 520 196	1 533 928	1 543 073
Cumi-leerlingen	166 230	186 507	197 115	203 485	210 986	210 883	227 392
w.v.							
Ned. Antillen en Aruba	7 966	9 002	9 883	10 164	10 549	10 518	12 361
Griekenland	809	842	918	1 018	1 044	1 043	1 198
Italië	2 157	2 141	2 341	2 332	2 346	2 343	2 361
(ex-)Joegoslavië	3 218	4 673	6 433	6 805	7 010	7 005	7 621
Kaapverdië	2 138	2 293	2 508	2 493	2 522	2 519	2 949
Marokko	39 613	40 941	42 525	43 513	44 715	44 683	46 475
Molukken	4 075	3 816	3 593	3 395	3 274	3 286	2 541
Portugal	1 582	1 697	1 701	1 811	1 770	1 771	1 331
Spanje	2 207	2 244	2 449	2 453	2 500	2 498	2 346
Suriname	33 107	35 182	36 921	37 087	37 183	37 173	36 111
Tunesië	841	771	857	971	951	952	993
Turkije	40 226	43 280	46 281	48 637	50 727	50 723	53 919
vluchtelingen	6 031	12 541	14 379	15 186	16 505	16 480	21 856
overige Cumi-leerlingen	22 260	27 084	26 326	27 620	29 890	29 889	35 330
Overige leerlingen	1 250 363	1 264 870	1 279 937	1 298 116	1 309 210	1 323 045	1 315 681

Bron: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (inspectie- en accountantscontrole niet verwerkt).

Tabel D.2
Scholen voor basisonderwijs naar aandeel van Cumi-leerlingen

	1992/'93	1994/'95	1995/'96	1996/'97	1997/'98	1998/'99	1999/'00
	<i>abs.</i>						
Totaal scholen (=100%)	8 331	7 860	7 411	7 287	7 253	7 238	7 224
w.v.							
	%						
zonder Cumi-leerlingen	32	26	23	22	22	21	21
met Cumi-leerlingen	68	74	77	78	78	79	79
w.v.							
0-10%	43	47	50	51	51	50	49
11-20%	10	11	11	11	11	12	12
21-30%	5	5	5	5	5	5	5
31-40%	3	3	3	3	3	3	3
41-50%	2	2	2	2	2	2	2
51-60%	2	1	1	1	1	2	2
meer dan 60%	4	5	5	5	5	5	6

Bron: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (inspectie- en accountantscontrole niet verwerkt).

Tabel D.3

Scholen voor basisonderwijs naar gemeentegroottegroep en aandeel van Cumi-leerlingen, schooljaar 1999/00

	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Overige gemeenten		Nederland
					100 000 of meer inw.	minder dan 100 000 inw.	
	<i>abs.</i>						
Totaal scholen (=100%)	200	198	130	70	1 020	5 606	7 224
w.v.	<i>%</i>						
zonder Cumi-leerlingen	2	2	2	4	11	24	21
met Cumi-leerlingen	98	98	98	96	89	76	79
w.v.							
0-10%	8	7	18	19	40	55	49
11-20%	7	16	15	14	19	11	12
21-30%	8	7	8	7	9	5	5
31-40%	11	6	7	13	7	2	3
41-50%	8	6	6	4	4	1	2
51-60%	6	7	8	6	3	1	2
meer dan 60%	51	50	37	33	7	1	6
	<i>cumulatief %</i>						
meer dan 10%	91	92	81	77	49	21	30
meer dan 20%	84	76	66	63	30	10	18
meer dan 30%	76	69	58	56	21	5	13
meer dan 40%	65	63	51	43	14	3	10
meer dan 50%	57	57	45	39	10	2	8
meer dan 60%	51	50	37	33	7	1	6

Bron: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (inspectie- en accountantscontrole niet verwerkt).

Tabel D.4
Scholen naar richting van de school en aandeel van Cumi-leerlingen, schooljaar 1999/'00

	Openbaar	Rooms- katholiek	Protestants- christelijk	Overig bijzonder	Totaal
	<i>abs.</i>				
Totaal scholen (=100%)	2 417	2 126	2 022	659	7 224
w.v.	<i>%</i>				
zonder Cumi-leerlingen	15	14	30	32	21
met Cumi-leerlingen	85	86	70	68	79
w.v.					
0-10%	42	58	48	45	49
11-20%	15	13	9	9	12
21-30%	8	5	4	2	5
31-40%	5	3	2	2	3
41-50%	3	2	1	1	2
51-60%	3	2	1	1	2
meer dan 60%	8	4	4	8	6
	<i>cumulatief %</i>				
meer dan 10%	42	29	21	23	30
meer dan 20%	27	16	12	14	18
meer dan 30%	19	11	8	12	13
meer dan 40%	14	8	6	10	10
meer dan 50%	11	6	5	9	8
meer dan 60%	8	4	4	8	6

Bron: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (inspectie – en accountantscontrole niet verwerkt).

Tabel D.5
Cumi-leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs naar schoolsoort

	1991/'92	1994/'95	1995/'96	1996/'97	1997/'98	1998/'99	1999/'00	Index
	<i>x 1 000</i>							<i>1991=100</i>
Basisonderwijs								
Totaal	161,3	186,5	197,1	203,5	211,0	210,9	227,4	141
w.v.								
Turken	38,8	43,3	46,3	48,6	50,7	50,7	53,9	139
Marokkanen	38,7	40,9	42,5	43,5	44,7	44,7	46,5	120
overigen	83,7	102,3	108,3	111,4	115,5	115,5	127,0	152
Speciaal- en voortgezet speciaal onderwijs								
Totaal	13,4	17,4	18,4	19,3	20,0	20,9	21,9	163
w.v.								
Turken	2,8	3,5	3,8	4,0	4,2	4,5	4,8	173
Marokkanen	3,8	4,5	4,6	4,7	4,7	4,7	4,9	129
overigen	6,9	9,5	10,0	10,6	11,1	11,6	12,2	178
Individueel voorbereidend beroepsonderwijs¹⁾								
Totaal	9,4	11,4	12,7	12,3	14,0	15,6	19,2	203
w.v.								
Turken	2,9	3,2	3,3	3,3	3,6	3,9	4,0	137
Marokkanen	4,2	4,0	4,0	3,8	3,9	3,9	4,1	98
overigen	2,3	4,3	5,4	5,1	6,5	7,9	11,0	476
Vorbereidend beroepsonderwijs								
Totaal	11,8	12,5	13,1	13,4	13,1	13,0	12,2	104
w.v.								
Turken	4,1	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,0	98
Marokkanen	4,7	4,8	4,8	4,8	4,7	4,6	4,3	92
overigen	3,0	3,4	4,0	4,3	4,2	4,2	4,0	131
Algemeen voortgezet onderwijs								
Totaal	25,8	32,6	35,3	36,6	37,3	37,8	38,7	150
w.v.								
Turken	8,6	11,1	11,3	11,4	11,9	12,1	12,2	142
Marokkanen	8,4	10,4	10,6	11,0	11,1	11,1	11,3	134
overigen	8,8	11,1	13,5	14,1	14,3	14,6	15,2	173
Basis- en voortgezet onderwijs								
Totaal	221,7	260,4	276,6	285,0	295,4	298,1	319,3	144
w.v.								
Turken	57,1	65,3	68,9	71,7	74,7	75,4	78,8	138
Marokkanen	59,8	64,7	66,5	67,8	69,1	69,0	71,1	119
overigen	104,7	130,5	141,2	145,6	151,6	153,8	169,4	162

¹⁾ Vanaf schooljaar 1999/'00 is de benaming gewijzigd in: leerweg ondersteunend onderwijs (lwoo).

Bron: Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen (inspectie- en accountantscontrole niet verwerkt).

Tabel D.6
Deelnemers basiseducatie naar herkomst en geslacht, leeftijd en opleidingsniveau

	1995	1996	1997	1998		
				totaal	autochtonen	allochtonen
	<i>x 1 000</i>					
Totaal (= 100%)	125	118	110	116	36	80
	<i>%</i>					
Mannen	38	38	37	38	32	41
Vrouwen	62	62	63	62	68	59
19 jaar en jonger	5	5	5	5	5	5
20-24 jaar	12	12	13	12	8	13
25-29 jaar	16	16	17	16	8	19
30-34 jaar	16	16	19	17	10	20
35-39 jaar	13	13	15	15	11	16
40-44 jaar	11	10	12	11	11	11
45-49 jaar	9	8	9	8	11	7
50-54 jaar	7	6	7	6	11	4
55-59 jaar	6	5	5	5	10	3
60 jaar en ouder	8	7	7	6	15	2
20-59 jaar	87	93	98	89	80	93
Minder dan eindniveau basisonderwijs	28	27	31	.	.	.
basisonderwijs niet afgesloten	19	16	19	18	10	21
overige opleidingen	9	11	12	.	.	.
Basisonderwijs met eventueel enig vervolgonderwijs	54	54	49	39	40	39
w.o.						
basisonderwijs afgesloten	27	27	28	21	17	23
mavo/vbo zonder diploma	24	24	18	15	19	12
havo/vwo zonder diploma	3	3	2	3	3	2
Voortgezet onderwijs met diploma	17	19	19	19	31	14
w.o.						
mavo/vbo met diploma	15	16	16	14	26	9
havo/vwo met diploma	2	3	3	4	2	4

Bron: Statistiek basiseducatie.

E. Inkomen

Tabel E.1

Besteedbaar inkomen van huishoudens naar land van herkomst van meestverdienende en partner, 1998*

	Huishoudens naar land van herkomst				Gemiddeld inkomen			
	totaal ¹⁾	autoch- toon	allochtoon		totaal ¹⁾	autoch- toon	allochtoon	
			westers	niet- westers			westers	niet- westers
	<i>x 1 000</i>				<i>1 000 gld</i>			
Totaal huishoudens	6 789	5 703	616	461	49,8	51,0	48,6	36,7
Huishoudens met een (echt)paar	3 903	3 371	326	204	62,6	63,3	63,3	49,1
Autochtone huishoudens								
meestverdienende en partner autochtoon	3 056	3 056			63,2	63,2		
meestverdienende autochtoon en partner allochtoon	315	315			63,9	63,9		
Allochtone huishoudens								
meestverdienende allochtoon en partner autochtoon	257		230	26	64,9		65,1	62,1
meestverdienende en partner allochtoon	275		96	178	51,4		59,1	47,2
Overige huishoudens (alleenstaanden, eenoudergezinnen e.d.)	2 886	2 332	290	257	32,6	33,3	32,0	26,8
meestverdienende autochtoon	2 332	2 332			33,3	33,3		
meestverdienende allochtoon	554		290	257	29,5		32,0	26,8

¹⁾ Incl. land van herkomst onbekend.

Bron: Inkomensstatistiek.

Tabel E.2
Besteedbaar inkomen van huishoudens naar land van herkomst en sociaal-economische categorie van de hoofdkostwinner, 1998

	Huishoudens met inkomen				Gemiddeld besteedbaar huishoudens-inkomen			
	totaal	econo- misch actief	niet actief		totaal	econo- misch actief	niet actief	
			pensioen overig				pensioen overig	
	<i>x 1 000</i>				<i>1 000 gld</i>			
Nederland	5 703	3 725	1 434	544	51,0	58,3	39,7	31,1
Overige westerse landen	616	386	138	92	48,6	55,7	41,9	28,9
w.o.								
België	50	28	16	6	47,8	56,2	39,7	30,0
Duitsland	202	109	63	30	48,8	58,2	40,0	32,6
Frankrijk	11	7	2	2	47,0	59,3	39,7	16,0
Verenigd Koninkrijk	24	19	2	4	49,2	53,7	47,3	26,5
doelgroep Zuid-Europa	36	27	3	6	43,4	47,7	39,9	27,3
overige EU- en rijke OESO-landen	31	22	4	5	51,0	56,9	57,5	22,2
Indonesië/voormalig Nederlands-Indië	209	142	42	25	50,8	56,4	45,2	28,6
voormalig Joegoslavië	24	14	1	9	37,5	x	26,7	37,5
voormalige Oostbloklanden	28	17	6	4	45,5	53,6	33,9	28,4
Niet-westerse landen	461	284	22	155	36,7	42,2	34,0	27,0
w.v.								
Turkije	93	58	4	31	41,0	46,2	38,3	31,7
Marokko	72	40	3	29	37,0	41,4	41,1	30,5
Suriname	131	86	9	36	38,5	44,8	31,1	25,3
Nederlandse Antillen en Aruba	36	23	2	11	32,7	37,9	34,9	21,3
Kaapverdië en Tunesië	9	6	1	3	36,6	39,9	x	27,9
vluchtelingenlanden	53	26	0	26	28,9	33,6	x	24,1
China en Hongkong	13	8	1	3	33,9	38,4	x	26,3
overige niet-westerse landen	52	35	3	14	35,3	40,5	31,7	23,0
Totaal ¹⁾	6 789	4 402	1 595	792	49,8	57,0	39,8	30,0

¹⁾ Inclusief land van herkomst onbekend.

Bron: Inkomensstatistiek.

Tabel E.3

Besteedbaar inkomen van huishoudens naar land van herkomst en naar samenstelling huishouden, 1998

	Huishoudens met inkomen				Gemiddeld besteedbaar huishoudens-inkomen			
	totaal	een- persoons- huis- houdens	meerpersoons- huishoudens		totaal	een- persoons- huis- houdens	meerpersoons- huishoudens	
			met kinderen	zonder kinderen			met kinderen	zonder kinderen
	<i>x 1 000</i>				<i>1 000 gld</i>			
Nederland	5 703	1 920	1 479	2 305	51,0	29,8	62,0	61,7
Overige westerse landen	616	233	150	233	48,6	29,3	58,1	61,8
w.o.								
België	50	19	10	22	47,8	28,3	61,6	58,8
Duitsland	202	75	36	91	48,8	29,1	60,0	60,4
Frankrijk	11	5	3	3	47,0	29,1	62,5	65,2
Verenigd Koninkrijk	24	10	8	7	49,2	34,3	55,5	62,8
doelgroep Zuid-Europa	36	13	9	14	43,4	26,5	52,6	53,6
Overige EU- en rijke OESO-landen	31	12	9	10	51,0	31,1	63,1	63,9
Indonesië/voormalig Nederlands-Indië	209	80	59	70	50,8	30,1	59,8	66,8
voormalig Joegoslavië	24	8	9	6	37,5	21,6	45,6	45,2
voormalige Oostbloklanden	28	11	7	10	45,5	28,0	48,7	62,9
Niet-westerse landen	461	166	207	88	36,7	21,2	44,7	47,1
w.o.								
Turkije	93	17	57	19	41,0	17,9	47,8	41,2
Marokko	72	21	37	14	37,0	20,4	44,4	42,6
Suriname	131	54	50	27	38,5	23,5	46,7	53,3
Nederlandse Antillen en Aruba	36	18	11	7	32,7	20,6	42,6	49,0
Kaapverdië en Tunesië	9	4	5	1	36,6	24,1	43,2	x
vluchtelingenlanden	53	25	22	6	28,9	19,8	35,9	41,1
China en Hongkong	13	3	6	3	33,9	18,6	35,6	46,4
overige niet-westerse landen	52	23	19	10	35,3	21,1	44,8	50,4
Totaal ¹⁾	6 789	2 324	1 837	2 628	49,8	29,1	59,7	61,2

¹⁾ Inclusief land van herkomst onbekend.

Bron: Inkomensstatistiek.

Tabel E.4

Besteedbaar inkomen van huishoudens naar herkomst van de hoofdkostwinner naar provincie en stedelijkheidsgraad, 1998*

	Huishoudens met inkomen				Gemiddeld inkomen			
	totaal ¹⁾ (= 100%)	allochtoon			totaal ¹⁾	allochtoon		
		autochtoon	westers	niet-westers		westers	niet-westers	
	x 1 000	%			1 000 gld			
Totaal	6 789	84	9	7	49,8	51,0	48,6	36,7
Groningen	263	91	6	3	42,0	42,5	39,1	33,0
Friesland	262	93	5	2	46,0	46,6	44,0	25,8
Drenthe	193	93	6	1	49,3	49,9	43,9	x
Overijssel	436	88	8	4	48,7	49,6	46,7	35,4
Flevoland	114	83	9	7	52,7	53,4	53,3	44,8
Gelderland	795	88	8	4	50,2	51,1	47,3	36,6
Utrecht	479	84	9	6	54,2	55,3	55,0	39,7
Noord-Holland	1 153	79	10	11	49,5	51,3	49,2	37,0
Zuid-Holland	1 491	79	9	11	49,8	51,8	49,6	36,1
Zeeland	157	88	9	3	50,7	51,3	50,0	x
Noord-Brabant	964	87	8	5	51,4	52,4	49,4	37,7
Limburg	482	80	17	3	49,0	50,2	46,0	37,0
Stedelijkheidsgraad								
Zeer sterk stedelijk	1 432	71	11	17	41,8	43,5	42,4	34,7
Sterk stedelijk	1 697	83	11	7	48,4	49,3	48,7	38,0
Matig stedelijk	1 352	86	10	4	52,8	53,6	51,9	40,4
Weinig stedelijk	1 319	91	7	2	54,7	55,2	51,9	41,0
Niet stedelijk	989	93	6	1	53,2	53,4	52,6	37,9

¹⁾ Incl. land van herkomst onbekend.

Bron: Inkomensstatistiek.

Tabel E.5

Particuliere huishoudens met een (langdurig) laag inkomen ¹⁾ naar land van herkomst en geboorteland van het hoofd, 1998*

	Totaal	Huishoudens w.o.		w.o. met lang- durig laag inkomen ³⁾	Aandeel van huishoudens met laag inkomen	
		met inkomen gedurende het hele jaar ²⁾	met laag inkomen		totaal	w.o. langdurig ⁴⁾
	x 1 000				%	
Naar land van herkomst						
Totaal ⁵⁾	6 789	6 426	917	396	14	7
Nederland	5 690	5 432	659	296	12	6
Overige westerse landen w.o.	621	579	99	41	17	8
België	51	48	7	2	15	6
Duitsland	205	198	30	17	15	9
Doelgroep Zuid-Europa	36	34	7	2	22	7
Overige EU en rijke OESO-landen	68	57	12	4	20	10
voormalige Oostbloklanden	28	25	6	3	24	15
voormalig Joegoslavië	24	22	9	3	40	19
Indonesië/voormalig Nederlands-Indië	208	196	29	10	15	6
Niet-westerse landen w.v.	467	406	156	59	38	21
Suriname	131	116	37	16	32	18
Nederlandse Antillen en Aruba	37	30	11	4	36	21
Turkije	94	85	31	12	37	19
Marokko	74	65	28	11	43	25
vluchtelingenlanden	53	42	21	6	51	30
overige niet-westerse landen	78	68	28	10	41	22
Naar geboorteland van het hoofd						
Totaal ⁵⁾	6 789	6 426	917	396	14	7
Nederland	5 690	5 432	659	296	12	6
Overige westerse landen						
1e generatie (in buitenland geboren)	262	243	50	21	21	10
2e generatie (in Nederland geboren)	359	336	49	21	15	7
Totaal	621	579	99	41	17	8
Niet-westerse landen						
1e generatie (in buitenland geboren)	427	379	148	56	39	21
2e generatie (in Nederland geboren)	40	27	8	2	29	13
Totaal	467	406	156	59	38	21

¹⁾ Inkomen onder de lage-inkomensgrens (zie toelichting in begrippenlijst).²⁾ Exclusief huishoudens die studiefinanciering ontvangen.³⁾ Huishoudens met ook in de drie voorafgaande jaren een laag inkomen.⁴⁾ Huishoudens met laag inkomen in 1995–1998, in procenten van aantal huishoudens dat in 1995–1998 naar inkomen is ingedeeld.⁵⁾ Inclusief land van herkomst onbekend.

Bron: Inkomensstatistiek.

Tabel E.6
Persoonlijk besteedbaar inkomen van autochtone en allochtone bevolking, 1998*

	Totaal ¹⁾	Autochtonen	Allochtonen	
			westerse landen	niet-westerse landen
	<i>x 1 000</i>			
Totaal	15 414	12 805	1 299	1 280
Allochtonen				
1e generatie			483	786
2e generatie			817	493
Personen met inkomen gedurende het hele jaar ²⁾	10 081	8 580	883	608
Allochtonen				
1e generatie			353	533
2e generatie			531	75
	<i>1 000 gld</i>			
Gemiddeld inkomen ²⁾	32,4	32,9	32,8	26,1
Allochtonen				
1e generatie			32,5	26,8
2e generatie			32,9	20,5

¹⁾ Inclusief land van herkomst onbekend.

²⁾ Exclusief ontvangers van studiefinanciering.

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

Tabel E.7
Persoonlijk besteedbaar inkomen van de autotochtone en allochtone bevolking naar sociaal-economische categorie en land van herkomst, 1998*

	Personen met een inkomen gedurende het Gemiddeld inkomen ¹⁾ hele jaar ¹⁾							
	<i>x 1 000</i>				<i>1 000 gld</i>			
	totaal	actief	niet-actief		totaal	actief	niet-actief	
			pensioen- overig ontvanger				pensioen- overig ontvanger	
Totaal ²⁾	10 081	6 739	2 263	1 080	32,4	35,4	28,7	22,1
Nederland	8 580	5 784	2 033	763	32,9	35,7	28,6	22,6
Overige westerse landen	883	567	196	121	32,8	36,0	30,5	21,3
w.v.								
België	75	43	23	8	32,1	36,3	28,4	21,1
Duitsland	287	155	89	43	32,6	37,4	29,1	22,3
Verenigd Koninkrijk	15	11	2	2	33,5	36,3	31,6	20,2
Frankrijk	34	27	3	4	34,8	37,8	28,0	20,4
Zuid-Europese landen	52	39	5	8	29,0	30,9	27,2	20,8
overige EU-lidstaten	20	14	3	3	37,0	37,6	51,9	18,7
overige rijke OESO-landen	21	17	3	2	36,6	39,6	32,2	20,1
Indonesië/voormalig Ned. Indië	302	213	58	31	34,2	36,2	33,5	22,2
ex-Joegoslavië	34	19	1	13	24,4	28,4	x	18,6
ex-Oostbloklanden	42	28	8	6	30,1	33,3	26,9	19,1
Niet-westerse landen	608	382	32	194	26,1	29,0	23,7	20,6
w.v.								
Turkije	139	83	7	50	25,1	28,2	23,5	20,2
Marokko	102	58	4	40	24,2	26,4	23,5	20,9
Suriname	168	115	12	41	28,7	31,7	23,6	21,6
Nederlandse Antillen en Aruba	43	30	2	11	26,7	29,0	24,6	21,2
Kaapverdië en Tunesië	13	9	1	3	25,2	25,8	x	23,9
vluchtelingenlanden	56	28	0	28	24,4	28,6	x	20,1
China	10	5	1	3	21,4	24,4	x	17,7
Hongkong	8	5	0	2	24,9	27,1	x	18,0
overige niet-westerse landen	69	48	4	16	26,5	28,9	24,7	19,6

¹⁾ Exclusief ontvangers van studiefinanciering.

²⁾ inclusief land van herkomst onbekend.

Bron: Inkomenspanelonderzoek.

F. Algemene bijstand

Tabel F.1

Personen van 18 jaar en ouder naar bijstand, herkomstgroepering, generatie en gemeentengroepen van het grote-stedenbeleid, december 1998

	Bijstandontvangers		Bijstandafhankelijkheid
	x 1 000	%	
Totaal	485		4
Herkomstgroepering onbekend	5		
Herkomstgroepering bekend	480	100	4
Herkomstgroepering			
Autochtonen	253	53	2
Westerse allochtonen	57	12	5
Niet-westerse allochtonen w.v.	170	35	20
Turken	33	7	18
Marokkanen	33	7	23
Surinamers	35	7	17
Antillianen/Arubanen	14	3	22
overig niet-westers	55	11	22
Generatie			
Niet van toepassing	253	53	2
1e generatie westers	31	6	6
1e generatie niet-westers	163	34	22
2e generatie westers	26	5	4
2e generatie niet-westers	7	1	8
Gemeentengroepen ¹⁾			
Vier grote steden (G4)			
autochtonen	58	12	6
westerse allochtonen	16	3	8
niet-westerse allochtonen	85	18	23
Overige grote steden (G21)			
autochtonen	71	15	4
westerse allochtonen	16	3	7
niet-westerse allochtonen	35	7	22
Overige gemeenten			
autochtonen	124	26	2
westerse allochtonen	26	5	4
niet-westerse allochtonen	50	10	15

¹⁾ Indeling van steden volgens het grote-stedenbeleid (zie bij Begrippen achterin de publicatie).

Bron: Statistiek algemene bijstand.

Tabel F.2

Bijstandafhankelijkheid van personen van 18 jaar en ouder naar herkomstgroepering, generatie, geslacht, leeftijd en gemeentengroep van het grote-stedenbeleid, december 1998

	Totaal	Generatie					Geslacht	
		n.v.t. (autoch- tonen)	eerste generatie	tweede generatie			man	vrouw
				totaal	waarvan in buiten- land geboren			
					beide ouders	één ouder		
	%							
Autochtonen	2	2				2	3	
Westerse allochtonen	5		6	4	5	4	6	
Niet-westerse allochtonen	20		22	8	8	6	17	
w.v.								
Turken	18		19	9	9	.	15	
Marokkanen	23		24	.	.	.	20	
Surinamers	17		19	9	10	.	13	
Antillianen/Arubanen	22		26	.	.	.	17	
overig niet-westers	22		24	.	.	.	20	
Totaal	4	2	16	5	6	4	3	

¹⁾ Indeling van steden volgens het grote-stedenbeleid (zie bij Begrippen achterin de publicatie).

Bron: Statistiek algemene bijstand.

Leeftijd						Gemeentengroepen ¹⁾		
18-22 jaar	23-34 jaar	35-44 jaar	45-57,5 jaar	57,5-64 jaar	65 jaar e.o.	4 grote steden (G4)	overige grote steden (G21)	overige gemeenten
1	3	3	3	3	0	6	4	2
3	6	6	6	6	2	8	7	4
9	18	21	24	29	45	23	22	15
8	17	19	24	22	.	22	19	12
8	20	28	31	31	.	26	23	17
7	15	16	18	28	47	21	17	10
.	23	23	22	.	.	30	23	15
13	20	23	27	36	41	23	27	19
2	5	5	4	4	1	10	6	2

G. Wonen

Tabel G.1
Huishoudens naar type woning en herkomst, 1998

	Totaal huis- houdens	Een- gezins- woning vrij- staand	Een- gezins- woning 2-onder- 1-kap	Een- gezins- hoek- woning	Een- gezins- tussen- woning	Flat, etage- woning	Flat, begane grond	Flat, eerste en tweede etage	Flat, derde etage en hoger
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>							
Totaal	6 387	15	12	14	29	31	4	17	9
Nederland	5 330	17	13	14	29	28	4	15	8
Totaal allochtonen	1 057	7	7	12	27	47	6	27	14
Westerse allochtonen	619	11	11	14	28	37	5	20	11
Niet-westerse allochtonen w.v.	438	2	3	9	25	61	7	36	18
Turkije	80	1	2	11	32	54	3	32	18
Marokko	69	0	1	7	24	69	7	41	21
Suriname en Ned. Antillen	159	2	3	7	24	64	8	36	19
overig niet-westers	130	3	4	10	24	59	8	35	16

Tabel G.2
Huishoudens naar aantal kamers per persoon en oppervlakte woonkamer, 1998

	Totaal huis- houdens	Aantal kamers per persoon					Oppervlakte woonkamer				
		minder dan 1 kamer per persoon	1-2 kamers per persoon	meer dan 2 kamers per persoon	minder dan 20 m ²	20-24 m ²	25-29 m ²	30-34 m ²	35-39 m ²	40-49 m ²	50 m ² of meer
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>									
Totaal	6 387	3	62	35	7	17	21	20	13	14	8
Nederland	5 330	2	62	36	7	17	20	20	13	15	9
Totaal allochtonen	1 057	8	64	29	11	21	22	18	11	10	7
Westerse allochtonen	619	2	63	35	8	18	20	20	12	13	9
Niet-westerse allochtonen w.v.	438	16	64	20	16	27	24	16	8	6	4
Turkije	80	24	68	8	11	30	28	16	8	4	3
Marokko	69	34	51	15	22	27	27	16	5	2	1
Suriname en Ned. Antillen	159	6	68	25	15	26	22	17	9	9	4
overig niet-westers	130	12	64	24	16	25	22	15	8	6	6

Tabel G.3

Huishoudens naar eigendomsverhouding woning en ontvangst van individuele huursubsidie, 1998

	Totaal huishoudens	Koper	Huurder	Eerste bewoner (nieuwbouw)	Individuele huursubsidie
	<i>x 1 000</i>	%			% huurders
Totaal	6 387	51	49	29	29
Nederland	5 330	54	46	30	27
Totaal allochtonen	1 057	35	65	21	37
Westerse allochtonen	619	47	53	26	29
Niet-westerse allochtonen w.v.	438	19	81	14	44
Turkije	80	15	85	9	37
Marokko	69	3	97	8	50
Suriname en Ned. Antillen	159	24	76	19	43
overig niet-westers	130	24	76	13	46

Tabel G.4

Opinies over de woning naar herkomst huishouden, 1998

	Totaal huis- houdens	(Zeer) ontevreden met woning	Indeling woonruimte ongeschikt	Woning te klein	Woning te groot	Woning slecht onder- houden
	<i>x 1 000</i>	%				
Totaal	6 387	5	7	14	6	11
Nederland	5 330	4	6	12	6	10
Totaal allochtonen	1 057	10	12	22	6	18
Westerse allochtonen	619	6	8	16	6	13
Niet-westerse allochtonen w.v.	438	17	17	30	5	25
Turkije	80	20	19	33	4	27
Marokko	69	23	23	38	6	34
Suriname en Ned. Antillen	159	13	15	26	5	22
overig niet-westers	130	15	15	30	6	23

Tabel G.5
Overlast en onveiligheid in woonomgeving, 1998

	Totaal huis- houdens	Veel overlast van					Veiligheid woonbuurt		
		stank, lawaai, stof, vuil	vanda- lisme	directe buren	andere buurt- bewoners	verkeer	bang lastig gevallen of be- roofd te worden	voelt zich niet veilig in huis	verkeers- situatie onveilig
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>							
Totaal	6 387	12	6	5	3	10	8	2	24
Nederland	5 330	11	6	5	3	10	7	1	24
Totaal allochtonen	1 057	15	9	8	5	11	11	3	25
Westerse allochtonen	619	14	7	6	4	11	9	2	26
Niet-westerse allochtonen w.v.	438	17	10	10	7	12	15	5	23
Turkije	80	18	9	10	8	12	15	6	27
Marokko	69	19	13	12	10	16	20	7	24
Suriname en Ned. Antillen	159	16	11	10	6	11	14	5	23
overig niet-westers	130	16	8	9	5	10	13	4	21

Begrippen

Allochtonen

Om te bepalen of iemand autochtoon of allochtoon is, gebruikt het CBS gegevens over zijn geboorteland en dat van zijn ouders.

In deze publicatie worden doorgaans tot de allochtonen gerekend allen die in Nederland woonachtig zijn en:

- zelf in het buitenland zijn geboren met minstens één in het buitenland geboren ouder (1e generatie);
- zelf in Nederland zijn geboren met eveneens minstens één in het buitenland geboren ouder (2e generatie).

Kort geformuleerd is de definitie:

‘Een allochtoon is een persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren’.

In het buitenland geboren personen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren worden in deze definitie niet tot de allochtonen gerekend maar tot de autochtonen, omdat zij in veel opzichten op autochtonen lijken. In het integratiebeleid etnische minderheden van de Nederlandse overheid worden deze personen wèl tot de etnische minderheden gerekend. Binnen de deelcategorie ‘niet-westers’ zijn zij echter slechts een kleine groep.

Bovenstaande definitie van allochtonen is in 1999 vastgesteld als standaard voor CBS-publicaties. Bij de onderwijsstatistieken gelden afwijkende definities, die zijn gebaseerd op specifieke regelgeving (Cumi-leerlingen, allochtonen in de Basiseducatie).

Onder ‘in Nederland woonachtige personen’ moet in de regel worden verstaan: personen die legaal in Nederland verblijven en zijn opgenomen in de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA).

Arbeidsmigratie

Arbeidsmigratie heeft betrekking op werknemers die zich vanuit het buitenland in Nederland vestigen.

Buitenlandse migratie: ramingen migratiemotief

De statistiek van de buitenlandse migratie kan geen onderscheid maken naar de reden van migratie, zoals werk, asiel, studie, gezinshereniging of huwelijk. Omdat er veel vraag is naar dit soort informatie, zijn in het verleden meerdere malen ramingen uitgevoerd, gebruik makend van informatie uit verschillende bronnen. Eerdere ramingen van aantallen arbeidsmigranten waren bijvoorbeeld gebaseerd op informatie over aantallen aan buitenlandse werknemers verstrekte tewerkstel-

lingsvergunningen volgens de Arbeidsvoorziening (Sprangers, 1995). Ook voor andere migratiemotieven zijn eerder ramingen uitgevoerd. Ramingen van aantallen asielmigranten waren bijvoorbeeld gebaseerd op gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens, de GBA (Den Dulk en Nicolaas, 1998).

Asielmigranten

Asielzoekers, statushouders en uitgenodigde vluchtelingen die opgenomen zijn in het bevolkingsregister.

Asielverzoek

Schriftelijke wens om in de zin van het Verdrag van Genève van 1951 als vluchteling te worden erkend. In Nederland wordt tevens een aanvraag ingediend voor een vergunning tot verblijf om humanitaire redenen.

Asielzoekers

Personen die in Nederland een aanvraag om toelating als vluchteling hebben ingediend.

Beroepsbevolking

Tot de beroepsbevolking van 15-64 jaar worden gerekend:

- personen die ten minste 12 uur per week werken, of
- personen die werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste 12 uur per week gaan werken, of
- personen die verklaren ten minste 12 uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste 12 uur per week te vinden.

Van de beroepsbevolking worden personen die ten minste 12 uur per week werken tot de *werkzame beroepsbevolking* gerekend en degenen die niet of minder dan 12 uur werken tot de *werkloze beroepsbevolking*.

Beroepsniveau

De indeling naar beroep is overeenkomstig de Standaard Beroepenclassificatie 1992 (SBC 1992). Voor het vaststellen van beroep worden de volgende gegevens gebruikt: de beroepsomschrijving, de voornaamste werkzaamheden, het leiding geven, de leidinggevende werkzaamheden en het aantal mensen waaraan leiding gegeven wordt, de omschrijving van het bedrijf. In een aantal gevallen wordt hiernaast gebruik gemaakt van gegevens over het gevolgde onderwijs en de positie in de werkring.

Besteedbaar inkomen

Het besteedbaar inkomen is het bruto-inkomen verminderd met de premies sociale zekerheid en andere betaalde overdrachten (o.a. alimentatie voor ex-partner) en de

loon-, inkomsten- en vermogensbelasting. Het bruto-inkomen omvat winst uit onderneming, bruto-inkomsten uit arbeid, inkomsten uit vermogen en bruto-ontvangen overdrachten (zoals uitkeringen in verband met werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en pensioen).

Tot het huishoudensinkomen wordt het inkomen gerekend van alle personen in het huishouden.

Bevolkingsstatistieken

De samenstelling van de bevolking naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, nationaliteit en geboorteland aan het begin van het jaar. De gegevens hebben betrekking op personen die ingeschreven zijn in een persoonsregister en worden verstrekt door de gemeenten.

Bruto arbeidsparticipatie

De bruto arbeidsparticipatie of participatiegraad laat zien welk gedeelte van de bevolking van 15-64 jaar beschikbaar is voor de arbeidsmarkt (d.w.z. voor ten minste 12 uur per week betaald werk hebben of 12 uur per week willen gaan werken) en dus behoort tot de beroepsbevolking.

Buitenechtelijke geboorten

Buitenechtelijke geboorten zijn geboorten bij vrouwen die ongehuwd, gescheiden of verweduwd zijn.

Centrale opvang (-voorziening,-centra)

Voorzieningen die zijn bedoeld om kortdurend verblijf van asielzoekers mogelijk te maken. Het gaat om de Onderzoeks- en opvangcentra en de Asielzoekerscentra. Tot 1 januari 1994 bestonden daarnaast de Tijdelijke opvangcentra.

Centraal Register Vreemdelingen en registratie Arbeidsvoorziening

De informatie over de omvang van de arbeidsmigratie in de jaren negentig in het artikel 'De nieuwe gastarbeider: manager uit de VS of informaticus uit India' in deze publicatie is gebaseerd op informatie van het Centraal Register Vreemdelingen (CRV) van de Immigratie- en Naturalisatiedienst van het ministerie van Justitie. In dit register is voor alle niet-Nederlanders informatie opgenomen over o.a. de reden van de immigratie. De gebruikte gegevens hebben betrekking op de op 1 januari 1999 geregistreerde niet-Nederlanders. Een deel (ca. 15 procent) van de verblijfsmotieven in het CRV-bestand is onbekend. Hiervoor zijn bijstellingen gemaakt. In de laatste fase van de bewerkingen zijn de gegevens door middel van ophoging consistent gemaakt met de totalen volgens de statistiek van de buitenlandse migratie. Omdat de gegevens uit het CRV gebaseerd zijn op standcijfers per 1-1-1999 hebben de gegevens naar jaar van vestiging in feite een retrospectief karakter. Bij de berekeningen moest er dus rekening mee worden gehouden dat, in verband met naturalisaties, vertrek en sterfte, het niet zonder meer duidelijk is in hoeverre de gegevens

over niet-Nederlandse immigranten die in eerdere jaren zijn geïmmigreerd en die nog altijd in Nederland wonen representatief zijn voor de totale oorspronkelijke immigratiestroom. Er kan immers een verband bestaan tussen het migratiemotief en de duur van het verblijf. Arbeidsmigranten uit westerse landen en studenten, bijvoorbeeld, blijven veelal maar kort in Nederland, terwijl huwelijksmigranten vaak langer of voorgoed in Nederland blijven wonen.

Verder is – voor werknemers van buiten de Europese Unie – informatie van de Arbeidsvoorziening over afgegeven tewerkstellingsvergunningen gebruikt.

Niet in alle gevallen waar een tewerkstellingsvergunning wordt afgegeven is er sprake van arbeidsmigratie. Soms gaat het om mensen die al langer in Nederland verblijven, bijvoorbeeld vvtv-ers (asielzoekers met een tijdelijke verblijfsvergunning), of om verlengingen van eerder afgegeven vergunningen. Een deel van de tewerkstellingsvergunningen wordt verleend aan mensen die voor een korte periode naar Nederland komen, bijvoorbeeld voor het verrichten van seizoenarbeid. Het verblijf in Nederland is zodanig kort dat men niet als immigrant in de GBA wordt ingeschreven. Daarnaast worden tewerkstellingsvergunningen verstrekt aan andere groepen personen die niet als arbeidsimmigrant kunnen worden beschouwd, zoals stagiaires of artiesten op tournee.

Cumi-leerlingen

Hiermee worden leerlingen in het onderwijs bedoeld die tot bepaalde culturele minderheden behoren. Het zijn kinderen van wie de ouders behoren tot de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden of afkomstig zijn van een niet-Engelstalig land buiten Europa met uitzondering van Indonesië (zie ook 'leerlingenstatistiek').

Doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden

Tot de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden behoren alle in ons land woonachtige personen die geboren zijn in Turkije, Marokko, Suriname, de Nederlandse Antillen, Aruba, Griekenland, Italië, voormalig Joegoslavië, Portugal, Spanje, Kaapverdië en Tunesië, alsmede de in ons land woonachtige kinderen van genoemde personen. Daarnaast behoren de in ons land verblijvende Molukkers, vluchtelingen (statushouders), woonwagenbewoners en zigeuners tot de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden. De doelgroepen van dit beleid zijn door de regering vastgesteld in de Minderhedennota van 15 september 1983.

Doelgroepen van de Wet SAMEN

Tot de doelgroepen van de Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden (SAMEN) behoren met ingang van 1 januari 1998 alle in ons land woonachtige personen die geboren zijn in voormalig Joegoslavië, Zuid- en Midden-Amerika, Afrika, Azië (inclusief Turkije en de Molukken, met uitzondering van Japan en voormalig Nederlands Indië). Ook de in ons land woonachtige kinderen van genoemde personen behoren tot de doelgroepen van de Wet SAMEN.

De doelgroepen worden vastgesteld door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

1.9 leerling

1. Een leerling is een zogenoemde 1.9 leerling als geldt dat:
vader of moeder of verzorger/-ster heeft als opleiding maximaal VBO en
2. de meest verdienende ouder/verzorger is arbeider of heeft geen inkomen uit arbeid en
3. één van de ouders behoort tot de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden of afkomstig is van een niet-Engelstalig land buiten Europa met uitzondering van Indonesië.

Eerste generatie allochtonen

Alle in ons land woonachtige personen die niet in Nederland zijn geboren en ten minste één in het buitenland geboren ouder hebben.

Enquête Beroepsbevolking (EBB)

De EBB is een doorlopend steekproefonderzoek onder personen die woonachtig zijn in Nederland met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen. Als gevolg van de wijze van steekproeftrekking is bij de EBB vooraf niet bekend of op een adres personen van allochtone herkomst wonen. Daarom wordt aan de respondenten de nationaliteit en het geboorteland gevraagd. Met ingang van de EBB 1994 wordt ook gevraagd naar het geboorteland van de ouders.

Geregistreeerde werklozen

Bij een arbeidsbureau ingeschreven personen van 16-64 jaar die niet of minder dan 12 uur per week werken en beschikbaar zijn voor een baan van 12 uur of meer per week of werk hebben aanvaard waardoor zij ten minste 12 uur per week gaan werken.

Gezinsherenigende migratie

Bij gezinsherenigende migratie gaat het om gezinnen die al voor de immigratie bestonden, waarbij één of meer gezinsleden zich bij al langer in Nederland woonachtig gezinsleden voegen.

Gezinsvormende migratie

Van gezinsvormende migratie is sprake als men zich in Nederland vestigt met het oog op een huwelijk of niet-gehuwd samenwonen.

Grote-stedenbeleid

De vijftientig gemeenten die in 1997 waren betrokken in het 'grote-stedenbeleid' zijn de volgende: Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Utrecht (de G4) en verder Groningen, Nijmegen, Eindhoven, Arnhem, Enschede, Tilburg, Breda, Almelo,

's-Hertogenbosch, Maastricht, Leeuwarden, Deventer, Zwolle, Hengelo, Helmond, Dordrecht, Heerlen, Haarlem, Leiden, Schiedam en Venlo (de G21).

Deze gemeenten krijgen extra geld om diensten in te kopen bij Arbeidsvoorziening (bijvoorbeeld scholing of sollicitatietraining) ten behoeve van moeilijk plaatsbare uitkeringsgerechtigden.

Herkomstgroepering

Indeling van allochtonen op basis van het geboorteland van henzelf en van hun ouders. In aanvulling op de standaarddefinitie van allochtonen (zie aldaar) gebruikt het CBS ook een vaste indeling van allochtonen naar herkomst.

Gezien de grote verschillen in sociaal-economische en -culturele situatie worden steeds twee hoofdcategorieën naar herkomst onderscheiden: westerse en niet-westers allochtonen. Binnen de groep niet-westerse allochtonen worden zoveel mogelijk ook nog vier grote doelgroepen van het minderhedenbeleid van de overheid onderscheiden, te weten Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen. Afhankelijk van mogelijkheden en doel worden soms meer herkomstlanden onderscheiden.

Onder westers wordt verstaan: Europa (excl. Turkije), Noord Amerika, Indonesië/het vroegere Nederlands Indië, Japan en Oceanië.

Onder niet-westers wordt verstaan: Afrika, Azië (excl. voormalig Nederlands Indië/Indonesië en Japan), Latijns Amerika en Turkije.

De verschillen met de indelingen van doelgroepen van het minderhedenbeleid zijn beperkt.

De doelgroep van de Wet SAMEN van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid omvat de gehele categorie niet-westers plus het voormalige Joegoslavië dat onder 'westers' valt.

De doelgroepen van het integratiebeleid minderheden van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, voor zover deze zijn af te bakenen via het geboorteland, omvatten de vier onderscheiden herkomstlanden binnen niet-westers, verder Tunesië en Kaapverdië, die zijn ondergebracht bij 'overige niet-westers' en tot slot Zuid-Europa en het voormalige Joegoslavië die onder 'westers' vallen.

Bij het bepalen van het land van herkomst wordt prioriteit gegeven aan het geboorteland van de persoon zelf. Is dat Nederland dan wordt vervolgens gekeken naar het geboorteland van de moeder. Is dat ook Nederland dan is tot slot het geboorteland van de vader bepalend. Uitzondering hierop zijn degenen die zelf in het buitenland zijn geboren, maar twee in Nederland geboren ouders hebben. Deze personen worden op basis van de definitie van allochtonen door het CBS tot de autochtonen gerekend, maar door de ministeries van BZK en SZW tot de doelgroepen van het minderhedenbeleid.

Een ander klein maar wezenlijk verschil met de werkwijze van de ministeries is dat in hun procedure (de zogenaamde BiZA-methode) gekeken wordt of het geboorteland een doelgroeland is, terwijl het CBS alleen kijkt of het een buitenland is. Zodra volgens de CBS-methode een geboorteland buitenland is, is dat het land van herkomst van de betreffende persoon. In de procedure van de ministeries wordt pas gestopt als een geboorteland niet alleen buitenland is, maar ook doelgroeland van het minderhedenbeleid. Deze methode leidt voor sommige mensen bij een andere afbakening van doelgroelands tot een ander herkomstland. De CBS-methode leidt steeds tot hetzelfde herkomstland.

Immigranten

Personen van buiten Nederland die zich in Nederland vestigen.

Inkomens Panel Onderzoek (IPO)

Het IPO verschaft de gegevens voor de Inkomensstatistiek. Vanaf 1989 bedraagt de steekproefomvang ongeveer 75 duizend huishoudens met in totaal 220 duizend individuen. De administraties van de belastingen vormen de voornaamste bron van de gegevens. Deze zijn aangevuld met administratieve gegevens over individuele huursubsidie en studiefinanciering. Kinderbijslag en diverse sociale premies zijn berekend.

Integratiebeleid etnische minderheden

Beleid van de overheid gericht op een gelijkwaardige plaats en volwaardige ont-plooiingskansen van etnische minderheden in onze samenleving. De doelstelling van dit beleid is gerealiseerd op het moment dat de desbetreffende doelgroepen van het beleid een evenredig aandeel hebben in de verdeling van maatschappelijke goederen als arbeid, onderwijs en huisvesting (zie ook minderheidsgroepering en doelgroepen het integratiebeleid etnische minderheden).

Laag inkomen

De lage-inkomensgrens is vastgesteld op basis van het bijstandsniveau van een alleenstaande vanaf 1977. In deze periode was de koopkracht van de bijstand in 1979 het hoogst. Dit niveau is als uitgangspunt gekozen. Hiermee wordt bereikt, dat de sociale minima in alle onderzoeksjaren tot de huishoudens met een laag inkomen worden gerekend. De grens wordt elk jaar aangepast aan de prijsontwikkeling. Zo vertegenwoordigt de grens voor alle jaren een welvaartsniveau dat overeenkomt met de koopkracht van een bijstandsuitkering in 1979. Verder is rekening gehouden met het aantal mensen dat afhankelijk is van het inkomen. Zo heeft een echtpaar een hoger inkomen nodig dan een alleenstaande om op een vergelijkbaar welvaartsniveau te komen. De lage-inkomensgrens is dan ook afgestemd op het type huishouden. Voor de meeste voorkomende typen huishoudens bedroeg de lage inkomensgrens in 1998 (nettomaandinkomen exclusief huursubsidie): 1 660 gulden (alleenstaande), 2 230 gulden (echtpaar zonder

kinderen), 2 730 gulden (echtpaar met één kind), 2 980 gulden (echtpaar met twee kinderen), 2130 gulden (eenoudergezin met één kind) en 2 480 gulden (eenoudergezin met twee kinderen).

Leerlingenstatistiek

De gegevensverzameling voor de statistiek van allochtone leerlingen vindt plaats door middel van vragenlijsten die aan alle onderwijsinstellingen in het reguliere onderwijs worden toegestuurd, met uitzondering van de niet-Nederlandse scholen in ons land.

Minderheden

Die allochtone groeperingen die in onze samenleving in een achterstandssituatie verkeren en daarom tot de doelgroepen van het minderhedenbeleid van de overheid worden gerekend (ministeries van BZK en SZW). Met name gaat het hierbij om achterstanden bij arbeid, onderwijs en huisvesting. (zie ook 'allochtonen', 'herkomstgroeperingen' en 'Wet SAMEN').

Netto arbeidsparticipatie

De netto arbeidsparticipatie of arbeidsdeelname toont aan welk gedeelte van de bevolking van 15–64 jaar daadwerkelijk betaald werk heeft van minstens 12 uur per week en dus behoort tot de werkzame beroepsbevolking.

Niet-Nederlanders

Alle in ons land woonachtige personen die niet (tevens) de Nederlandse nationaliteit bezitten.

Nieuwkomers

Alle personen die als gezinsvormer of -hereniger, als verblijfsgerechtigde of als vergunninghouder korter dan één jaar in Nederland verblijven en 18 jaar of ouder zijn.

Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS)

Vanaf 1997 zijn diverse afzonderlijke onderzoeken op het terrein van de leefsituatie geïntegreerd in het Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS), een groot steekproefonderzoek. De kern ervan bestaat uit een basisvragenlijst met vragen over sociaal-economische en demografische kenmerken en enkele hoofdindicatoren van de leefsituatie. Het basisgedeelte wordt vervolgens gesplitst in een aantal deelsteekproeven voor verdere inhoudelijke onderzoeken over gezondheid, criminaliteit, arbeidsomstandigheden, milieu, wonen, politiek, tijdsbesteding en maatschappelijke participatie.

Personen zonder verblijfstitel

In ons land verblijvende personen zonder verblijfsrechtelijke status.

Statistiek Basiseducatie

De gegevens over basiseducatie worden verkregen via twee jaarlijkse enquêtes onder alle instellingen voor basiseducatie. De instellingen ontvangen in januari en mei een enquêteformulier. In deze enquêtes wordt informatie gevraagd over de beschikbare cursussen, de deelnemers, de financiering en de personele sterkte. De onderzoeksperiode betreft telkens een kalenderjaar.

Statushouders

Personen die na behandeling van het asielverzoek een verblijfsrechtelijke status hebben gekregen. In concreto gaat het om personen met een A-status (erkend vluchteling), een VTV (vergunning tot verblijf) of een VVTV (voorwaardelijke vergunning tot verblijf).

Een A-status wordt aan een asielzoeker verleend die gegronde redenen heeft om te vrezen voor vervolging in de zin van het Verdrag van Genève en de Vreemdelingenwet. Aan de asielzoeker die niet voldoet aan de voorwaarde om als vluchteling erkend te worden, maar die in het land van herkomst traumatiserende ervaringen heeft gehad waardoor hij of zij niet teruggestuurd kan worden, wordt een VTV verleend op humanitaire gronden.

Vanaf 1 januari 1994 kunnen zowel ontheemden als gedoogden in aanmerking komen voor een VVTV. Ontheemden zijn personen die tengevolge van plotselinge en grootschalige calamiteiten ontheemd zijn geraakt. Gedoogden zijn personen die na onderzoek van hun asielaanvraag niet in aanmerking kunnen komen voor de vluchtelingenstatus of vergunning tot verblijf maar die in verband met de situatie in het land van herkomst niet gedwongen verwijderd kunnen worden.

Tweede generatie allochtonen

Alle in ons land woonachtige personen die in Nederland zijn geboren, maar ten minste één ouder hebben die buiten Nederland is geboren.

Uitgenodigde vluchtelingen

Personen die door de Nederlandse overheid zijn uitgenodigd. Zij krijgen de A-status zonder een asielverzoek te hebben ingediend.

Verblijfsgerechtigde

Vreemdeling die via een asielprocedure in aanmerking is gekomen voor de A-status of de VTV-humanitair.

Verblijfstitel

(zie statushouders).

Vergunninghouder

Houder van een voorwaardelijke vergunning tot verblijf (VVTV).

Vertrokken met onbekende bestemming

Asielzoekers of niet-verwijderbaren die bij een adrescontrole door de vreemdelingenpolitie blijken te zijn vertrokken zonder opgave van reden en/of bestemming.

Verwijderingen asiel

Uitgeprocedeerde asielzoekers die door de vreemdelingenpolitie, al dan niet met de sterke arm, uit Nederland worden verwijderd.

Vier grote steden

Het totaal van de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht.

Volgmigratie

Immigratie van iemand die zich voegt bij zijn of haar in Nederland wonende huwelijkspartner (is gezinsherenigende migratie) of bij iemand met het oog op een huwelijk of niet-gehuwd samenwonen (is gezinsvormende migratie).

Vruchtbaarheid (Total Fertility Rate)

De Total Fertility Rate (TFR) drukt het gemiddeld aantal kinderen uit dat vrouwen zouden krijgen als de in een bepaald jaar waargenomen leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers over een langere periode zouden gelden. De TFR is dus een maat voor het gemiddeld kindertal. Er zijn echter allerlei omstandigheden die deze interpretatie kunnen bemoeilijken. Als bijvoorbeeld generaties vrouwen het krijgen van kinderen uitstellen, dan daalt de TFR. Dit betekent niet dat het gemiddeld kindertal daadwerkelijk afneemt. Bij 'inhaal' zal de TFR in latere jaren weer stijgen.

Werkloosheidspercentage

De werkloze beroepsbevolking in procenten van de beroepsbevolking

Werkloze beroepsbevolking

Alle mensen zonder werk (of met werk van minder dan twaalf uur per week) die minstens twaalf uur per week willen werken, daarvoor direct beschikbaar zijn en bovendien actief zoeken naar werk. In deze publicatie komt alleen de werkloze beroepsbevolking van 15–64 jaar aan de orde.

Werkzame beroepsbevolking

Alle mensen die ten minste twaalf uur per week werken (werknemers, zelfstandigen en meewerkende gezinsleden). In deze publicatie komt alleen de werkzame beroepsbevolking van 15–64 jaar aan de orde.

Wet SAMEN

De Wet Stimulering arbeidsdeelname minderheden (de Wet SAMEN) moet bevorderen dat het aantal werknemers uit de etnische minderheden binnen onder-

nemingen en instellingen een evenredige afspiegeling gaat vormen van het arbeidsaanbod in de regio (de 18 regio's van de arbeidsvoorziening). De werkgever is verplicht jaarlijks te melden hoeveel werknemers hij heeft uit de doelgroep. Als er te weinig mensen uit de doelgroep bij hem werken moet de werkgever ook aangeven wat hij gaat doen om dat aantal te verhogen.

De Wet SAMEN is per 1 januari 1998 in werking getreden en is in feite een gewijzigde 'Wet bevordering evenredige arbeidsdeelname allochtonen' (WBEAA).

Woningbehoeftenonderzoek (WBO)

Het WBO vormt een onderdeel van het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) en wordt op verzoek van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, door het CBS uitgevoerd. Het is een grootschalig steekproefonderzoek onder personen van 18 jaar en ouder in particuliere huishoudens. In 1998 bedroeg het aantal respondenten 117 569. Er wordt statistische informatie verzameld over de huisvestingssituatie, de woonuitgaven, de gerealiseerde en de gewenste verhuizingen.

De in artikel 9 van deze publicatie gepresenteerde gegevens hebben betrekking op huishoudens in woningen. Waar het gaat om subjectieve meningen over de woning of woonomgeving, betreft het de mening van de ondervraagde persoon in het huishouden. De mening van de andere huisgenoten hoeft niet noodzakelijk overeen te komen met die van de ondervraagde persoon.

Voor meer informatie

Allochtonen in Nederland 2000

Het CBS maakt bij een volgende editie van *Allochtonen in Nederland* graag gebruik van uw suggesties ter verbetering van de publicatie. Met uw vragen en opmerkingen over deze publicatie kunt u terecht bij de hoofdredacteur: mevrouw A.K. Amse, tel. (070) 337 43 06, e-mail aame@cbs.nl.

Statistische informatie op Internet

StatLine

De CBS-databank StatLine is gratis toegankelijk via het Internet. In StatLine vindt u alle statistische gegevens die het CBS publiceert in de vorm van tabellen, teksten, kaarten en grafieken. U kunt deze gegevens bekijken, printen of exporteren. U kunt de gewenste gegevens selecteren via themas (de boomstructuur) of met behulp van trefwoorden. De belangrijkste gegevens over allochtonen vindt u onder het hoofdthema mens en maatschappij, leefsituatie bevolkingsgroepen en allochtonen in Nederland. Daar treft u drie datamatrices aan met cijfers over demografie, onderwijs en arbeidsmarkt. Binnenkort zal er ook een datamatrix over wonen verschijnen. Ook door de trefwoorden allochtonen of onderwijs e.d. in te voeren in het zoekstelsel, wordt u verwezen naar deze datamatrices.

Het gratis toegankelijke internetadres van StatLine is: www.cbs.nl/nl/StatLine. Bij vragen of problemen m.b.t. Statline, kunt u contact op nemen met de Statline Helpdesk tel. (070) 337 44 00. U kunt StatLine ook op cd-rom bestellen. Voor een kwartaaluitgave (viermaal per jaar) betaalt u negenhonderd gulden. Wilt u meer informatie hebben over de StatLine cd-rom dan kunt u contact opnemen met de *Infoservice* van het CBS, tel. (045) 570 70 70, e-mail infoserv@cbs.nl.

Naast de databank StatLine zijn op de internetsite van het CBS rubrieken te vinden als het *Webmagazine, cijfers, producten en diensten*. Het *Webmagazine* is het elektronisch tijdschrift van het CBS met artikelen en korte berichten over maatschappelijk relevante onderwerpen. De rubriek *cijfers* bevat onder andere kerncijfers van een groot aantal economische en sociaal-economische onderwerpen. De kerncijfers worden dagelijks geactualiseerd. Onder *producten* kunt u recent verschenen publicaties van het CBS raadplegen. De rubriek *diensten* bevat de persberichten die dagelijks door het CBS worden uitgegeven maar ook een overzicht van relevante telefoonnummers en een verwijzing naar andere media waar cijfers van het CBS worden gepubliceerd. Uiteraard kunt u ook indirect, via de algemene CBS website de databank StatLine raadplegen. Het adres van de CBS website luidt <http://www.cbs.nl>.

Algemene CBS-informatie

CBS-Infoservice, tel. (045) 570 70 70, fax (045) 570 62 68, e-mail infoserv@cbs.nl.